

ürün

SOSYALİST DERGİ

mayıs
1975 11

- Burjuva İdeolojisinin
Bunalımı
- Modern Kapitalizmin
Temel Çelişkisi
- Emperyalizme Karşı
İthamname

osmanlı-türkiye hakim

sınıf ve tabakalarının

ideolojik

sentezi

Kemalizm

İÇİNDEKİLER

HABER — YORUM — İNCELEME

Osmanlı - Türkiye Hakim Sınıf ve Tabakalarının İdeolojik Sentezi : KEMALİST İDEOLOJİ Teoman BİLGİ	5
--	---

ÇEVİRİLER

Modern Kapitalizmin Temel Çelişkisi Franz MUHRİ	48
Burjuva İdeolojisinin Bunalımı John LEWIS	62
Emperyalizme Karşı İthamname La Nouvelle Revue International Dergisi	73

Sahibi : Ural ATEŞER ● Yazı İşleri Müdürü : Selçuk UZUN ● Yönetim Yeri :
Divanyolu, Klodfarer Cad. No: 38/2, İSTANBUL ● Yazışma ve Havale Adresi:
P.K. 41 Sirkeci/İSTANBUL ● Genel Dağıtım : DER-DA, Çağaloğlu Yokuşu,
Kemaliye Han, No: 4/14, İSTANBUL ● Ankara Dağıtımı : ANKARA DAĞITIM,
Bayındır Sokak 38/3 Kızılay/ANKARA ● Abone Şartları : Yıllık 100, Altı Ay-
lık 50 Lira, Dış Ülkeler için iki katıdır ● Dizgi - Tertip : BAŞARAN MATBAASI
● Baskı : ARZU MATBAASI ● Kapak Baskı : EVREN OFSET

işçi sınıfına 1 mayıs kutlu olsun

Yurdumuzda, hâlâ «bahar bayramı» olarak geçiştirilmek istenen, «**Dünya İşçilerinin Dayanışma ve Direniş Günü - 1 Mayıs**»; tüm dünya'da, işçi sınıfının en heyecanla kutladığı günlerden birisidir. Türkiye işçi sınıfı ve Türkiye sosyalistleri, bir «**1 Mayıs**»ı daha, özgürce kutlayamadan yaşıyorlar.

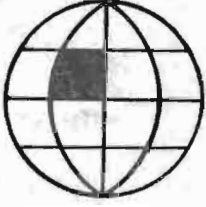
Burjuvazinin amansızca sömürüsüne karşı işçiler, Amerika Birleşik Devletlerinde, 1 Mayıs 1886'da direnişe başladılar. ABD işçi sınıfı tarihinin bu şanlı direnişi, kanlı müdahaleler karşısında, yılmadan sürdü. İşçilerin geniş kitlesel eylemleri sırasında polis, işçilere ateş açtı. Direniş, kanla bastırıldı. Olayların sonunda dört işçi idam edildi.

1889'da, II. Enternasyonal'in I. Kongresinde; 1 Mayıs, «**Dünya İşçilerinin Dayanışma ve Direniş Günü**» olarak ilan edildi.

Mayıs 1866'da, Amerika Birleşik Devletlerinde akıtılan kanlar; işçi sınıfının kurtuluşu için akıtılan kanların, ne ilkiydi ne de sonuncusu. Bu uğurda kanlarını akıtılan tüm işçi sınıfı devrimcilerinin anısı önünde saygıyla eğiliriz.

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİNE VE İŞÇİ SINIFI SOSYALİSTLERİNE, 1 MAYIS KUTLU OLSUN.

9. ve 10. sayılarımızda, ilk iki bölümünü yayınladığımız, **M. ÇALIŞKAN**'ın «**YUNANİSTAN**» incelemesinin son bölümünü, yer darlığı nedeniyle, bu sayımızda yayınlamıyoruz. **M. ÇALIŞKAN**'ın yazısının son bölümünü, önümüzdeki sayımızda yayınlacağız. Bu değişiklikten dolayı, okuyucularımızdan özür dileriz.

ÜRÜN baskıya girdiği sırada (24 nisan-perşembe); «memleketin milliyetçi (!) evlatları», «güvenlik (!) kuvvetlerine yardımcı» olma görevlerini yerine getirdiler yine. Bu satırları yazdığımız ana kadar öğrendiğimize göre, bir kişi öldü, bu «yardım» tatbikatında. Ve doğaldır ki ölen, bu «yardımcı»lardan değil.

Sermaye'nin tü mbasım - yayım mekanizması bunlara ilerici (!) TRT de dahil - «iki karşıt öğrenci grubunun çatışması sonucu...» diye duyurdular olayı.

Arkasından, her zaman olduğu gibi, en yetkili kişiler olaylarla ciddi(!) bir şekilde ilgilenerek, demeçler verdiler; «iki karşıt öğrenci grubunun çatışmasına, polis müdahale etti.. göstericiler dağıtıldı... vazife gören polise taş ve sopayla saldırıldı... yurtlarda yapılan aramalarda sopalar, taşlar ve çeşitli yasaklanmış sol yayım bulundu... suçlu görülen şu kadar yüz kişi adalete(!) teslim edildi... vs» diye.

Daha sonra, sermayenin siyasi yüzüzlerinin, içleri parçalayan(!) insanıl(!) demeçlerini duyduk: yine her zamanki gibi; «memleketimizin en çok huzura ihtiyacı olan dönemde... gençlerimizin birbirine düşman kamplara bölünmesi üzücüdür.. gençlerimiz arasındaki tartışmaların, anayasa dahilinde ve fikir düzeyinde yapılması gerekir... gençlerimizi gizli emellerine alet edenler... güvenlik kuvvetleri suç işleyenleri yakalayıp adalete teslim etmiştir.. Vs» diye hamasi sözlerle olayları kınayan demeçler.

Sermayenin basın-yayım organlarının, olayları yorumlaması da, hayli kendilerine uygun: olaylar eleştirilirken, «sözde tarafsız» tavır takınıyor ve sanki varmış

gibi, «saldırgan-silahlı iki grup»dan sözediliyor. Bu, «sözde tarafsızlık», sermaye cephesi yanını tutmanın, en aşağılık eski taktiğidir. Bu aşağılık temsilciler düşünmüyorlarmı ki, yarın, işçi sınıfı ve tüm emekçi kitleler kendilerinden sorarlar; madem iki çatışan grup vardı da, neden polis sadece «çatışan gruplardan» birinin «üslendiği» yurdu basıp onları topladı?

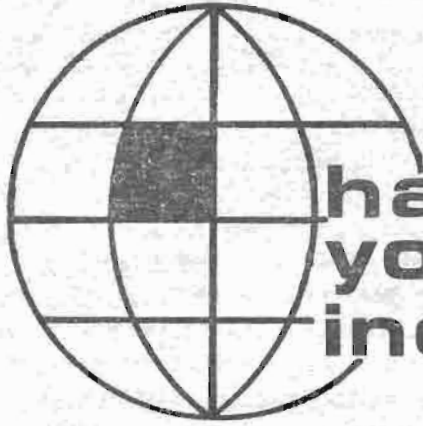
Bu, basın-yayım mekanizması; bu, «en yetkili kişiler»; ve bu, sermayenin siyasi yüzüstüleri pek âlâ bilirler ki, çatışan iki grup yoktur olaylarda. Sermayenin örgütlü faşist güçleri vardır: SALDIRAN. İlericilerden, sosyalistlerden oluşan geniş bir kitle vardır: SALDIRILAN. Ve yine bilirler ki; cereyan eden olaylarda, görevliler! açıkça, «yardımlaşma» içindedir, bu saldırgan sürüyle.

Bütün bu provokasyonlar, doğal olgulardır. Elbette bu böyle olacaktır. Kapitalist-emperyalist sistem, işçi sınıfı hareketinin güçlü olduğu cephelerde gerilerken; sistemin, işçi sınıfı hareketinin göreceli olarak zayıf olduğu bölgelerinde, yeni kazanımlar yoluna gidecektir. Sistemin gelişmekte olan bölgelerindeki faşist rejimler, bu yolda, en sağlam güvenceleridir. Bu yüzden, faşist rejimlerin, göreceli olarak da olsa, demokratlaşmasına kolay kolay razı olamazlar; hele bir de, demokratik güçler, umutlarını işçi sınıfının örgütlü siyasi gücüne değil de; sermayenin bir başka siyasi örgütüne bağlamışlarsa, sermayenin siyasi provokasyonları giderek yoğunlaşır.

Türkiye sosyalistleri ve tüm demokratik güçler, unutmamalıdır ki; işçi sınıfının siyasi birliğinden kopuk olarak, sosyalistlerin provokasyona gelerek, karşı-terör hareketine geçmeleri, sermayenin arzusudur. Sosyalistlerin, bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm yolunda; işçi sınıfından ve onun örgütlü öncü siyasi gücünün oluşturacağı «mücadele cephesi»nden başka güvenceleri yoktur. Demokrasiyi «gerçekten» isteyen ve bu yolda devrimci dinamizme sahip olan tek sınıf; işçi sınıfıdır. Bağımsızlık ve demokrasi için mücadele, sosyalizm için mücadeleden soyutlanamaz.

PROVOKASYONA GELMEDEN - FAŞİZME DÜŞMEDEN; BAĞIMSIZLIK - DEMOKRASİ - SOSYALİZM İÇİN, ÖRGÜTLÜ MÜCADELE

ürün

haber yorum inceleme

osmanlı - türkiye hakim sınıf ve tabakalarının ideolojik sentezi : KEMALİST İDEOLOJİ

Teoman BİLGİ

«İkinci Dünya Savaşına kadar, Mustafa Kemal'in eseri, Türkiye çapında değerlendirildi; eski bir ülkenin modern bir ulus haline gelmesi için harcanan çabayı, takdir etmeyen yoktu. Söz konusu eser, 1945'den bu yana bir örnek değer kazandı. Kemalizm, Türkiye tarihinin bir sayfası olmaktan çıkıp, siyasi bir sisteme önderlik etmeye başladı. Çünkü, yeryüzünde henüz, Moskova ve Pekin tımarına girmemiş olan üçüncü çeşit devletlere, bu sistem yol göstermektedir. Yani gelişmiş uluslar için, Marksizmin karşısına dikilen ikinci bir alternatiftir bu sistem.» (1961, Maurice Duverger.)

Kanımızca, Kemalist ideolojinin **kimin** işine yaradığının ve **ki-me** karşı kullanıldığının en belirgin ve öznlü teşhisini, M. Duverger'in yukarıdaki satırlarında bulmaktayız. Ancak, yukarıdaki yazıdan da anlaşılacağı gibi, Kemalist ideolojinin gelişim çizgisi, birbirini izleyen iki aşamadan geçerek günümüze kadar ulaşmıştır: doğuşundan 1945'e kadar ve 1945'den günümüze kadar. Bu ideolojinin değişik biçimlerinin, günümüzde, «üçüncü yolcu» görüşlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu «üçüncü yol» çizgisi, en sağ uçtaki Kaddafi'den, en sol uçtaki Frantz Fanon'a kadar uzanmaktadır. Başlı başına bir inceleme konusu olan bu oluşumu, başka bir yazımıza bırakarak, «üçüncü yol» görüşünün ilki olma şerefini (!) taşı-

yan Kemalizmi, kendi toplumsal çerçevemiz içinde incelemeye çalışalım. Ancak bu irdelemeyi yapabilmek için, Tarihi Materyalizmin saptadığı şu temel gerçeği gözönünde bulundurmak zorundayız : tarihsel süreç içinde, her bir aşamada maddi bir sonuç, yani bir üretim süreçleri toplamı, kişilerle doğa arasında ve kişilerle kişiler arasında tarihsel olarak yaratılan bir ilişki vardır ve bu, her kuşağa bir önceki kuşaktan aktarılır. Belli bir üretim güçleri, birikmiş sermaye ve koşullar yığını; hem yeni kuşak tarafından değişikliğe uğratılır, hem de yeni kuşağın yaşama koşullarını tayin eder, ona belli bir gelişim, özel bir karakter kazandırır. İnsanlar koşulları yaratırken, koşullar da insanları yaratır. Diğer bir deyişle, insanlar, tarihlerini kendileri yaparlar ama, bunu keyiflerine göre değil, geçmişten süregelen ve iradelerinden bağımsız olan koşullar içinde yaparlar.

İnceleme konumuzu, işte bu çerçeve içine yerleştirdiğimiz zaman, cevaplandırmamız gereken şu önemli soru karşımıza çıkmaktadır: a) Kemalist düşüncenin, mirasçısı olduğu üst-yapısal ideolojik birikim nedir? b) Bu birikim, hangi sosyo-ekonomik koşullar tarafından belirlenmiştir?

KEMALİST DÜŞÜNCENİN, MİRASÇISI OLDUĞU ÜST-YAPISAL İDEOLOJİK BİRİKİMİ BELİRLEYEN SOSYO-EKONOMİK KOŞULLAR

ÜRÜN'ün daha önceki sayılarında işlenmiş olan, Osmanlı toplum yapısını, burada bir kez daha ele almamız, konumuz açısından gereksiz. Ancak, önemli bir oluşumu aydınlatmak açısından, Osmanlı toplumundaki sınıfsal yapıya kısaca eğilmek zorundayız.

Üretim güçlerinin merkezi kontrol altında bulunduğu; toprağın devlet mülkiyetinde olduğu ve ürünün belirlenmiş bir kısmının vergi olarak alınıp, yaratılan artı-değerin devlette toplandığı bir yapı gösteren Osmanlı toplumunun, böyle bir sosyal örgütlenmeye sahip olması, toplumun askeri niteliğine ve temellerine tam anlamıyla uygundur. Sürekli olarak bir savaş hazırlığı içinde ve savaş halinde bulunan devlet, düzenli ordudan -yeniceeri- ayrı olarak, üretim örgütü üzerinde oturtulmuş askeri yapıyla, asker-devlet yapısını göstermektedir. Bu türlü bir toplumsal örgütlenme ise, başlıca iki ana sınıfın oluşmasına yolaçmıştır.

a) Devletin ele geçirdiği toprak rantından yararlanan, bütünüyle vergiden bağışık olan —ulemanın da kapsamına girdiği— savaştan ve yöneten askeri sınıf.

b) Devlete ait topraklar üzerinde kiracı olarak ya-

şayan ve özel vergilerle yükümlü olan, köylü (reaya) ve şehirli sınıfları.

Görüldüğü gibi, «idare», askeri ve sivil bürokrasiye dayanmaktadır. Merkezi otorite ve devletin gücü, askeri ve sivil bürokrasinin etkinliğini, fonksiyonlarını ve niceliğini artırmaktadır. Toprak mülkiyetinin, «tayin edici olarak», 19. yüzyıl ortalarına kadar devlete ait oluşu, toplumsal yapıda sivil ve askeri bürokrasinin gücüne kaynaklık etmiştir. Devlet kurumu ile özdeşleşmesi sonucu, sivil ve askeri bürokrasi, karşımızda, ileride görüleceği gibi, uzun zaman bir «hakim sınıflar tavrı» ile belirlenecektir.

Hakim Sınıfın Farklılaşması

Üretim güçlerinin merkezi kontrol ve toprağın devlet mülkiyetinde olması sonucu, bir yandan devletin yaşaması için gerekli sosyo-ekonomik denge sağlanırken, diğer yandan da üretim güçlerinin özgürce gelişimi de engellenmiş olmaktadır. Bu duruma paralel olarak, özellikle tüccar, devlet adamı ve yüksek memurların elinde biriken ticari kaynaklı servet birikiminin, sermayeye dönüşmesi çağın koşulları içinde üç yolda mümkün oluyordu :

- 1) Tefecilik
- 2) Devletin kâr getiren görevlerini kendi üzerlerine almak (İltizam ve mukataalar usulü)
- 3) Temel üretim aracı olan toprağı, hukuken olmasa bile fiilen ele geçirmek.

Batı kapitalizminin Osmanlı ekonomisi üzerinde yıkıcı etkisi ile, tüm Osmanlı ülkesi sarsıntılı bir döneme girmiştir. Avrupa'ya yapılan tarım ürünleri ve hammadde ihracatı ile, çok yüksek ticaret gelirlerine kavuşan bazı hakim zümreler, devlet mülkiyetindeki toprakları aşırı faiz, tefecilik ve baskı yöntemleri ile ellerine hızla geçirmeye başlamışlardır.

Belli ellerde biriken servetlerin toprakta özel mülkiyetin evrimini zorlaması ile, mir'i toprak sistemi çözülürken; diğer yandan, devlet gelirlerinin azalması sonucu, devletin, daha önce tımarlı sipahilere bıraktığı temel üretim aracı toprağın gelirine el atmak istemesi ile, toprağın özel mülkiyete evrimi daha da hızlanmıştır.

«Para halindeki sermayeye en elverişli, adeta sığınak olabilecek yerin toprak olması gibi sebeplerle, giderek 18. yüzyılda ister özel mülklerin yada çiftliklerin genişlemesiyle olsun, ister şehirlerde ileri gelen tefecilerin, mültezimlerin, tüccarların temel üretim

aracına (toprağa) sahip olmaya gitmeleriyle olsun, esas anlamıyla ayan ve derebeyler belirmeye başlamıştı. Timarların Has'a çevrilmesi ve hasların malikane olmak üzere satışı ile, mahalli olarak güçlenen bu ayan yada eşraf, tarihi bir oluşumun sonucu olarak ortaya çıkmışlardır. Bunlar güçlenirken imparatorlukta ekonomik, politik, hatta askeri gücün bölünmesine, ilave bir sebep olacaktırlar.» (M. Cezar'dan aktaran, İ. Küçükömer)

Ayanın toprak üzerinde yeterince güçlendiğini, 1808'de Rusçuk ayanı Alemdar Mustafa Paşa'nın baş rolü oynayarak, Sultan III. Selim'e kabul ettirdikleri, «Sened-i İttifak»la anlıyoruz. Görünüşe göre, ayan, bununla devlet meselelerinin kendilerine danışılarak çözümlenmesini saraya kabul ettirmektedir. Oysa bu olayın en önemli yanı; **büyük toprak mülkiyetinin fiilen saraya kabul ettirilmesi** olmaktadır. Çünkü, büyük toprak sahiplerinin devlet meseleleri üzerindeki egemenliği, fiili toprak mülkiyetinin bir sonucudur. **Bu, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğunda yeni bir sınıfın belirdiğinin de işaretidir.** İ. Küçükömer'in deyişiyle, «eğer Osmanlılarda, İngilizlerde olduğu gibi bir Magna Charta aranacaksa, bu çok defa zannedildiği gibi Tanzimat Fermanı'nda değil, az da olsa Sened-i İttifakda bulunabilir.»

Batılılaşmayı Kimler Ve Niçin İstiyorlardı

Böylece;

«Bu değişen ilişkilerle birlikte, Osmanlı toplumunda, artık - ürünün alınış biçimi de değişmiş ve bu yeni üretim ilişkileriyle toplum, batı feodalitesine daha benzer bir duruma gelmişti, ama bir kaç yüzyıl gecikme ile.....» (Özlem Özgür, Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi)

Ancak, burada unutulmaması gereken; ayan tarafından toprağın özel mülkiyet koşulları içinde kullanılır olmasının, şer'i devlet yapısıyla çelişkili olduğu ve bu çelişki çözümlenmediği sürece, toprakta özel mülkiyetin resmen tanınmış olmayacağı gerçeğidir. Yani ayan, fiilen ele geçirdiği toprağın özel mülkiyetinin, yasallaştırılmasını isterken, objektif olarak «Batılılaşmak» eğilimindedir.

«Dönüşüm» sürecine girmiş «yarı-feodal» (yada gecikmiş feodal-Ö. Özgür) sınıfların yanı sıra, toplumun yarattığı artı-değer merkezî otorite kanalı ile el koyan asker ve sivil bürokrasi, bir yandan, artık bölünmüş olan siyasi gücün bir kısmına sahip olarak, bu gücün kısmi otoritesinde barınırken; diğer yandan da, gerek rüşvet ve gerekse başka yollardan eline geçirdiği artı-değerin

bir bölümüyle büyük servet birikimi yapmıştır. Ancak, malının ve canının güvence altında olmaması nedeniyle, bunlar da, batı kurumlarına dört elle sarılmaktaydılar. İsmail Cem'in sözleriyle,

«Batılılaşmanın ilk ve en büyük şampiyonları devlet yönetimindeki paşalar olmuştur... Bu paşalar, öteki vezirler ve devlet bü-yükleri, imtiyazlı durumlarına rağmen, özledikleri can ve mal em-niyetine, politik güce asla kavuşamamışlardır... 1800 yıllarında bu zümre hem canını, hem de özelci ekonominin de yardımıyla, git-tikçe artan servetini emniyete almak özlemindedir. Aslında, ön-celikle bu nedenlerden ötürü, hasreti çekilen Batılılaşma, «mem-leketi kurtarmak» gerekçesiyle örtülüp, «tek çıkar yol» şeklinde iyi niyetli padişahlara sunulacaktır. Batı'nın yaşayışı, giyimi, ki-şiyi ve özel mülkiyeti emniyete alan kurumları ithal edilince, dev-let ve bu arada, tabii yüksek memurlar kurtulacaktır.»

Batılılaşma özlemini duyan bir diğer kesim de, ticaret ve fi-nans kapital alanlarında hakim azınlıklarla (lövantenler), yabancı uyruklu tüccarlardır.

Ve en nihayet, bizzat Batı'nın kendisi, Osmanlı İmparatorlu-ğunun Batılılaşmasında elbette ki en büyük çıkarı sağlayacak olandır.

Kısacası, F. Engels'in sözleriyle;

«Türk devleti, bir doğu devleti olarak, kapitalist toplumla uyuşa-mazdı... Kazanılan fazla mal ve mülk için hiçbir güvence yoktur; burjuva işverenin çalışabilmesi için ilk ana koşul olan can ve mal güvenliği de söz konusu değildir.»

Böylece, Osmanlı hakim sınıflarının Batı kapitalizmi ile ara-dığı işbirliği sonucu;

a) Batı ile işbirliğine geçmek isteyen —ve geçen—, Osmanlı toplumunun bizzat kendi hakim sınıf ve tabaka-larıdır.

b) Batı ile işbirliğine geçişi, yani kapitalist üretim biçimine doğru evrimleşmeyi, engelleyecek bir «başka hakim sınıf» söz konusu değildir.

c) Kapitalist üretim biçiminin yerleşmesine tek en-gel, kurum olarak yarı-feodal ve ser'i Osmanlı devlet ya-pısıdır. Bu durumda da yıkılacak bir hakim sınıf değil, gelişimi engelleyen ve niteliğinin değişmesi gereken «Dev-let» söz konusudur.

d) «Devleti kurtarma» eylemleri de, devletin bur-juva devlet haline getirilmesi eylemi olarak belirlenmekte-dir.

e) Osmanlı devletinin şer'i ve yarı-feodal karakterini kaldırarak, burjuva devletine geçmeyi hedefleyen işbirlikçi hakim sınıf ve «ilerici» adı verilen aydınlarla; devletin şer'i ve feodal karakterini korumada çıkarları olan dini unsurlar arasında, «ilerici-gerici» çatışması adı verilen sürtüşme, bu çelişkiden kaynaklanmıştır.

Ayrıca, Batılılaşmak için Batı kurumlarını aktarmak, «halka rağmen halk için» yapılmıştır. Bu girişimler, hep halktan kopuk, halkın zararına ve tepeden inme bir nitelik taşımıştır. Batıcılar, daha başlangıçta, halka ters düşer olmuşlardır. Yukarıda sözünü ettiğimiz, Devletin şer'i ve feodal karakterini korumada çıkarı olan dini unsurlar da, Batıcı-halk çelişkisini kendi yararlarına keskinleştirmişlerdir.

Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının Batı ile işbirliğine geçişleri, 1838'de İngiltere'yle imzalanan ticaret anlaşması ile resmen başlamış; Osmanlı İmparatorluğunu, Batı'nın yarı-sömürgesi durumuna getirecek bu anlaşmayı, diğer batılı ülkelerle yapılan anlaşmalar izlemiş; ve en nihayet 1839'da, «Tanzimat Fermanı», Batı'nın dikté ettirdiği şekilde ilan edilerek, Batı'nın ve Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının gerekli gördüğü dönüşüm sürecine girilmiştir.

Dönüşüm Nedir

Kanımızca, burada üzerinde durulması gereken en önemli noktada **dönüşüm süreci** olmaktadır. Gerçekten de, gecikmiş bir feodal yapıdan, kapitalizme doğru dereceli bir dönüşüm, hem Osmanlı-Türkiye hakim sınıf ve tabakalarının ikili yapısını aydınlatan ve hem de geri kalmışlığımızın temelinde yatan olgudur.

Bu **dönüşüm** mekanizmasını şöyle belirleyebiliriz: kapitalist üretim biçiminin yerleşmesi, sadece, doğrudan üreticilerle, belli başlı üretim araçlarının —Osmanlıda temel üretim aracı topraktır— sahipleri arasındaki ilişkilerin değişikliğe uğraması değil, fakat, bizzat üretimin de değişikliğe uğramasını; yani doğrudan üreticilerin kendi üretim araçlarıyla aralarındaki ilişkilerin de değişikliğe uğramasını gerektirir.

Gerçekten de, kapitalist üretim biçimi; emekle, üretim araçları arasında kesin bir ayrılığı gerektirir. Başka türlü söylenirse, emekçinin her türlü üretim aracından kopması zorunludur. Doğrudan üretici, ancak böylece kendi bireysel üretim aletlerinden kopar, zorunlu olarak **sosyal bir çalışma** içinde yerini alır. Böylece, emekçi kitleler bir yandan pre-kapitalist ideolojik önyargılardan

kurtulurken, diğer yandan da, emeğin üretkenliği niteliksel olarak artar.

Görüldüğü gibi, kapitalist üretim biçimi, hepsi bir anda kendiliğinden olgunlaşmayan bazı koşulları gerektirmektedir.

Batı'nın yarı-sömürgesi durumuna gelen Osmanlı İmparatorluğunda, bu koşulların bazıları gerçekleşmiştir.

Kapitalist üretim biçiminin göreceli olarak geliştiği Batı Anadolu'da ve Çukurova'da doğrudan üreticilerle büyük toprak sahipleri arasındaki feodal ilişkiler giderek çözülmekteydi. Doğrudan üreticilerin, temel üretim aracından (topraktan) kopuşları, bütün ülke çapında hızlanmıştı. Fakat ortakçılık sisteminin yaygınlığı, kapitalist ilişkilerin gelişmesini engelliyordu. Çünkü, köylü, toprağı kendi üretim aletleriyle sürüyor, kendi üretim aletleriyle ekiyor ve kendi olanaklarıyla tahlı kaldırıyor. Kısacası, köylüler, ayanın ve eşrafın topraklarını **kendi araçlarıyla** işlemek zorunda oldukları zaman, tarımda yaygın ilişkiler, Lenin'in dediği gibi; «milyonlarca yoksul köylünün, toprak ağalarının binlerce aşarlık çiftliklerinin aracılığıyla toprak kölesi olarak sömürülmesi» niteliğinde biçimlenmekteydi. Yine Lenin, ortakçılığı eleştirirken, bu ekonomik sömürü biçiminde, toprak ağalarının, kapitalist işveren gibi değil de, «komsusu olan köylünün yoksulluğundan yararlanan ve onun emeğini yok pahasına ele geçiren tefeci olarak» ortaya çıktığını belirtmektedir.

Kısacası, sermaye sahipleri ile, iş-gücünü satanlar biçiminde bir ilişki ortaya çıkamıyordu. Bir yanda, **kapitaliste dönüşme** yolunda olan büyük toprak sahipleri, diğer yanda ise, **proleterleşmeye dönüşme** yolunda olan yoksul kitleler vardı.

Bu durumun, doğal olarak iki temel sorumlusu vardır: Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının ve Batı'nın Osmanlı İmparatorluğundaki genel çıkarları.

Osmanlı hakim sınıf ve tabakaları, bir yandan ayrıcalıklarının tehlikeye düşürecek hiçbir sosyal yada teknik sarsıntıya meydan vermeksizin, nakit servet birikimlerini sermayeye dönüştürürlerken; diğer yandan da, bu ayrıcalıklarını destekleyen pre-kapitalist ideolojik üst-yapı kurumlarını, mümkün olduğu kadar uzun süre yaşatmak istemekteydiler.

Servetlerini biriktirme sürecinde, durumunu sıkı sıkıya korumaktaydılar. Ayrıca, ucuz ve bol iş-gücünü, üretim sürecinde tayin edici faktör olarak benimserlerken, böylece hem makinalı üretimi engelliyorlar ve hem de, yoksul köylü kitlelerini bölünmüş,

donmuş bir durumda ve koyu bir cehalet içinde bırakıyorlardı. Makinalı üretimi engellemeleri ise, ister istemez, emeğin üretkenliğini de kısıtlıyordu.

Böylece birikmiş zenginlikler, ilkel kapitalist sermaye birikimi görevini tam anlamıyla yerine getiremiyordu. Bu servetler gitgide, daha üretken yatırımlara yönelmiyor, genişletilmiş bir kapitalist yeniden üretimi beslemiyordu. Servetler, üretici olmayan, lüks tüketim alanlarında çarçur ediliyordu. Deyimi ihtiyatla kullanmak koşuluyla, bir lumpen-burjuvazi oluşuyordu.

Sonuç olarak, özetlersek, Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının burjuvaziye dönüşme süreçleri, ikili bir yapı taşıyordu: daha ileri bir üretim biçimine yönelmeleri nedeniyle ilerici bir yapı; fakat, dönüşüm niteliğinden dolayı, kapitalist üretim biçiminin olgunlaşması için gerekli üretim güçlerinin gelişmesini engellemesi nedeniyle, gerici. Ekonomik planda böyle gelişen durumun, üst-yapı kurumlarına yansımaması olanaksızdır. Gerçekten de, bu durumdan, pre-kapitalist ve kapitalist siyasal ve ideolojik üst-yapı kurumlarının, Batı'nın tarihinde eşi görülmemiş orjinal bir sembiyozu (ortak yaşama) durumu doğacaktır.

Bu orjinal sembiyoz durumunu, 1914'lerde Türkiye'yi ziyaret eden G.F. Abbot'un şu sözleri, açıkça belirtmektedir: «Burası Türkiye idi. Bildiğim Türkiye. Değişen hiçbir şey yoktu... **Burada Batı bitiyor, fakat Doğu halâ başlamıyor. Batı'nın komiko-trajik bir karikatürü gibi...**»

Kısacası, Kemalist düşüncenin, mirascısı olduğu ideolojik birikimin kaynağını, pre-kapitalist ve kapitalist alt-yapısal ve üst-yapısal unsurların iç içe geçip katmanlaştığı bu ortamda aramak zorundayız. Çünkü, Kemalist düşüncenin kökenlerini bu çerçeveden soyutlayıp da gökten zembille indirmek çabaları, iyi niyetle de olsa, hedef saptırmaktan, olmiyan bir şeyi olmuş gibi göstermekten başka bir yarar sağlamıyacaktır. Üstelik, kesinlikle anti-marksist bir girişim olacaktır. Çünkü, insan beyninde beliren düşünceler de, ister istemez, insanların deneysel olarak doğrulanabilir, maddi temellere bağlı maddi yaşama süreçlerinden doğan soyutlamalardır. İnsanlar maddi üretimlerini ve maddi ilişkilerini geliştirirken, gerçek varoluşlarıyla birlikte, düşüncelerini ve düşüncelerinin ürünlerini de değiştirirler. Hayat bilinççe belirlenmez, bilinç hayatça belirlenir.

O halde, böyle bir maddi ortamın belirlediği, bilinç birikimini, ideolojik birikimi incelemeye çalışalım.

TANZİMAT SONRASI OSMANLI İDEOLOJİK BİRİKİMİ

Tanzimat sonrası Osmanlı ideolojik alanında anılmaya değer ilk önemli hareket, 1865'de, gazeteci ve yayıncı Ebuzziya Tevfik tarafından kurulan; «manevi öğretmeni» Şinasi, en etkili ideologu ise Namık Kemal olan, «Yeni Osmanlılar Cemiyeti»dir. Özellikle «Yeni Osmanlılar Cemiyeti», Birinci Meşrutiyetin ilanına ve Abdülhamit tarafından rafa kaldırılmasına kadarki süre içinde ideolojik planda en etkili rolü oynayacaktır.

Bu ideolojik gelişimin temsilcilerinin, belirgin niteliklerini şöylece sınıflandırabiliriz:

a) Hemen hemen hepsi, ya sivil-asker bürokrasinin, yada yarı-feodal ayan ve eşrafın çocuklarıdır.

b) Hemen hemen hepsi, Fransa'da eğitim görmüş olup, idealist-liberalist akımlar ile ilgilenmişlerdir. İlericiliklerinin en son hududu, ancak J.J. Rousseau'ya kadar uzanabilmıştır. Aşırı Batı hayranıdırlar.

c) Yeni Osmanlılar'ın en çok üzerinde durdukları konulardan birisi; Meşrutiyet yönetiminin düşüncesi ile şeriat ilkelerinin ve koşullarının uyuşabilirliğini kanıtlamak olmuştur. Liberal reformizmin, islam koşullarıyla ve ilkeleriyle kaynaştırılması, «Yeni Osmanlılar»ın ideolojilerinin en belirgin özelliklerinden birisidir.

d) Hemen hemen hepsi, maarifçi fikirlerin etkisi altında olup, eğitimi; insanlığın sosyal, politik ve kültürel gelişimi için temel araç saymaktadırlar.

e) Aralarındaki temel ayrılık, Ziya Paşa'nın başını çektiği, ılımlı kanat ile, Namık Kemal'in başını çektiği radikal kanat arasındadır. Her iki kanat ta, meşrutî yönetimi kabullenmekle beraber; Ziya Paşa kanadı, parlamentoyu, hükümdarı hırslı yüksek mevki sahibi memurların «kötü etkisinden» koruyan bir danışma organı olarak gören, ılımlı meşrutiyetçiler olup; N. Kemal kanadı ise, açıkça söz etmemekle beraber, en radikal «cumhuriyet» düşüncesine kadar varan kesimdi.

f) Hemen hemen hepsi, halktan kopuk, kesinlikle «dönüşümcü» ve «Reformist» idiler.

g) Yeni Osmanlılar, imparatorluğun bütünlüğünün kayıtsız şartsız korunmasını savunmaktaydılar. Hat-

ta, Osmanlı İmparatorluğu içindeki halkların bağımsızlık hareketine set çekebilmek için, Pan-osmanizm doktrinini oluşturmuşlardı. Bu doktrin ana kapsamı, Yeni Osmanlılar tarafından, «genel vatan» sınırları içinde birçok uluslardan oluşan Osmanlı İmparatorluğunun tüm halklarının eşitliği ve birliği görüşünde, açıkça beirlenmişti.

h) Ancak, Yeni Osmanlılar hareketinin radikal kanadında —ki bunlar çoğunlukla orta ve küçük sivil-asker bürokratların temsilcisiydi— daha şimdiden, «Türkçülük» akımının ilk tohumları görülmeye başlanmıştı. Örneğin N. Kemal, «Osmanlılar arasında sayıca da, yeteneklerine göre de ilk sırayı; yetenekleri ve algılama güçleri, doğuştan dayanıklılıkları, ılımlılık gibi sıfatları olan, Türkler alırlar» diye yazıyordu. Özellikle Ali Suavi, Türklerin tarihi, politik, askeri ve kültürel rollerine göre en yüksek ve en eski ırk olduğunu savunuyor, aynı zamanda, Türk dilinin dünya dillerinin en zengini ve en yetkini olduğunu ileri sürüyordu. Ali Suavi, sürekli olarak, «Türk ırkından» ve onun dünya kültür tarihindeki üstün rolünden söz ediyor, Orta Asya'nın türkçe konuşan halkları ile yakından ilgileniyordu.

Görüldüğü gibi, daha ileride de Kemalist ideolojide ortaya çıkacak olan ve hepsi de Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının niteliklerini yansıtan; Batı hayranlığı, maarifçilik, Cumhuriyet, halktan kopukluk, dönüşümcülük ve «Türk ırkı»nın üstünlüğü gibi ırkçı düşüncelerin ilk filizlerini, daha bu dönemde tohum halinde de olsa görebilmekteyiz.

Ancak tüm bunlar, daha henüz bulanık, dağınık ve sistemsiz bir durumda olup, geliştirilmeye muhtaç durumdadırlar. Bunların geliştirilmesinde, tayin edici bir rol oynayacak olan Jön Türkler hareketinin, daha ayrıntılı olarak incelenmesini gerektiren bir oluşum gösterdiği kanısındayız.

JÖN TÜRKLER HAREKETİ

Jön Türkler hareketi, Yeni Osmanlılar hareketinin hem ideolojik, hem de sınıfsal mirasçısıdır. Ancak, bu mirasçılık, artık daha yüksek düzeyde bir gelişimi de vurgulamaktadır. Yeni Osmanlılar'da, o güne kadar ortaya belirgin olarak çıkmıyan ilk ideolojik çatışma, Jön Türk hareketi içinde ortaya çıkacaktır. Sivil-asker bürokrasinin tavrı —özellikle yeni açılan Harbiye, Bahriye, Askeri Tıbbiye, Mülkiye, Baytariye, Topçu ve Mühendishane okul-

larından yetişen genç kuşak— giderek küçük-burjuva radikalizmine dönüşecek; tepeden inme, sınıflararası hakemlik ve yöneticilik tavrı ile, İttihat-Terakki döneminde Bonapartist bir yönetime kadar ulaşacaktır. Bunun karşısında ise, başta «Türk» olmayan finans-kapital temsilcileri (lövanten) ve burjuva veya dönüşmekte olan büyük toprak sahipleri ile, buradan kaynaklanan «Türk» asıllı ticaret burjuvazisi ortaklığı gelişecek; bu ortaklığın gelişmesi ise, Hürriyet ve İtilaf Fırkasında iyice somutlaşacaktır.

Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının ideolojik çizgisindeki bu ayrılık, ileride görüleceği gibi, Kemalist ideolojide belli bir senteze kavuşacaktır. Ancak, bu senteze geçmeden önce, sentezi oluşturan tez ve anti-tez üzerinde durmamız zorunlu olmaktadır.

1902 JÖN TÜRK KONGRESİ

Bu kongre sonunda, birbirinden bağımsız iki örgüt oluşmuş ve bu iki örgüt, tarihsel gelişimi izleyerek, günümüzdeki hakim sınıf ve tabakaların siyasi örgütlerine ilk kaynaklık görevini görmüştür.

İki örgütten birincisi, Ahmet Rıza grubunun kurduğu «Terakki ve İttihat Cemiyeti»; ikincisi ise, Prens Sabahattin'in kurduğu, «Teşebbüsü Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti»dir.

Prens Sabahattin ve Ahmet Rıza gruplarının ayrı ayrı incelenmesine geçmeden önce, ilk Jön Türk Kongresi üzerinde kısaca duralım.

Başkanlığını Prens Sabahattin'in yaptığı Kongre'ye, 60-70 kişi kadar delege katılmıştır. Türk, Ermeni, Yunan, Arap, Arnavut, Çerkez, Kürt, Yahudi delegelerden oluşan kongreciler arasında; Prens Lütfullah (Prens Sabahattin'in kardeşi), İsmail Kemal, Hoca Kadri, Halil Ganem, Ali Haydar Mithat, İbrahim Temo, Nazım, Ali Fahri, v.d. gibi Jön Türk hareketinin önde gelen temsilcileri yer alıyordu.

Kongre başkanı Prens Sabahattin, kongreyi açış konuşmasında; «yeniden ve yeniden söylüyoruz: istediğimiz ve gerçekleşmesi için var gücüyle çalıştığımız reformlar, ötekilerin zararına şu yada bu halkın, yada din ve mezhebin yararına olmamalıdır. Biz, hiç bir Osmanlıyı ayrı tutmaksızın, herkes için reform istiyoruz» diyerek, güçbirliği çağrısında bulunmuştur. Kongrecilerin hepsi, Abdülhamit'in tahttan indirilmesi ve megrutiyetin tekrar kurulması için, hem fikirdiler. Fakat, bunun «nasıl olması gerektiğine» gelince, ayrılık ortaya çıkmıştı.

Ahmet Rıza grubu, imparatorluğun içişlerine, her türlü yabancı müdahale fikrine sert bir biçimde karşı çıkarken, ordu gücünün de bu harekete katılmasına taraftar olup; Prens Sabahattin ise şöyle söylüyordu: «Biz ülkemizde bir devrim yapmak amacıyla toplanmış bulunuyoruz. Ancak, bir ayaklanma başlatmayı başar-sak bile, bu hareketin başarıyla sonuçlanacağı kesin değildir. Kar-gaşalık esnasında herhangi bir yabancı hükümetin, kendi çıkarları adına, işlerimize müdahale etmesi olasıdır. İşte biz bu müda-haleyi önlemek için, çıkarları çıkarlarımıza uygun bir hükümetle daha önce anlaşmış olmalıyız. Yani içerde bir eylem başlattığımız zaman, bundan yararlanmaya çalışacak hükümetlerin müdahalesini önleyecek, hür ve demokrat hükümetlerle şimdiden uyuşmalıyız. Ve ancak bundan sonra devrim hareketine girişmeliyiz.»

Böylece Kongre; «Müdahaleciler» (P. Sabahattin ve grubu) ve «Adem-i Müdahaleciler» (Müdahaleye karşı olanlar, Ahmet Rıza grubu) olarak ikiye ayrılmış oldular.

Kongreye hakim olan Prens Sabahattin grubu, Kongre'nin kararlarında etkin oldular. Kongre kararlarında; ulusal hakların en iyi güvencesinin, Osmanlı İmparatorluğunda kurulacak olan, liberal fikirlere dayalı bir hükümet olacağı konusuna yer verilmişti. Bu karar tasarısında; mantıklı, yararlı ve uygulanabilir bir «merkezsizleştirme, yeniden yönetim» (desantralizasyon, adem-i merkeziyet) ve bölgesel yönetimlere geniş yetkiler tanınmasından yana olan Prens Sabahattin'in görüşleri etkindi. Böylece, imparatorluğun bütünlüğünü koruyarak, imparatorluk içindeki milliyetler sorununa bir çözüm getirilmek isteniyordu.

Ahmet Rıza ve grubu ise, imparatorluğun tüm halklarının eşitliğini sağlayacak tek yol olarak gördükleri, merkezi yönetim ve meşrutiyetçi monarşi ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmışlardı.

Kongre'de azınlıkta kalan Ahmet Rıza grubu, Kongre'den sonra yayınladığı bildiride, şöyle denmekteydi:

«..... Kongre çoğunluğu, Türkiye'de reformların gerçekleştirilmesi için yabancı devletlerin müdahalelerinin gerektiği yolunda kandı-rılmış bulunuyordu. Ama biz azınlık grubu, kendi öz çıkarları pe-sinde olan büyük devletlerin çıkarlarıyla bizim ülkemizin çıkar-larının bağdaşamayacağına inanıyor ve Osmanlı imparatorluğunun bağımsızlığını tehdit edici her türlü girişimi yadsıyoruz.

«Ancak öyle sananlar bulunabilir. Biz Avrupa'ya karşı düşmanca duygular besliyor değiliz. Tersine, bizim temel ilkelerimizden bi-ri, Avrupa uygarlığının ve özellikle Avrupa'nın bilimsel ilerleme-de elde ettiği sonuçların ve bunların pratik uygulamalarının yur-dumuzda da yayılmasını sağlamaktır. Biz, Avrupa'nın gösterdiği yoldan gidiyoruz. Dahası var, biz yabancı müdahalesine karşı çı-

krken bile, büyük bir kıskançlıkla savundukları bağımsızlıklarından haklı bir gurur duyan Avrupa halklarının, yurtsever duygularından esinlenmekteyiz.»

Böylece görüldüğü gibi, ilk Jön Türk Kongresi, aynı zamanda Jön Türklerin ikiye ayrılmasını da vurgulayan bir Kongre'dir.

Kanımızca, bu ayrılık, 1808'deki «Sened-i İttifak» olayının, hemen hemen bir yüzyıla yakın süreç içinde gelişmesinin ve Osmanlı hakim sınıfının farklılaşmasının siyasal platformdaki ilk ürünüdür.

Ahmet Rıza grubunun oluşturduğu «Terakki ve İttihat Cemiyeti», toplumun yarattığı artı-değere, merkezi otorite kanalı ile el koyan sivil-asker bürokrasinin temsilcisi; Prens Sabahattin'in oluşturduğu, «Teşebbüsü Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti» ise, dönüşüm sürecine girmiş yarı-feodal (yada gecikmiş feodal) sınıfın, ticaret ve finans-kapital alanlarında hakim azınlıkların (lövantenler), yabancı uyruklu tüccarların temsilcisidir.

Bu iki grubun ayrı ayrı incelenmesine geçmeden önce, şunu belirtmekte yarar görmekteyiz :

Ahmet Rıza grubunun «bağımsızlıkçı» tavrı, milli-burjuva sınıfı olmadığı için, bir sınıfsal tabana oturmamaktadır. «Bağımsızlıkçılığı» sadece şekilde olup, gerçekten bir ekonomik bağımsızlığı kapsamamaktadır. Üstelik, siyasal bağımsızlık anlayışları da çok su götürür bir niteliktedir. Zira, 1906 yılı sonlarında, Abdülhamit'in hastalığı sırasında, Sultan'ın ölümünden sonra tahttaki veraset sırasının değiştirilip yerine Prens Burhanettin'in geçmesi düşünüldünce; bu grubun militanları, tahttaki veraset sırasının değiştirilmesine izin vermemeleri isteğiyle, 6 Avrupa devletinin hükümetine başvurmuşlardı. Bu olay da, gerçek siyasal amaçlar yada örgütün çıkarları söz konusu olunca, «imparatorluğun iç işlerine yabancı devletlerin karışmalarına izin verilmeyeceği» şeklindeki ilkelerini, örgüt yöneticilerinin bizzat kendileri çiğnemekten kaçınmadıklarını göstermektedir.

Sivil-asker bürokrasinin, İttihat ve Terakki dönemindeki Alman işbirliği ile iyice somutlaşan, özünde işbirlikçi biçimindeki bağımsızlıkçı çizgi, Ahmet Rıza grubunda da açıkça görülmektedir.

AHMET RIZA VE TERAKKİ VE İTTİHAH CEMİYETİ

Yukarda da görüldüğü gibi, «Terakki ve İttihat Cemiyeti» merkezî ve «adem-i müdahaleci»ler tarafından kurulmuştur. Bu

örgüt, gerek ideolojik, gerekse örgütsel olarak, doğrudan doğruya «İttihat ve Terakki»ye kaynaklık edecektir. Gerçekten de çok geçmeden bu grup, içlerinde Abdullah Cevdet'in de bulunduğu, «Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti»ni, 1904'te kuracaklardır.

Bu arada, kurulan diğer örgütlerin yanısıra, bir tanesine şimdilik kısaca değinmek zorunlu olmaktadır. Bu, 1906'da Şam'da kurulan ve başında Mustafa Kemal'in bulunduğu «Vatan ve Hürriyet Cemiyeti» olup, üyelerinin çoğunluğunu subayların oluşturduğu bu cemiyet, Mustafa Kemal aracılığıyla Selanik'teki Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti ile ilişki kurmuş ve 1908 hareketinden sonra bu cemiyetin Şam şubesini oluşturmuştur.

Bu da göstermektedir ki, Mustafa Kemal'in bu yıllarda tercihini yaptığı grup, Ahmet Rıza grubunun ideolojik kaynaklık ettiği kesimdir.

Ve görüleceği gibi, Mustafa Kemal'in yöneldiği bu Cemiyetin, ideolojik yapısı, Kemalist ideolojiye kaynaklık yapacak iki önemli unsuru içermektedir: bu unsurlardan bir tanesi, Ahmet Rıza'nın temsilcisi olduğu, Auguste Comte'nin pozitivist ideolojisi; ötekisi ise, ileride İttihat ve Terakki'nin ideoloğunu yapacak olan Ziya Gökalp'in, yine A. Comte'nin takipçisi Emile Durkheim'den esinlenen, «Türkçülük» ideolojisidir.

Şimdi ise; kemalist ideolojide büyük etkisi olan bu iki unsurdan Comte'nin pozitivist ideolojisini ve Ahmet Rıza'daki etkisini daha yakından görelim. Ziya Gökalp'in «Türkçülüğü»nü ise, Prens Sabahattin'in görüşlerini inceledikten sonra göreceğiz.

AUGUSTE COMTE VE POZİTİVİZM

Fransız toplumunun, Napoleon sonrasında derin sosyo-ekonomik sarsıntılarla çalkalandığı; yeni bir sınıfın, işçi sınıfının henüz örgütsüz de olsa mücadelesinin büyüdüğü, buna karşılık burjuvazinin Devrim dönemindeki radikalizminin kararlılığının giderek tutuculuğa, kararsızlığa dönüştüğü bir dönemde yaşayan Auguste Comte, tipik bir küçük-burjuva düşündürüdür.

Sınıf mücadelesinin keskinleştiği böyle bir ortamda, «küçük-burjuvazi, içinde, karşıt iki sınıf yararlarının birbirini körelttiği bir ara sınıfı temsil ettiğinden» bu iki sınıfın mücadelesini uzlaştırmağa çalışır. Gerçekten de, Comte'nin pozitivismi, bu iki sınıfın çıkarlarını boşu boşuna uzlaştırmaya çalışan bir ideolojidir. Comte, ne gelenekten, düzenden; ne de toplumsal ilerleyişten vazgeçebilir. Bir yandan düzeni savunanlarla beraberdir, bir yandan da

düzeni değiştirmek isteyenlerle beraber. Ancak bir düzen değişikliği, Comte'de devrim olarak değil, reform olarak belirlenir. Ve giderek A. Comte'nin görüşleri billurlaşır, ideolojisi bir temele oturur. Bu temel şudur: «Prensip olarak aşk, temel olarak düzen, amaç olarak ta ilerleme.» Başka türlü söylersek; küçük-burjuvazi, kendi varlık sebebi olan düzene dört elle sarılacaktır, ancak toplumsal ilerleyişe, yani proletaryanın sınıf mücadelesine de gözünü kapamıyacaktır. Bu ilerlemedir; fakat sınıf mücadelesi yok sayılıp, yerine aşk, yani sınıflararası işbirliği getirilecektir. Yani uzlaşmaz çelişkili iki sınıf; proletarya ve burjuvazi, aşk içinde el ele verip, hep beraber ilerleyeceklerdir. Böylece, küçük-burjuvazi de rahata kavuşacaktır.

Doğaldır ki, sınıf kavramının böyle bir düşüncede yeri olmayacaktır. Peki o halde, sınıf kavramı yerine ne geçecektir? Comte, bunun da bir çaresini bulmuştur: Comte, «sociolatrie» denen topluma tapma dinini kurmuştu. Doğaldır ki, bu toplum sınıfsız, çıkarları birbiri ile uzlaşır insanlardan oluşan soyut, bir metafizik toplumdur. Bu dinin tanrısı «insanlıktır». Gerçekten de Comte, «insanlık» deyince, gelmiş - geçmiş, bugün yaşayan ileride yaşayacak insanların topunu anlamaktadır. Söz konusu olan, sosyal sınıflara bölünmüş bir «insanlık» değil, tapılacak «büyük varlık», «Ulu varlık» tüm insan ırkıdır.

Böyle bir soyut, metafizik insanlık ortaya çıkınca, toplum da elbette ki uyumlu olacaktır. Ancak, topluma gelince Comte, biraz duraklamaktadır. Çünkü, karşısında gördüğü bir sürü çıkar çelişkisi, sınıfsal kavga olgusu vardır. Yani, toplum, bizzat kendi ayaklarını bastığı Fransız toplumu, hiçte öyle uyumlu, çelişkisiz, tapılacak «insanlık» durumunda değildir. İşçiler grev yapmakta, süngüler grev yapan işçilerin karınlarını deşmekte, burjuvalar hınca la tepe taklak ettikleri aristokratlara kur yapmaktadırlar.

Comte, bu duruma da, —7 sene katipliğini yaptığı Saint-Simon'dan bile hiç bir şey öğrenemediğini ispatlarcasına— bir çare bulmuştur: ona göre; «sosyal iş, toplumu teşkil eden aileler arasında bölünmüştür. Böylece sosyal iş-bölümü, aynı topluma bağlı unsurları türlü türlü yönlerde ihtisaslaştırmaya sürükler. Her biri başka bir yöne gider. Bu sosyal birimleri derleyip toparlayacak, sosyal birliği tutacak bir güç bulunmasaydı, toplumlar dar-madağınık olurlardı. İşte her toplumda bu gücü —şekli ne olursa olsun— devlet temsil eder.»

Görüldüğü gibi, Comte'nin «sınıfsız toplumunda», devlet, «sosyal birliğin» yerçekimi gücüdür.

Elbette ki, Comte'nin görüşleri bu kadar değildir; örneğin, yer-

çekimi gücü gibi çalışan devlete rağmen, toplumsal uyumun «aşk» la bir türlü kurulamadığının farkındadır. Ama buna da bir çare bulmakta gecikmez. Der ki; «üç türlü ahlak vardır. Birincisi, bireysel ahlak, ikincisi aile ahlakı, üçüncüsü ise, sosyal ahlak. Birinci ahlak, bireyin korunma içgüdüsünü ölçülü bir disipline alır. İkincisi «sempatiyi» egoizme hakim kılar. Üçüncüsü de, bütün eğilimlerimizi iyice geliştirmiş bir aklın dizginleri altına alır».

Böylece, metafisik ahlaklı, metafizik devletli, metafizik bir insan toplumu, elbette ki küçük-burjuvazinin, ayakları altından kaymaya başlayan zemine tutunmasını sağlayamayacaktır. Ancak, konumuzun fazla dışına çıkmadan, Marx'ın, A. Comte ve onun gibileri için söylediği şu sözlerle, bu konuyu noktalyalım. Ve daha sonra da Comte'nin pozitivist ideolojisinin, Osmanlı aydınına, küçük-burjuvasına nasıl yansıdığını görelim: «Küçük-burjuvazinin, prensip olarak, bencil bir sınıf yararını yüceltmek gibi dar bir görüşü paylaşmak doğru olmaz. Tersine, küçükburjuvazi inanmaktadır ki kurtuluşundaki özel koşullar, genel koşullardır; bunlar dışında modern toplum kurtulamaz ve sınıf mücadelesi de geçirilemez. Demokrat temsilcilerin hepsinin bakkal olduklarına veya bakkallardan yana olmadıklarına inanmamak gerekir. Kültürleriyle, kişisel durumlarıyla onlardan bir uçurumla ayrılmış olmaları da mümkündür. Onları küçük-burjuvazinin temsilcisi yapan şey, kafalarının küçük-burjuvanın ömründe aşamadığı sınırları aşamamış olması ve dolayısıyla aynı sorunlara ve aynı çözüm yollarına itilmiş olmasıdır... Bir sınıfın politik ve edebi temsilcileriyle, temsil ettikleri sınıf arasındaki ilişki genel olarak böyledir.»

AHMET RIZA VE POZİTİVİZM

Daha önce gördüğümüz «Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti»nin ilk adı, «Osmanlı Birliği» şeklindeydi. Bu örgütün üyeleri, Paris'te Ahmet Rıza ile ilişki kurduklarından sonra, örgütün adı, A. Comte'nin iki temel ilkesinden —düzen ve ilerleme— esinlenerek «İttihat ve Terakki»ye çevrilmişti.

Ahmet Rıza, bir yandan Paris'te «Meşveret» gazetesini yayınlarken, diğer yandan da Paris'in pozitivist çevreleriyle sıkı ilişkiler kurmuştu. Hatta pozitivistlerin yayın organı olan «Revue Occidentale», «Meşveret»in yayınlanmasıyla ilgili haber ve bilgiler veriyordu. «Revue Occidentale», bir sayısında şöyle yazmaktaydı: «Okurlarımızın dikkatini yeni yayınlanmaya başlayan bir gazeteye, Meşveret'e çekmek isteriz. Jön Türkler'in organı olan bu gazete, Arapça çıkmakta; ayrıca Fransızca bir de ek vermektedir. Ahmet

Rıza'nın yönetiminde çıkan Meşveret, pozitivist tarihini (*) taşımakta ve bizim şiarlarımız olan 'Düzen ve İlerleme'ye göre çıkmaktadır.»

3 Aralık 1895'de, «Meşveret» gazetesinde yayınlanan «Programımız» başlıklı bir yazıda ise, şunları okumaktayız:

«Biz, varlığını, düzenin korunması bakımından vazgeçilmez saydığımız yönetici hanedanı devirmek yanlısı değiliz. Biz, ilerlemenin, gelişmenin yayılmasını ve bunu barışçı yollardan gerçekleştirmeyi istiyoruz. Bizim şiarımız, Düzen ve İlerleme'dir. Kuvvet yoluyla varılan çözümler bize uzaktır. Biz reform istiyoruz; yalnızca şu yada bu bölgenin çıkarlarına yönelik değil, tüm imparatorluğu kapsıyan reform istiyoruz. Ama şu yada bu ulusal gruba yönelik değil, Yahudi, Hristiyan yada Müslüman olsun, Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm vatandaşlarını kapsıyan.... Uygarlık yolunda ilerleme istiyoruz, ama Osmanlı unsurları koruyup güçlendirerek, bunların yaşama koşullarına saygı göstererek. Biz, halkı özgürlük yoluna sokabilmek için, gerçekten gerekli ve geçerli olan bilimsel gelişmelerin sonuçlarını Avrupa'dan alıp, doğu uygarlığına değgin özelliklerimizi korumak amacındayız. Biz, yabancı devletlerin Osmanlı İmparatorluğunun işlerine müdahale etmelerine karşıyız. Bu, fanatizmden yada bağınazlıktan değil, haklı bir vatandaşlık, milliyet ve milliyetçilik gururundan ileri gelmektedir.»

«Mizan» gazetesinin, 1897 yılında, «Örgütü, pozitivist örgütlerin Türkiye şubesi» haline getirmek istediği için, sitem ettiği Ahmet Rıza; görüldüğü gibi, meşrutiyetçi yapıyı, toplumsal ilerlemeyi gerçekten sağlayacak bir «düzen» kurulması olarak anlamaktaydı. Ahmet Rıza ve arkadaşları, sınıfsal tabakalarına uygun olarak, koyu bir merkezîyetçi bir yönetim çerçevesinde, A. Comte'cu reformların yapılmasını öngörmekteydiler. Aslında, kendilerine iş sağlayan ve onun kanalıyla artı - değere el koydukları merkezi otoritenin güçlendirilmesi düşüncesi, tamamen kendi sınıfsal çıkarlarını dile getirmekteydi. Örneğin, Ahmet Rıza'yı göre; «insan, ihtiyaçlarını en kolay yoldan gidermeye çalışan egoist ve tembel bir hayvandır». «Allah ve jandarma korkusu olmasa, hırsızlık doğal eğilimlerine en uygun bir davranış olacaktır.»

Gerçekten de, sınıf kavgaları yerine soyut ve metafizik ahlaki geçiren Comte'cu düşünce, Ahmet Rıza'nın bu görüşlerine kaynaklık etmektedir. Ayrıca, A. Comte'nin siyasal yönetim sistemi olarak önerdiği, katolik kilisesinin sıkı örgütlü yapısını andıran, kendi dininin siyasal örgüt yapısı da Osmanlı sivil-asker bürokrasinin özlemlerine cevap vermektedir. Örneğin, Comte'nin, sıkı mer-

(*) Başlangıç tarihi 1 Ocak 1789 olan pozitivist tarihinde, aylara A. Comte tarafından önemli görülen dünya tarihinin ünlü kişilerinin adları verilmişti.

keziyetçi bir devlet yapısına uygun düşen, şöyle bir ütöpic siyasi örgüt programı vardır: kurduğu yeni din olan, «Sociolatrie» dini, her merkezde değişmez bir plana göre yapılmış «pozitivist tapınaklar» kurulmasını önermekte; bu tapınakların yanında da bir kolej yapılmasını şart koşmaktadır. Bu kolejlerin başında birer papaz, birçok da vekilleri olacaktır. Bunların hepsi de Baş Papaz durumunda olan bir ruhani reise bağlı olacaktır. İnsanlık dinini, yani Comte'nin «Sociolatrie»si ilkelerine göre, toplumu yönetmekle bunlar yükümlü olacaktır. Platon'un «yönetici-filozof» ütopyasının katolik kilisesi örgütlenmesi ile birleştirilmesi gibi, ancak bir küçük - burjuva beyninden çıkabilecek bu siyasi sistemi; askeri devlet yapısı ile geniş bir asker ve sivil bürokrasiye dayanan Osmanlı devlet yapısına uygun bulan Ahmet Rıza, düşüncelerini şöyle belirtmektedir :

«Askeri bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğunda, Avrupa'nın, kaynaklarına göz diktiği bir dönemde, kaliteli elemanlardan oluşması gereken ordu, amaç olarak «gaza» fikrini değil, «vatanperverliği» benimsemelidir. O halde, bu yeni askeri elitin yani subayların politikaya karşarak, iktidarın, yetkisizlerin eline geçmesine yol açan sürece engel olmaları zorunludur!»

İttihat ve Terakki yönetimi boyunca ortaya çıkan, Kurtuluş Savaşını yöneten ve Cumhuriyet döneminde, «Kadro» dergisi çerçevesinde ideolojik temel kazandırılmaya çalışılan; «devlet yönetimini, bir elit 'seçkinler'in eline bırakma amacını güden» bu görüş, görüldüğu gibi, ilk kez, Ahmet Rıza'nın görüşlerinde ifadesini bulmaktadır.

İttihat ve Terakki'nin düşünsel yapısının temel hatlarını oluşturan unsurlar, bunlar olmaktadır. Ancak, ilk kez Ahmet Rıza'da ifadesini bulan «seçkinler» düşüncesi üzerinde biraz durmamız, konumuz açısından yararlı olacaktır.

Bu, «seçkinler» düşüncesini, elbetteki, sadece bir Auguste Comte'cu etkilenmeye bağlamak doğru olmayacaktır. Etkilenmeye yol açan, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğunun da devlet yönetiminde yer alan ve Ahmet Rıza'nın da bunlardan biri olduğu, bir kesim söz konusudur.

Bunlar, ilk önce İttihat ve Terakki'nin yönetici kesimi, daha sonra Kurtuluş Savaşını yöneten asker-sivil bürokrat kesim ve daha sonra da özellikle «Devletçilik» yıllarında su yüzüne çıkan, Kadro'cuların, teorisini kurmaya çalıştığı kesimdir.

Dikkat edilirse, bu kesim devlet aygıtının ve ekonomik aygıtın, orta dereceli kadroları olmaktadır. Özellikle «Kadro»cularda da

görülebileceği gibi, bunlar, «küçük-burjuva seçkinler» olarak yada aydın küçük-burjuvazinin üst tabakası olarak tanımlanabilir.

Bu kesimin en belirgin özelliği; göreceli olarak, ileri düzeyde teorik yada teknik (sivil yada askeri) bir ihtisaslaşmaya sahip olması ve bu nedenle de siyasal, yönetsel, askeri, ekonomik veya üniversiter aygıt çerçevesi içinde, orta derecede bir sorumluluk düzeyinde bulunmasıdır. Bunlar, ordudaki subaylar, polis aygıtının yöneticileri, üniversite öğretim üyeleri, gözde gazeteciler ve iktisatçılar, önemli görevlere yükselmiş teknisyenler yada memurlardır. Bunların hepsi de, «Türk» kökenli küçük-burjuvalardır. Çoğu, orta halli ailelerden gelmekle beraber, kapitalist dönüşüm içinde bulunan toplumsal oluşumda, göreceli olarak yüksek mevkilere tırmanabilen ilk kişilerdir. Daha alt düzeydeki kadrolardan, sadece ihtisaslaşmaları ile değil, fakat sömürü yada baskı aygıtlarında edindikleri sınıfsal eğitimle de önemli ölçüde farklılaşmışlardır. Bu durumda da, kapitalizm geliştiği ölçüde, yönetici mevkilere yükselmek ve kapitalist sınıf ile bütünleşmek açısından, ideolojik ve teknik yönden hazırlanmışlardır. Ve bu hazırlıkları sayesinde, toplumsal büyük sarsıntı dönemlerinde, bu kesim;

- a) Hem onun kanalıyla toplumsal artı-değerden pay aldığı, ve
- b) Yine onun kanalıyla kapitalist sınıfla bütünleştiği

devleti, «kurtarma» adına, siyasal yönetimin yürütücüsü olarak ortaya çıkabileceklerdir. Ancak, bu «seçkinlerin» unutulmaması gereken bir önemli özelliği de; bu tür «devleti kurtarma» hareketlerine giriştiklerinde, halk kitlelerinin bundan yararlanmasını ve bağımsız eylem ve örgüt yeteneklerini geliştirmesini engellemektedir. Çünkü, eğer halk kitleleri, böyle durumlarda bu yeteneklerini geliştirebilecek olanağa sahip olurlarsa, sadece hakim sınıfların durumu sarsılmakla kalmaz, fakat, sömürü sistemi de tümüyle tehlikeye girer. Bu özellik 1. ve 2. Meşrutiyet hareketlerinde; Kurtuluş Savaşı'nda, bağımsız halk örgütlenmesinin, Çerkez Ethem kuvvetlerinin ezilmesinde bütün canlılığıyla görülecektir.

Bu küçük-burjuva «seçkinlerin», ortak iki temel özelliği vardır: bireycilik ve idealizm. Bireycilik, halk kitleleri arasında, sadece bunların, burjuva kültür tekeli ellerinde bulundurmalarından ve sosyal hiyerarşideki imtiyazlı durumlarından doğan, «seçkinlik» nedeniyledir. İdealizm ise, bunların, üretim sürecinde yer almamaları nedeniyle olmaktadır. Bu, ortak iki temel özellik, bu

«seçkinlerin» bir kısmının radikal kanatta, bir kısmının ise, daha liberal kanatta yer almalarına neden olmaktadır.

Bu «seçkinlerin» liberal olanları, sömürü sistemi ile en fazla bütünleşmiş devlet kadrolarıdır. Bunlar için önemli olan, halk kitlerine en ufak bir özgürlük tanımaksızın, sistemi, yıkmadan içerdense onarmaktır.

Bu «seçkinlerin», daha radikal olanları ise, sömürü sistemi ile en az bütünleşmiş olanlarıdır.

PRENS SABAHATTİN VE «TEŞEBBÜS-Ü ŞAHSİ ADEM-İ MERKEZİYET CEMİYETİ»

İlk Jön Türk kongresinden sonra Prens Sabahattin, Şubat 1902 de, «Teşebbüs-ü Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti»ni kurmuştur. Prens Sabahattin'in görüşlerini, kanımızca iki temel ilke üzerinde incelemek olanak dahilindedir:

- 1 — Adem-i Merkeziyet
- 2 — Teşebbüs-ü Şahsi

Prens Sabahattin, Adem-i Merkeziyetçiliğin, meşrutiyet yönetiminin ancak merkezden değil, «yerinden yönetim» ilkesinin uygulanmasıyla yarar sağlayabileceğini savunuyordu. «Vilayetler merkez için değil, merkez vilayetler için» formülü; Prens Sabahattin'in, yeniden yönetim programının özünü, en kaba hatlarıyla açıklayan formülüdür. Diğer bir deyimle, Prens Sabahattin, tüm imparatorluk halklarının, federatif bir yapı içinde birleşmelerini savunuyordu. Emperyalizmin yarı-sömürge haline getirdiği ve halkların ulusal bağımsızlık mücadelesinin yükseldiği Osmanlı imparatorluğunda bu formül, sadece, yönetimi elinde tutan saray çevresinin; «milli» olarak tek niteliği, «Türk asıllı olmak» olan, işbirlikçi ticaret burjuvazisinin; aynı zamanda ticaretle de uğraşan ve burjuvaya dönüşme sürecine girmiş, büyük toprak sahiplerinin ve «Osmanlı imparatorluğunun yerine geçecek bir devleti yaratmadan, onun aynen devam etmesinde bizler için yarar vardır» diyen, Batılı emperyalistlerin çıkarlarını yansıtıyordu. Böylece, imparatorluğunun, kendi çıkarlarına aykırı düşmeyen «bütünlüğü»nü korumak ve imparatorluk sınırları içinde, çok daha serbestçe «iş yapmak» olanakları vardı.

Ayrıca, Prens Sabahattin'in devlet yönetimi ile ilgili bu görüşleri, «Teşebbüs-ü Şahsi» ilkesine de uymaktaydı. Çünkü, savunduğu «İlm-i İctima» (Science Sociale) ilkelerinin de öngördüğü gibi, Anglosakson eğitimi ile, özel teşebbüscülük (Teşebbüs-ü

Şahsi) gelişecek, devletin fonksiyonları ve yetkileri en aza indirgenecektir. Peki ama, Prens Sabahattin'in, bu kadar sözünü ettiği «Teşebbüs-ü Şahsi» (özel teşebbüs) ilkesini aldığı «İlm-i İçtima» nedir?

Konumuz açısından asıl önemli olan da zaten bu ilkedir.

İLM-İ İÇTİMA VE LE PLAY

İlm-i İçtima, Frederic Le Play tarafından kurulan, Henri de Tourville ve Edmond Demolins tarafından geliştirilen bir sosyoloji ekolüdür.

F. Le Play, A. Comte ile aynı çalkantılı dönemde yaşamış, bir Fransız maden mühendisidir. Ancak, Comte'dan farklı olarak, Fransız küçük-burjuvazisinin değil, Fransız büyük burjuvazisinin çıkarlarını savunur. Bu nedenle de, Comte gibi, soyut ve metafizik, ne idüğü belirsiz «insanlık» gibi terimler altında, bireyciliğini saklamamış; en başından beri, bireyci tavrını açıkça ortaya koymuştur. İşçi aileleri üzerinde yaptığı monografik incelemelerde, bir aile sınıflandırması yapmıştır. Bu aile sınıflandırmasını yaparken de, miras hakkını ölçü almıştır. Bu miras hakkı ölçüsüne göre, sınıflandırdığı aileleri ise, üçe ayırmıştır :

- 1 — Patriarkal aile,
- 2 — Kök aile,
- 3 — Kararsız aile.

Le Play'e göre, patriarkal aile de, aileye ait olan mal, bir kuşaktan diğer kuşağa; kök ailede de, sadece varis olarak seçilen evlada, parçalanmadan olduğu gibi, intikal ettiğinden, mal dağılmaz, gelenek bozulmaz; böylece, ailede, dolayısıyla ailelerden oluşan toplumda, sosyal barış sağlanmış olur. Oysa ki, kararsız ailelerde mal evlatlara eşit olarak bölündüğünden, parçalanır, gelenek bozulur, ailede barış ve sükunet kalmaz, bu türlü ailelerden oluşan bir toplum da yıkılmaya yüz tutar.

Le Play'e göre; toplumlarda barışı, sabitliği, refahı, kısacası saadeti temin etmek için, şu esaslara dayanmak gerekir :

- a) Allaha ve baba otoritesine bağlılık,
- b) Malın parçalanmadan varislerine intikali.

Fransız büyük burjuvazisinin tipik bir savunucusu olan Le Play'in, A. Comte gibi, Fransız toplumunun en büyük çalkantılarla çal-

kalandığı —1848 Paris Komününün olduğu—, sınıf mücadelesinin iyice kızgınlaştığı bir dönemde yaşadığı düşünülürse; «Barış ve Sükunet» içinde bir sosyal ortam için duyduğu özlem, kolaylıkla anlaşılır.

1848 Haziran'ındaki Komün döneminde, Fransız burjuvazisinin durumu hakkında, Marx'ın şu söylediklerini aktarmak, kanımızca, Le Play'in tüm eserinin nereden kaynaklandığını göstermeye yeterli: «Haziran günlerinde, bütün sınıflar ve bütün partiler; proletaryanın **Anarşi Partisi**'nin, sosyalizmin, komünizmin karşısındaki **«Düzen Partisi»**nde birleşmişlerdi. Böylece toplumu, **toplum düşmanlarının** tasallutundan kurtarmış oluyorlardı. Eski toplumun eski parolalarını alıp, adamlarına aktarmışlardı: **Mülkiyet, aile, din, düzen.**

Evet, Le Play'in tüm eserlerinin kaynağını, böylece gördükten sonra, Prens Sabahattin'in büyük «esin kaynağı», İlm-i İçtima'nın diğer takipçilerini kısaca görelim.

Le Play'in sonraki takipçileri arasında, De Tourville, «ustası»nın gelenekçi, statükocu teorisini değiştirerek, özel teşebbüscülüğe daha geniş yer veren, «Particularisme» teorisini ileri sürdü. Elbette ki, «ustası»nın eserine yaptığı bu saygısızlığın, bir nedeni bulunmaktaydı. Bu nedeni, aynı akımın sözcülerinden Paul Descamps şöyle belirtmektedir: «Britanya imparatorluğu gittikçe genişliyor, Maşinizm zaferden zafere koşuyor. Bütün bunlar, Doğu Avrupa'dan göçeden inifinatçıların özelci (particularite) çalışmalarıyla meydana geliyor. Devlet onları sadece takip ve korumak ödevini üzerine almıştır. İşte H. de Tourville, tam bu sırada ferdi ve şahsi teşebbüs faaliyetleri üzerinde durdu.»

Başka türlü söylemek gerekirse, sanayi burjuvazisinin dünyada ilk kez üstünlüğü eline geçirdiği, İngiltere örneği; daha hâlâ toprak ve ticaret burjuvazisinin öncelikli söz sahibi olduğu, Fransa'da burjuvazinin ideologlarının dikkatlerini çekmiştir. Mademki sanayi burjuvazisi, «zaferden zafere koşuyordu». O halde, Fransız burjuvazisinin de onu takip etmesi gerekir. O halde, Fransız burjuvazisinin, bu örneği takip edebilmesi için, «usta»nın gelenekçi, statükocu sosyal teorisinde değişiklik yapmakta bir sakınca yoktur. Ve bu değişiklik yapılmıştır.

Hatta bu değişiklik, bu akımın diğer önde gelen temsilcisi Edmond Demolins'in elinde o kadar ileri gitmiştir ki; aile sınıflandırması, toplum sınıflandırmasına uygulanmış ve toplumlar;

- a) Cemaatçi (Commucitaire) ailelerden,
- b) İnifinatçı (Particulariste) ailelerden,

oluşan iki ana grupta sınıflandırılarak, Cemaatçi toplumlar —yani özel teşebbüsü kısıtlayan toplumlar—, yeryüzü cehennemi; in-finatçı toplumlar —yani özel teşebbüsü tam anlamıyla serbest bırakan ve destekleyen toplumlar—, yeryüzü cenneti kabul edilmişlerdir.

Yeryüzü, böylece cennet ve cehenneme ayrıldıktan sonra, yapılacak bir tek şey kalıyordu: cennete nasıl ulaşılır, bunu öğretmek. Gerçekten de, Demolins, 1899 yılında, «Ecole des Rocles» adlı bir özel okul kurmuştu. Bu okuldaki programlar da, çocuklardaki özel teşebbüs zihniyetini geliştirecek şekilde tertiplenmiştir. Sonradan bu okullar, daha başka ülkelerde de kurulmuştur. Okul programlarının en tipik özelliği, Darwin'in, doğadaki doğal ayıklanma teorisini, sosyal hayata geçirmek; doğadaki «güçlü olan zayıfı yok eder» yasasını, sosyal hayatta da varsayarak, çocukları buna göre yetiştirmektir. Yani, bir çeşit «sosyal ayıklanma» teorisi, bu programların temelini oluşturmaktaydı.

İşte, Osmanlı Prensi Sabahattin'in esin kaynağı olan, dizgin-siz liberalizm taraftarı İlm-i İctima, kısaca budur.

Şimdi ise, Prens Sabahattin'de bu akımın nasıl dile geldiğini görelim.

Prens Sabahattin, Ahmet Rıza Bey'in görüşlerine karşı olarak; özel teşebbüsün teşviki ve aydınların, hükümet görevleri aramak yerine, üretici işlerle uğraşmaya yöneltilmesi yoluyla; Osmanlı imparatorluğu için bir yapı değişikliği önermiştir.

Gerçekten de, P. Sabahattin'e göre, İstibdat'ın bütün sorumluluğunu bir kişiye yüklemek isteyen, İttihat ve Terakki anlayışı; «mutlakiyet» yerine «Meşrutiyet»in, yani yönetim gücünün şu veya bu türünün savunulmasını her sorunun çözüm yolu sanmış, biçimi doğuran temeli kavramak gereğini, siyasal baskının doğrudan doğruya sosyal hayatımızın güçsüzlüğünden ileri geldiğini sezemiştir. Bir toplumu ve yöneticilerini «islah» edebilmek için; o toplumun sosyal yapısını tanımak gerektiği ilkesinden hareket eden P. Sabahattin; İlm-i İctima ekolünden E. Demolins'in, daha önce gördüğümüz sınıflandırmasına dayanarak, Türkiye'nin, yönetim hayatını, özel hayat ve etkin bir üretime üstün tutan «cemaatçi» (communeataire) bir toplumdur. «Cemaatçi yapılarda, yönetim biçimi ne olursa olsun, sonuç hep aynıdır: siyasal zorbalık ve sosyal yoksulluklar.» O halde, Prens Sabahattin'e göre, Türkiye'nin kurtuluşu, bilinçli bir yolda yapı değiştirmeye, yani, özel teşebbüsçülüğün gelişmesi ve yönetim hayatı alanında desteklenmesiyle mümkündür.

«Oysa, ülkemizde ailelerin, çocuklarını bağımsız bir hayata hazırlamayışları, onlara, teşebbüs kaabiliyetlerine dayanarak yaşamak ve yükselmek gücünü veremeyişleri, onların hayat güçlüklerini çözmek için bir dayanak aramalarına ve resmi görevleri üretim uğraşlarından üstün tutmalarına yol açmaktadır.»

«Birçok tarihsel gerekçelerle ve toprakların aile topluluğunca tasarrufu yüzünden, özel mülkiyetin kurulamayışı, Batı'nın ekonomik gücü ile yarışmamızı önlemektedir.»

«Özel hayatın bağımsızlık ve dayanıklılıktan yoksun oluşu, yerel hayatın yetkililerince sağlam bir şekilde düzenlenmesine ve merkezi gücün etkisinin azalmasına engel olmaktadır. Yönetim hayatının özel hayata üstünlüğü üzerine kurulu olan, «cemaatçi» bir ülkede, yönetim zorunlu olarak memur sınıfın eline düşmektedir. Bu yüzden, ordu, memur sınıfı içinde özellikle savaş için hazırlanmış kısım olduğuna göre, doğal olarak politikaya karışmaktadır. Ordunun iç politikayı düzenleyecek bir durum kazanması, yani hükümetin orduya dayanması toplumumuzun güçsüz bir sosyal yapıya bağlılığının kanıtıdır.»

Prens Sabahattin'e göre, kurtuluş yolunda izlenmesi gereken doğrultu :

1 — Yönetim hayatının düzenlenmesinde, merkezciğin sınırlandırılması; bölgesel yönetimin, yerel hükümetlere bırakılması; ortaklaşa işletmeden özel mülkiyete geçilmesi; ülke kaynaklarının işletilmesi ve bayındırlık işlerinde, hükümetçe, özel teşebbüsçülüğe kolaylıkların gösterilmesi; okulların, özel teşebbüsçülüğü verimli kılacak şekilde düzenlenmesi.

2 — Özel hayatın düzenlenmesinde ise, —cemaatçi toplumdaki infiratçı (özelci) topluma geçiş, yani yapı değişikliği eğitimle sağlanacağına göre— ailelerin, bireyci aileler kuracak çocuklar yetiştirmesinin sağlanmasıdır. Yani, özelci (infiratçı) toplumun, insanda canlı bir üreticilik niteliğiyle ekonomik ve kültürel ilerlemeyi sağlama yeteneği oluşturduğunu belirten, P. Sabahattin'in, idealindeki toplum; toplumsal üretim gücünün gelişmesi için, en geniş özgürlük ve olanakları sağladığını öne sürdüğü, Anglosakson sisteminin sosyal ilişkilerine sahip olan bir toplumdur.

P. Sabahattin, ayrıca, tüm toplumu kendi emeklerinin ürünleriyle doyuran köylülerin, herkesten daha çok ezgi altında bulun-

duklarını yazıyordu. Prens Sabahattin'in görüşüne göre, tarımın gelişmesi, ekonomik ilerlemenin hareket noktası olmalıydı.

Görüldüğü gibi, ilerideki yıllarda, bizzat Mustafa Kemal'in söylediği; «Bizim burjuvazimizi ise, henüz burjuva sınıfı haline getirmek gerekiyor... Benim amacım milli ticareti kalkındırmak, fabrikalar açmak, yeraltı zenginliklerini ortaya çıkarmak, Anadolu tacirine yardım etmek, zenginleşmesini sağlamaktır...» ve gerçekleştirmek için ilk adımların İzmir İktisat Kongresi ile attığı, «özel teşebbüsçülüğü» geliştirmek düşüncesi, ilk kez, Prens Sabahattin'de geniş yer almaktadır.

Gerçekten de, İstanbul Ticaret Odası Başkanı Behçet Osmanagaoglu'nun sözleriyle, «ekonomisinin dokusu, Cumhuriyetin kuruluşundan beri **Özel teşebbüs** olan», Türkiye'yi, NATO Genel Sekreteri Joseph Luns'un sözleriyle, «Çağımızda; uzak görüşlü, cesur, siyasi, sosyal ve ekonomik reformlarla bugünkü modern cumhuriyet durumuna getiren Kemal Atatürk'tür. Aynı zamanda **bugün Türkiye'nin Avrupa Ortak Pazarına girebilecek güce erişmesini sağlayan modern ekonominin temelini hazırlayan da yine O'dur.**»

Kısacası, Kemalist ideolojinin temel ilkelerinden biri olan «özel teşebbüsçülüğü»ün, ilk ateşli savunucusunun, P. Sabahattin olduğunu görmüş olduk. Ancak, Kemalist ideolojiye temel sağlayan bir başka kaynağı daha görmemiz, yazımızın amacı açısından zorunlu olmaktadır. Bu kaynak ta, Kemalist ideolojide derin etkisi olan Ziya Gökalp'tir.

ZİYA GÖKALP VE TÜRKÇÜLÜK YADA «BU DEVLETE BİR MİLLET GEREK» GERÇEĞİNİN KILIFI

Kemalist ideolojide, ölçülü bir «milliyetçilik» kavramına indirgenecek «Türkçülük» ideolojisinin, kanımızca iki çıkış noktası bulunmaktadır :

Birincisi, Balkan savaşlarında Osmanlı imparatorluğunun parçalanması karşısında çaresiz kalan ve «çalıştığı iş yerinin iflasından» korkan, Osmanlı imparatorluğunun sivil-asker bürokrasisi; ki bu korku, onların «Panosmanizm»den vazgeçip «Pantürkizm»e yönelmelerine neden olmuştur.

İkincisi ise, Alman emperyalizminin, «Drang nach osten» olarak formüle edilen, Doğu'ya açılma politikası.

İşte, «çalıştığı işyerinin iflası telaşı» içinde olan sivil-asker bürokrasisinin; ve kısmen de bunların, İttihat ve Terakki döneminin-

de uyguladıkları Bonapartist «Milli İktisat»tan palazlanan, «Türk» asıllı Alman işbirlikçisi tarım ve ticaret burjuvazisinin çıkarlarını yansıtan, «Türkçülük» akımı, Alman emperyalizminin Doğu'ya yayılma politikası ile birden şekil değiştirip, «Pantürkizm»e dönmüştür. Aslında, Alman emperyalizminin «Drang nach osten»ine, «Türk» kılıfı giydirmekten başka birşey olmayan bu akım, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, imparatorluğun parçalanmasıyla zorunlu olarak son bulmuştur, fakat, Anadolu'da başlayan, «devleti kurtarma hareketi»; bu «kurtarılacak devlete bir millet gerektiğini» anladığından ve buna da bir ideoloji gerektiğinden, «Türkçülük» ideolojisini yontarak, «Misak-ı Milli sınırları içinde» bir milliyetçiliğe indirgemıştır.

Şimdi ise, bu oluşumu —Panosmaniz'den, Pantürkizm'e; Pantürkizm'den, Türkçülük'e kadar gelişen ideolojik çizgi— izleyelim.

OSMANLI'DA ULUSAL SORUN

Osmanlı imparatorluğu, emperyalizmin çözücü-parçalayıcı etkisi altına girmeden önce, ekonomik kültürel ve etnik planda türdeş (homojen) olmayan bir yapıya sahiptir.

Osmanlılar, fethettikleri ülkelerdeki yerli hakim sınıfları da kendi yönetim sistemleri içine alarak, bu hakim sınıfların, Osmanlı sayesinde daha da güçlenmesine yol açarlarken; bu ülkelerin sosyo-ekonomik yapısında temel bir değişiklik yapmamış, fakat, aşırı ve sıkı askeri denetim sonucu, bu ülkelerin de üretici güçlerinin gelişmesini engellemişlerdir. Başka türlü söylersek, fethedilen ülkelerin hakim sınıfları, Osmanlı imparatorluğuna belli bir vergi ödeme karşılığında, eski sosyo-ekonomik yapıyı sürdürmüşlerdir. Bu nedenle de, bu ülkelerin herbirinin, iyice belirlenmiş kendi etnik sınırları, kendi ekonomik özellikleri ve kendilerine özgü kültürleri vardı.

Osmanlı imparatorluğunun, daha önce gördüğümüz gibi, bizzat kendi hakim sınıf ve tabakaları ile emperyalist yağmaya açılışı ile; imparatorluğunun, bu değişik bütünlerden oluşan ve Osmanlı fet-hinden önceki sosyo-ekonomik yapı içinde mumyalaşmış yapısı, hızla değişmeye başlamıştır. Bu değişikliği hızı :

a) İmparatorluğu oluşturan değişik bütünlerin yapısal niteliğiyle,

b) Bu değişiklik bütünlerde emperyalizmin farklı sızma derecesi ile, orantılı olmuştur.

Örneğin, imparatorluğun Avrupa bölümünde kalan Yunanis-

tan, Bulgaristan v.d. gibi daha ileri sosyo-ekonomik yapısı olan ülkeler, emperyalizmin daha büyük ölçüde sızdığı ülkeler olup; imparatorluğun Orta-Doğu bölümünde kalan, Suriye ve Irak gibi ülkeler daha geri bir sosyo-ekonomik yapıya sahip ve emperyalizmin göreceli olarak daha az derecede sızdığı ülkelerdir.

Böylece, eşitsiz gelişen bir parçalanmaya giren imparatorluk, Balkan Savaşı öncesine kadar dayanmıştır. Bu dönemde, imparatorluğun bütününi oluşturan bir iç ekonomik pazar yoktur ve yukarıda kısaca belirttiğimiz nedenlerden dolayı, oluşma perspektifi de yoktur. Giderek parçalanan Osmanlı imparatorluğunun, hakim sınıf ve tabakaları, özellikle de sivil-asker bürokrasi, o güne kadar geçerli kabul ettiği «Osmanlılık» yada «Panosmanizm» ideolojisinin, artık boşlukta kaldığını görmekteyiz. Özellikle Balkan Savaşı, bu durumu bütün canlılığıyla ortaya koymuştur. Kısacası, koskoca bir imparatorluğu yönetmek için kurulmuş ve çok geniş bir sivil-asker bürokrasiye dayanan «devlet», boşlukta kalmaktadır. İmparatorluğu oluşturan farklı bütünler, emperyalizmin, bu bütünlerde getirdiği kapitalist üretim biçiminin farklı olgunluk devrelerine göre, uluslaşmakta ve ulusal kurtuluş mücadelesi vererek, bir bir imparatorluktan ayrılmaktaydılar. Bu durumda da, tek fonksiyonu merkezi otoritenin gücünü devam ettirmek olan ve varlık nedeni bizzat bu merkezi otorite olan, sivil-asker bürokrasi; fonksiyonsuz kalma, boşlukta kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktaydı. Kısacası, «bu devlete bir millet gerekti».

Ve işte bu dönemde, gözler yavaş yavaş Anadolu'ya, «Türk» unsurlara çevrilmeye başlanmıştır. Ancak, gözlerini Anadolu'ya çevirmeye başlayan sivil-asker bürokrasi; Celali isyanları ve «Büyük Yağma» artığı Anadolu'nun, koskoca bir imparatorluk ölçüsüne göre, oluşturulmuş devlet mekanizmasına göre yetersiz olduğu kamısına varmışlardır.

O halde ne yapılmalıydı? Yapılacak tek şey, «Ana yurt Orta Asya»da kalan «Türlere» yönelmek, böylece fonksiyonsuz kalan koskoca devlet mekanizmasını tekrar fonksiyonlu kılmaktır. Başlangıçta çekingen terimlerle, bir kısım küçük-burjuva aydının yazısında dile gelmeye başlayan bu özlem, Alman emperyalizminin Doğu'ya yayılma siyaseti ile de birleşince, birden fırtınalar koparan bir «Pantürkizm»e dönüşüverecektir. Uluslaşmanın, nasıl bir sosyo-ekonomik oluşumun sonucu olduğundan; emperyalizmin, ulusal sorununu nasıl tepe-taklak ettiğinden habersiz bir çok Osmanlı aydını da, bu, sonu hüsrarla bitecek köksüz, olanaksız ve Alman emperyalizminin hizmetindeki girişime dört elle sarılmakta bir sakınca görmeyecektir.

Bu aydınlar içinden bir tanesi olan, Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki'nin memur-ideologu olarak, bu köksüz ve tutarsız hayallere bilimsel(!) bir temel hazırlamak görevini yüklenmişti.

ZİYA GÖKALP VE İDEOLOJİSİ

Aslında, Ziya Gökalp'in, kendine özgü bir ideolojisi olduğu, çok su götürür. Z. Gökalp ideolojisinin, Emile Durkheim'in kısır ve idealist ideolojisinin, ayakları altından zeminin kaydığını hisseden fakat bu zeminin niye kaydığını da anlamaktan aciz, Osmanlı küçük - burjuva aydınının kafasında daha da kısırlaştırılmasından başka birşey olmadığı kanısındayız. Önce, kısaca Durkheim'ı incelersek, bu kısırılığı daha iyi anlayabiliriz.

Durkheim'da, herşeyden önce, tıpkı A. Comte gibi Fransız küçük - burjuvazisinin bir sözcüsüdür. Tıpkı Comte gibi, idealisttir; sosyal barış yolunda, soyut ve metafizik bir «kollektif ruh» a tapma maskesi altında, küçük - burjuvanın korkak aciz yapısını saklamak çabasıdadır. Üstelik Comte'dan çok defa gelenekçi ve görenekçidir. Durkheim'in ideolojisinin özünü, «kollektif ruh» denilen, nerden geldiği pek belli olmayan, ama ne işe yaradığı çok iyi belli olan soyut ve metafizik bir kavram oluşturur :

Durkheim, «kollektif ruhun bireysel bir ruhtan büsbütün ayrı bir tür oluşturduğunu» söyliyerek, «kollektif ruh» u herşeyin üstünde ayrıcalıklı bir yere çıkarır. Bu «kollektif ruh» un din, ahlâk, hukuk, mantık gibi türlü şekillere bürünerek, bireysel ruhlara dıştan geldiğini ve kendisini istese de istemese de bireye zorla kabul ettirdiğini ileri sürer. Böylece, toplumda hakim sınıfların din, ahlak, hukuk, v.d. gibi kurumlarını farklı göstermeye çalışır. Çünkü bunlar, «kollektif ruh» un dokunulmaz kurumlarıdır ve bireyler, düşünmeksizin bunlara boyun eğmek zorundadır.

Durkheimde bir diğer ilginç kavram, «sosyal iş bölümü» kavramıdır. Küçük - burjuvanın agnostik, pozitivist yaklaşımı ile, toplumda bir sosyal farklılaşma olduğunu kaçınılmaz olarak görmek zorunda olan Durkheim, aklıca, buna da bir gözüm getirir; Der ki; bu bir mesleki iş bölümüdür ve sosyal iş bölümü, üretim ve mübadele ile ilgili bir olgu değil, ahlaksal bir olgudur. Kendi deyimi ile; «ahlak kurallarının amacı, bireyleri birbirine ahenkli bir biçimde bağlamak» olduğuna göre, sosyal iş bölümü geliştikçe insanlar arasında dayanışma, birbirlerine karşı ödev duygusu artacaktır...

Ayrıca, kapitalizm geliştikçe artan toplumsal bunalımı da, yeni ahlak sorunu olarak ele alır; mesleki iş bölümü ahlakının yerleşmesi ile, bunun son bulacağını ciddi ciddi ileri sürer.

Ayrıca, intihar konusu üzerinde yaptığı incelemeler sonucu, ulaştığı nokta ilginçtir... Derki; «intihar, bireyin dine, aileye, devlete olan bağlılığı ile ters orantılıdır.» Başka türlü söylenirse, bireyler, dine, aileye, devlete ne kadar çok bağlı olurlarsa o kadar az intihar ederler.

Durkheim'e göre, bireyin sıkı sıkıya bağlı olması gereken bu kurumlardan, «din» in kaynağı, topluluğun kendisi olduğuna göre, din, her devirde sosyal olgunlaşmayı kuvvetlendirmek gibi çok hayırlı (!) bir iş görmüştür. Bu nedenle de, toplumlar var oldukça din de hep var olacaktır.

Ayrıca, yine Durkheim'e göre, bu «çok bağlı kalınması gereken» kurumlardan «devlet»; sermaye ile emek arasındaki ilişkilere müdahale ederse, çok iyi sonuçlar alınabilmektedir (!).

Dinci, aileci, devletçi Durkheim anlayışı; bütün bu kurumları, nereden geldiği belli olmayan «kollektif ruh» a bağlayan Durkheim'ci anlayış, kısaca budur.

Küçük - burjuvanın soyut ve metafizik ahlak anlayışı ile, sınıfsal değilde (!) mesleki sosyal farklılaşmaya çare bulunduğu göre, Osmanlı küçük - burjuva aydını için, memur ideoloğu için, bu görüşler biçilmiş kaftandır.

Gerçekten de, İttihat ve Terakki'nin memur - ideoloğu Ziya Gökalp, bu görüşlerden yararlanarak; geçersiz - tutarsız, ama devrinin resmi ideolojisi olarak tanımlanan, sahte bir ideoloji kurmaya çabalamıştır. Böylece ;

a) Madem ki «kollektif bilinç», devlet otoritesini zorunlu kılıyordu; o halde, İttihat ve Terakki'ye sorgusuz sualsiz boyun eğilmeliydi.

b) Madem ki devletin fonksiyonsuz kalması için, «Türk» milleti yaratmak gerekiyordu, o halde milliyetçilik, Durkheim'ci bir «ahlaki bir ülkü» olarak ele alınmalı ve «Türk» e, Alman emperyalizmi uğruna verilecek savaşta, seve seve ölmeyi sağlamak için, eski dinsel cennet ideolojisi yerine bir «Turan» ideolojisi getirilmeliydi. Bu getirilirken de, Türkiye'ye uygun bir ideolojik temel hazırlanmalıydı.

Peki bu ideolojik temel ne olacaktı? Bunun da cevabını Gökalp, ustası Durkheim'dan esinlenerek vermektedir. Bunu kısaca şöyle özetlemek mümkün; Durkheim, tipik bir küçük - burjuva düşünür olarak, toplumda sınıf mücadelesinin yerine, «sosyal dayanışma» olduğunu var saymaktadır. Bu sosyal dayanışmadan da, sosyal

iş bölümünün — meslek zümreleri (groupements professionnels) — doğduğunu ileri sürer. Yani sosyal iş bölümü sonucu, sosyal sınıflaşma olgusuna gözlerini kapayamamakta, fakat bunun sosyal sınıflar arasında, sınıf kavgasına değil, meslek grupları arasında sosyal dayanışmaya dönüştüğünü hayal etmektedir. İşte bu çerçevede içinde ise, sosyal iş bölümünün; a) zayıf olduğu toplumlar ve b) gelişmiş olduğu toplumlar olarak, ikili bir sınıflandırmaya gitmektedir. Sosyal iş bölümünün zayıf olduğu toplumlar, «Cemaatçi» (kamucu) Doğu toplumları; sosyal iş bölümünün gelişmiş olduğu toplumlar ise, «bireyci» (özelci) Batılı toplumlardır. İşte Ziya Gökalp, burada işe karışmaktadır. Ona göre; hars (öz değerler) dediği şey, «Türk» toplumunun «Cemaatçi» özelliğinden ileri gelmektedir. Bu özellik, korunması gereken bir şeydir. Ancak, aydınlar, halktan bu öz değerleri öğrenirken, halkta olmayan şeyi, yani, Durkheim'in gelişmiş iş bölümlü toplumlarına —Batılı toplumlara— özgü uygarlığı, götürecektir. Yani, Ziya Gökalp, farklı bir sosyo - ekonomik oluşumun —kapitalist üretim biçiminin— uygarlığını başka bir sosyo - ekonomik oluşumun —feodal, yarı - feodal— öz değerleri ile bütünleştirecek ve böylece bütün dünyadaki «Türkleri» kurtaracaktır!

Örneğin, feodal yada yarı - feodal topluma özgü olan, yada Durkheim'in sözleriyle, «siyasal rejiminde, her türlü önemli sosyal işlerin ve adalete bağlı fiillerin zümreyi teşkil eden fertlerin bütünü tarafından görüldüğü» bir doğu toplumundaki bu özellik, Gökalp'e göre, korunulması gereken bir değer olup, buna dışardan sadece, «uygarlık» getirilmelidir. Gökalp'in, yukarıda adı geçen bu siyasal rejimin, gökten zembille inmediği, bunun belli bir sosyo - ekonomik (üretim biçiminin) oluşumun ürünü olduğunu anlaması; sadece «uygarlığını» almak istediği batının, bu «uygarlığını» yaratan şeyin kendine özgü sosyo - ekonomik (üretim biçiminin) oluşumun ürünü olduğunu anlaması; Osmanlı küçük - burjuva aydınının bilinç çerçevesinde elbette olanaksızdı.

Öz değerler, yada «hars» deyip yücelttiği, soyut metafizik bir nitelik verdiği şeyin, Durkheim'in «kollektif bilincinden» doğrudan doğruya bir esinlenme olduğu açık. Açık olmayan ise, bir doğu - batı sentezi yaratayım derken, sarfettiği komiko - trajik çaba.

Deyim yerindeyse, doğulu toplumların kendine özgü sosyo - ekonomik oluşumlarının ürünü olan, termit yuvası kadar uyumlu «Cemaatçi» yapıları, «hars» kabul edilip, korunurken; bu termit yuvasına göre, yüzde yüz anarşik bir diğer üretim biçiminin yamanması, sanırsız ki, Osmanlı küçük - burjuva aydınının acıklı durumunu yeterince aydınlatmaktadır. İttihat ve Terakki'nin memur - ideoloğu ve Kemalist ideolojinin önemli bir kaynağı olan Ziya Gökalp hakkında, son sözü Emin Türk Eliçin'e bırakalım :

«Elverişli bir ortamda çok şey yapabilecek yetenekte, bu zeyrek zekalı, çalışkan ve doğrudan kapalı halk çocuğu; İstanbul'a gelmez, 'İttihat ve Terakki' nin kucağına ve kuzey göçmenlerinin 'Ocağına' düşerek; sahte Türk düşmanı bir politikanın oyuncuğu olmuştur. İçine düştüğü bu sahte politika, hem de ivedilikle kotalarını istediği bir ödev bekliyordu: Türkiye'nin acıklı ve kendi rejimlerinin çirkin gerçeklerinden gözleri ayırıp; yıldızlı, yıldızlı bir kuruntu dünyasına çevirmek ve hazırlanan, Türk'e yabancı, emperyalist savaşta seve seve ölmeyi sağlamak için, eski cennet ideolojisi yerine geçecek bir Turan ideolojisi düzüp, koşmak (!). Batmakta olan Osmanlı devletinin son şaşkın yönetici kadrosuna gerekli, bu sözde ideolojinin sloganı ancak, «gözlerimi kaparım vazifemi yaparım» olabilirdi. Çünkü, açık duran gözler, hem onların iç yüzünü, hem de emperyalistler arası boğuşmanın nedenlerini görebilir, anlayabilirdi.»

Buraya kadar, kanımızca, Kemalist İdeolojinin doğrudan kaynaklığını yapan, üç akımı inceledik. Bir daha toplarsak, bunlar :

- a) Ahmet Rıza Bey ve Auguste Comte pozitivismi,
- b) Prens Sabahattin ve Le Play İlm-i İçtima'sı ve takipçilerinin Teşebbüs-ü Şahsi,
- c) Ziya Gökalp ve Emile Durkheim.

Bu akımları, aslında, birinciyi ve sonuncuyu, birbiri ile sıkı sıkıya bağlantılı olduğundan, bir arada da verebilirdik; ancak, tarihsel gelişim içinde, kronolojik sıralamayı bozmamak için, bu şekilde verdik.

Görüldüğü gibi; Ahmet Rıza - August Comte pozitivismi ile Ziya Gökalp - Emile Durkheim sosyolojisi; Fransız küçük - burjuvazisinin, ve Osmanlı sivil - asker bürokrasisinin ve küçük - burjuva aydınının ortak niteliklerini yansıtmaktadır. Bunlar, kısaca :

- a) İçinde, karşıt iki sınıf yararlarının birbirini körelttiği bir ara sınıfı temsil ettiklerinden, kendilerinin sınıf anlaşmazlıklarının üstünde olduğunu sanan tavır.
- b) Yine küçük - burjuva niteliklerinden dolayı, hem düzen değişikliğine karşı çıkan, hem de düzen değişikliğini isteyen, dolayısıyla, reformist tavır.
- c) Soyut ve Metafizikçi ahlakçılık.
- d) Felsefi idealizm.

e) Soyut ve metafizik «insanlık» yada «toplumsallık» maskesi altında, menfi bireycilik.

Bunlar ortak özelliklerdi. Bir de bunların yanısıra, Osmanlı Si-

vil - asker bürokratına, küçük - burjuva aydınının özgü nitelikleri, dikkate almak zorundayız.

- a) Doğu ve batı arasında kalıp, ne birinden ne diğerinden olamamanın nedeni ile, acınacak bir doğu - batı sentezciliği.
- b) Osmanlı imparatorluğunun asker devlet yapısından ileri gelen, sivil - asker bürokrasinin «hakim sınıf» tavrı ve «elitizm» (seçkinlik) niteliği.
- c) En nihayetinde, gözü kapalı batı hayranlığı.

Kemalist ideolojiye doğrudan kaynaklık yapan üçüncü akım olan, Prens Sabahattin - Le Play'in, «ilm-i İctima» ve «Teşebbüs-ü Şahsi» akımını ise, şöyle toparlayabiliriz :

Bu akım, Fransız büyük burjuvazisi ile Osmanlı'nın, sivil - asker bürokrasisi dışında yer alan hakim sınıf ve tabakaların sözcülüğünü yapan bir akımdır. Sözünü ettiğimiz, hakim sınıf ve tabakalar ise, şunlardır :

- a) Lövanten adı da verilen, «Türk» olmıyan komprador burjuvazi ve finans - kapital temsilcisi,
- b) Burjuvaya dönüşme sürecinde olan, «Türk» asıllı büyük toprak sahipleri (ayan - eşraf) ve bunların içinden ticarete yönelen, Alman emperyalizmi ile işbirliğine geçmeden önce, lövantenler aracılığıyla, Batı işbirliğine geçen ticaret burjuvazisidir.

Bunların, tek «millilik» nitelikleri, «Türk» olmaktır.

İdeologları Prens Sabahattin'e göre, bunların en büyük özlemleri; «Teşebbüs-ü Şahsi» dir, yani, «özel teşebbüstür» ve ideologlarına göre;

- a) Ülke kaynaklarının işletilmesi ve bayındırlık işlerinde, hükümetçe özel teşebbüscülüğe kolaylıklar gösterilmelidir.
- b) Türkiye'nin, tıpkı gelişmiş Anglosakson ülkeleri gibi, olması isteniyor, özel teşebbüs ideolojisi eğitimde esas tutulmalıdır.
- c) Tarımın gelişmesi, ekonomik ilerlemenin hareket noktası olmalıdır.

d) Ordu, yani askeri bürokrasi, iç politikayı düzenleyecek durumdan çıkmalı, yani hükümet orduya dayanmalıdır.

Kısacası, Prens Sabahattin, daha henüz oluşmamış bir burjuvazinin özlemlerini — ekonomik temeli olmaksızın da olsa — yıllarca önce dile getirmektedir. Bu niteliği ile, Türkiye Cumhuriyeti'nin iktisat politikasını tayin edecek olan, İzmir İktisat Kongresinin ilk habercisi sayılabilir.

Şimdi, buraya kadar genel hatlarıyla verdiğimiz bu üç akımın, Kemalist İdeoloji adı altında bir senteze kavuştuğunu görmeye çalışalım.

KEMALİST İDEOLOJİ

Daha yazımızın başlığından da anlaşılacağı gibi, Kemalist İdeolojinin, Osmanlı - Türkiye hakim sınıf ve tabakalarının bir sentezi olduğunu belirtmiştik. Buraya kadar da, bu sentezi oluşturduğuna inandığımız tez ve anti - tezleri, tarihsel gelişim çizgileri içinde vermeye çalıştık. Şimdi ise, bu sentezin açıklanmasına geçebiliriz. Ancak bu açıklamaya geçmeden önce, şu iki noktayı belirtmek isteriz :

a) Kanımızca, Kemalist İdeolojiyi en temel özellikleriyle, 1935'de Cumhuriyet Halk Partisinin temel ilkeleri olarak kabul edilen, altı ok ilkeleri belirlemektedir. Bunlar, sırasıyla **Cumhuriyetçilik, laiklik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik ve İnkılapçılık** olmaktadır. Kemalist ideolojinin sentezini bu ilkelerden hareket ederek sergilemeye çalışacağız.

b) Bunu yaparken, bilinen olguları bir kez daha tekrarlamıyacak, Mustafa Kemal'in bizzat kendisinden örnek vermeye çalışacağız ve gerekli olmadıkça, kendimizden bir yorum katmayacağız.

CUMHURİYETÇİLİK

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi; Osmanlı hakim sınıf ve tabakaları, Batı kapitalizmi ile aradıkları işbirliği sonucu, girdikleri burjuvalaşma sürecinde; kapitalist üretim biçiminin yerleşmesine tek engel olarak yarı - feodal ve şer'i Osmanlı devlet yapısını bulmuşlardır. Bu durumda da, onlar için söz konusu olan; gelişimlerini engelleyen «devletin», bu şer-i ve yarı - feodal niteliğinin, burjuva devleti niteliğine dönüştürülmesi olmaktadır. Ancak,

Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının «devlet» yapısı konusundaki düşünceleri, Birinci Jön Türk Kongresinde gördüğümüz gibi, ikiye ayrılmıştır. Sivil - asker bürokratlar, sınıfsal yapıları gereği, sıkı sıkıya merkeziyetçi bir devlet yapısını isterlerken; sivil - asker bürokratların dışındaki Osmanlı hakim sınıfları, Prens Sabahattin'in sözleriyle, «Vilayetler merkez için değil, merkez vilayetler için» formülü ile, federatif bir devlet yapısını ileri sürmüşlerdi. Birincilerin tercihini tez olarak ele alırsak, Prens Sabahattin'in, bu sıkı merkeziyetçi devlet yapısının tam bir anti - tezi olmaktadır.

Birinci grup, Ahmet Rıza'nın sözleriyle, «İnsan, ihtiyaçlarını en kolay yoldan gidermeye çalışan, egoist ve tembel bir hayvandır. Allah ve jandarma korkusu olmasa, hırsızlık doğal eğilimlerine en uygun bir davranış olacaktır.» derken; ikinci grup, Prens Sabahattin'in sözleriyle, «Anglosakson eğitimi ile özel teşebbüsçülüğün gelişmesini, devletin fonksiyonlarının ve yetkilerinin en aza indirgenmesi gerektiğini» ileri sürüyordu.

Bu tez ve anti - tez, Kemalist İdeolojide ise, bizzat M. Kemal'in sözleriyle şöyle bir senteze ulaşmıştır :

«Türk ulusunun yaratılış ve şiarına en uygun olan idare cumhuriyet idaresidir.

«Türk ulusu, egemenliğini, en şümüllü bir surette gösteren yeni idareye kavuşuncaya kadar, daima, mevcut kurumların siyasetine yabancı kalmıştır.» (1924) (Söylev ve Demeçler, c. III, s. 75)

Sonra da, cumhuriyet idaresinin neden en uygun idare olduğunu şöyle açıklamıştır :

«Demokrasi prensibinin en modern ve akılcı uygulanmasını sağlayan hükümet biçimi, cumhuriyettir.» (Prof. Afet İnan, Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, s. 73)

Ve en nihayet te, demokrasi anlayışını nasıl senteze dayandığını belirtmiştir :

«Modern demokrasilerde ferdi özgürlükler, özel bir değer ve önem kazanmıştır. Artık, ferdi özgürlüklere, devletin ve hiç kimsenin karışması bahse konu olamaz. Ancak, bu kadar yüksek değeri olan ferdi özgürlüğün, uygar ve demokrat bir ulusa neyi ifade ettiği, özgürlük kelimesinin genel olarak düşünülen anlamı ile anlatılamaz. Bahse konu olan özgürlük, sosyal ve uygar insan özgürlüğüdür.

«Bu nedenle, ferdi özgürlüğü düşünürken, her ferdin ve sonunda bütün ulusun müşterek menfaati ve devletin varoluşunu gözönünde bulundurmak gerekir. Anlaşıyor ki, ferdi özgürlük kayıtsız

şartsız olamaz. Ötekinin hak ve özgürlüğü ve ulusun müşterek menfaati ferdi özgürlüğü kısıtlar. Ferdi özgürlüğü kısıtlama, devletin de normal ödevidir. Çünkü devlet ferdi özgürlüğü sağlayan bir teşkilât olmakla beraber, aynı zamanda, bütün özel faaliyetleri genel ve ulusal maksatlar için birleştirmekle yükümlüdür.» (1930) (Prof. Afet İnan, Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, s. 81)

En son olarak ta, «cumhuriyetçilik» ilkesini şöyle noktalamıştır :

«Şurası unutulmamalıdır ki, bu idare biçimi, bir bolşevik sistemi değildir. Çünkü biz, ne Bolşevik nede komünistiz... Ne biri ne diğeri olamayız. Çünkü biz, milliyetçi ve dinimize hürmetkâruz.» (1922), (Söylev ve Demecler, c. III, s. 51)

MİLLİYETÇİLİK

Daha önce de, Birinci Jön Türk Kongresinde gördüğümüz gibi; Osmanlı hakim sınıf ve tabakaları arasında ilk büyük ayrılık, Osmanlı imparatorluğunun bağımsızlığı konusunda — daha henüz o zaman için, bu günkü anlamıyla bir «milliyetçilik» ten söz etmek olanaksızdı — çıkmıştı.

Ahmet Rıza grubu, imparatorluğun içişlerini her türlü yabancı müdahaleye — şeklen de olsa — kesinlikle karşı çıkarken; Prens Sabahattin grubu ise, Abdülhamit'i devirmek için girişilecek hareketten önce, «çıkarları çıkarlarına uygun bir hükümetle daha önce anlaşmış olmak gerektiği» kadar bir işbirlikçi tavra girmişlerdi. Prens Sabahattin görüşü ve sözcülüğünü yaptığı sınıflar, işbirlikçilik tavırlarını, daha sonra da, günümüze kadar gelecek olan bir çizgide sürdürürlerken; Ahmet Rıza'nın ilk ideolojik önderliğini yaptığı, İttihat ve Terakki Cemiyeti, iktidara konduktan hemen sonra, daha önce belirttiğimiz nedenlerden dolayı, Ziya Gökalp'in ağzından, «Turancılık» biçiminde bir «Türk» milliyetçiliği ile, varılabilecek en aşırı milliyetçilik tezine varmıştır. Kısacası, Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının, sınıfsal çıkarları gereği, milliyetçilik konusundaki tezleri ve anti - tezleri bunlardır. Şimdi de, Kemalist ideolojide bu tez ve anti - tez nasıl bir sentez içinde sunulduğunu Mustafa Kemal'den okuyalım :

Mustafa Kemal, önce İttihat ve Terakki tezini ele alarak, şöyle demektedir :

«Büyük ve hayali şeyleri yapmadan, yapmış gibi görünmek yüzünden, bütün dünyanın düşmanlığını, garezini, kinini bu memleketin ve milletin üzerine çektik.

«Biz, 'Panislamizm' yapmadık. Belki yapıyoruz, yapacağız dedik,

Düşmanlar da yaptırmamak için bir an evvel öldürelim dediler. 'Pan - Turanizm' yapmadık. Yaparız, yapıyoruz, yapacağız dedik ve yine öldürelim, dediler. Bütün dava bundan ibarettir.

«Bütün Cihan'a korku ve telaş veren kuruntu, bundan ibarettir. Biz böyle, yapmadığımız kuruntular üzerinde koşarak, düşmanlarımızın sayısını, üzerimize olan baskısını arttırmaktansa, tabii hale, meşru hale dönelim, haddimizi bilelim...» (1921), (Söylev ve Demeçler, c. I, s. 199 - 201)

Bunları söyledikten sonra, Prens Sabahattin'in anti - tezini, şöyle de eleştirmektedir :

«Millet ve memleketin menfaatleri gerektirdiği takdirde, insanlığı teşkil eden milletlerden her biri ile, uygarlık gereği olan dostluk ve siyaset ilişkilerini büyük bir duyarlılıkla takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de, bu arzusundan vazgeçinceye kadar, amansız düşmanım.» (1921) (Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 1921)

Ve en sonunda da şöyle bir senteze varmaktadır :

«Vakıa bize milliyetçi derler. Fakat biz, öyle milliyetçileriz ki, bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların, bütün milliyetlerinin gereğini tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz, herhalde bencil ve mağrurane bir milliyetçilik değildir.» (Söylev ve Demeçler, c. I, s. 101)

Ancak, Kemalist İdeolojinin milliyetçilik kavramına göre, Mustafa Kemal'in sözleriyle :

«Türk Milliyetçiliği, bütün çağdaş uluslarla bir ahenkte yürümekle beraber; Türk toplumunun özel karakterini ve başlı başına bağımsız kimliğini korumayı esas sayar. Bu nedenle, milli olmayan akımların memlekete girmesini ve yayılmasını istemez.»

Ve bu nedenle de şu sözlerle komünizmin karşısındadır :

«..... komünizm tabii olarak hudut tanımaz, halbuki biz, milli sınırı kabul ediyoruz. Sonra tam bağımsızlıktan bahsediyoruz. İhtimal komünizm, kayıtsız şartsız serbestliği, kendisi için gerekli sayar. Biz bunu kabul etmiyoruz. O halde, hükümetimizin siyaseti, gayet belli ve açık bir siyasettir.» (E. Z. Karal, Atatürk'ten Düşünceler, s. 125)

LAİKLİK

Laikleşme, eşittir özel mülkiyete doğru evrimleşme; ve laiklik ilkesinin kabul edilmesi, eşittir özel mülkiyetin gerçek anlamıyla ya-

sallaştırılması formülü; Kanımızca bu ilkenin gerçek özünü vermektedir.

Oysa bu güne kadar, özellikle «bazı sol» çevreler, laiklik konusunda, gözü kapalı bir «ilericilik» örneği vermişlerdir. Soyut ve kapalı bir laiklik, «dünya ve devlet işlerini dini görüşlerden ayırıp, bağımsız bir hale getirmektir» formülasyonu; bu «ilerici» çevrelerce, tekerleme haline getirilmiş, laikliğin asıl temsil ettiği şeyin, özel mülkiyetin yasallaştırılması ve şer'i devletin burjuva devletine dönüştürülmesi olgusu olduğu, bilerek yada bilmeyerek gizlenmiştir.

Oysa bunu asıl böyle ortaya koysalar, kısmî bir «ilericiliği» hallederlerdi. Bu, en azından, bir alt üretim biçiminden bir üst üretim biçimine geçişi temsil ettiğinden, belli bir «ilericilik» kavramını içerebilirdi. Ancak hemen unutmamak gerekir ki; bu da «kısmî bir ilericilik» olurdu. Çünkü, dönüşüm yolu ile burjuvalaşan hakim sınıf ve tabakaların, bizzat bu dönüşümcü nitelikleri, daha önce de söylediğimiz gibi, hem üretim güçlerinin gelişmesini kısıtlayıcı ve hem de halktan kopuk ve tepeden inme bir nitelik taşımıştır.

Laikleşme kavramını da, bu çerçevede içinde düşünmek zorundayız. Daha önce gördüğümüz gibi, Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının, burjuvalaşma dönüşüm sürecine girdiklerinde, karşılarında bu dönüşümleri engelleyen şer'i ve yarı - feodal devlet yapısı vardı. Dönüşüm süreçleri içinde, bu şer'i devlet yapısını burjuva devlet yapısına dönüştürmek, dolayısıyla da, devletin şer'i niteliğini korumada çıkarı olan dini unsurlarla, çatışmak zorunda kalmışlardır.

Bu konuda ilk girişim, II. Mahmut zamanında, ulemanın siyasal gücünün kırılmasıyla başlamış; Bab-ı Meşihat'ın (Şeyhülislam Dairesinin) kuruluşuyla, daha önce bağımsız olan Şeyhülislam, bir devlet memuru haline getirilmişti. Bunu takiben, Evkaf Müdürlüğü kurulmuş ve ulemanın ekonomik gücü de sarsılmıştı.

Dönüşüm süreci olgunlaştığı ölçüde, ekonomik ve siyasal iktidarları sarsılan dini unsurlar ve şer'i devlet yapısı, İttihat ve Terakki döneminde bir büyük darbe daha yemişlerdir. 1916 Yılı Parti kongresine, hükümet, şeriat ve modern kanunlar ikiliğini kaldırmak amacıyla, bir kanun tasarısını getirmiştir. Ayrıca, Vakıfların geliriyle yaşayan ilkokulların yönetimi de, Şeyhülislam'ın elinden alınmaktadır. Kongre, tasarıyı ezici çoğunlukla kabul etmiştir. Şeyhülislam Hayri Efendinin ihtilafına rağmen, 1917 şubatında tasarı kanunlaşmıştır.

Kapitalizmin ateşli savunucusu olan İttihat ve Terakki, diğer bir çok yöneticinin küçük - burjuva niteliği ağır basmakla beraber,

özünde, Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının partisidir. Bu, onun asıl niteliğidir.

İttihat ve Terakki'nin karşısında yer alan ve Osmanlı'nın diğer hakim sınıf ve tabakalarını temsil etme gayretinde olan siyasi akım ise önce «Ahrar» sonra da «Hürriyet ve İtilaf» partisidir. Bu iki partinin muhalefet çatışması, uzlaşmaz çelişkili bir sınıf çatışması değil, daha çok hakim sınıf ve tabakalar arasında bir iktidar çatışması niteliğindedir. Bu parti de dönüşüm içinde olan sınıfların partisidir. Bu nedenle de, İttihat ve Terakki'nin şer'i devlet yapısına indirdiği darbeye, görünüşte karşı çıkmakla beraber, özünde desteklemektedir..

Zaten daha Birinci Jön Türk kongresinde, Prens Sabahattin'in programıyla önerdikleri devlet yapısı, hilafeti sembolik bir duruma getirecek niteliktedir. Hatta, Prens Sabahattin'in sosyal ayıklama ilkelerine göre, özel teşebbüsçü yetiştirme ilkesi de hilafetle ters düşmektedir. Örneğin; Prens Sabahattin'in müridi Ahmet Bedevî Kuran, şöyle demektedir.

«... Son Osmanlı Padişahları devrinde, Hilafet, Daire-i Meşifat, Mahkeme-i Şeriat; müsbet ilimlere aykırı tedrisat ve ehl-i tarikat yoluyla, beynelmilel medeni veçhelerden uzaklaşmış ve fâsit bir şekle girmişti. Evkaf gibi, âşar gibi usullerle, devletin iktisadî unsuru takip edilir olmuştu. Bu itibarla, Hilafetin feshi bize nazaran tabii idi. Bunu idame ise gaflet olurdu.»

Görüldüğü gibi, Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarının bütünüyle ittifak içinde oldukları konu, «Laiklik» olmaktaydı. Bu böyle olunca, Kemalist yönetim için de yol açılmış bulunuyordu. Üstelik bu, Kemalist ideolojiden önce de sistemsiz de olsa senteze ulaşmış bir ilke idi. Böylece, önce 3 Mart 1924 tarihinde, 341 sayılı kanunla halifelik kaldırıldı.

Halifelik kaldırılırken, «özel teşebbüsçü» eğitimi yerleştirecek «Tevhid-i Tedrisat — Öğretimin Birleştirilmesi» kanunu da kabul edildi.

3 Mart 1924'de Şer'iye Vekaleti de kaldırılarak, dini işlerle ilgili bütün işleri yöneltmek üzere, Diyanet İşleri Bakanlığı kuruldu.

Ve en sonunda da, asıl varılmak istenilen noktaya varılarak, 17 Şubat 1926 tarihinde, 743 sayılı «Türk Medeni Kanunu» yürürlüğe girmiş ve özel mülkiyete, miras hakkına ayak bağı olan Mecelle, yürürlükten kaldırılmıştır.

Kısacası, bir yandan dini unsurlar temizlenir, şer'i devlet yapısına varılırken, öte yandan da, burjuva hukuk ve eğitimi ile ilgili kanunlar yürürlüğe girmiştir.

Şimdi bu gelişimi, M. Kemal'in sözlerinden izleyelim :

İlk önce, bu değişikliklerden ne anladığımı şöyle açıklamaktadır :

«Révolution (İhtilal), Evolution (Evrim) kelimelerinin lügat manası yanında, inkılâbın, bizim inkılâplarımız yönünden açıklamalı bir tarifi olmalı: İnkılâp, mevcut kurumları zorla değiştirmek demektir. Bizim yaptığımız ise, Türk ulusunu son çağlarda geri bırakmış olan kurumları yıkararak, yerlerine ulusun en yüksek uygarlık gereklerine göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmaktadır. Devlet hayatında yapmış olduğumuz İnkılâba, sosyal durumumuz da dahildir. Bunlar, Laiklik, Medeni Kanun ve demokrasi gibi değişimlerdir.» (Prof. A. İnan, Atatürk'ten Hatıralar ve Belgeler, s. 250)

M. Kemal'in bu sözleri, kanımızca, «ilerici» lerden çok daha doğru ve açık bir biçimde, «laiklik» ilkesinin getiriliş nedenini açıklamaktadır.

HALKÇILIK

Halkçılık kavramı, daha önce de gördüğümüz gibi, Osmanlı hakim sınıf ve tabakalarında bir belirginliğe kavuşmamıştı. Bir yanda, Prens Sabahattin'in aşırı özeli, «İnfiratçı» ailelerden kurulu toplum yapısı; diğer yanda ise, A. Comte ve E. Durkheim çizgisinden esinlenen Z. Gökalp'in, aşırı «cemaatçi» toplumu. Başka türlü söylersek, her iki taraf ta sınıf ve sınıf kavgasını reddetmekle beraber, farklı sınıfsal çıkarların yansıdığı toplumsal biçimler önermekteydiler. Prens Sabahattin ve Le Play tarafı, sanayi burjuvazisinin en hızlı gelişme dönemindeki dizginsiz liberalizmden esinlenerek, «infiratçı» dedikleri, kapitalizmin zorunlu olarak doğurduğu, aşırı bireyci gelişmiş batılı toplumları öne sürerlerken; özellikle Z. Gökalp, yapısal koşullarını anlamaktan aciz olduğu, bir Doğu - Batı sentezine yönelmekteydi. Bu Doğu - Batı sentezi, daha önce gördüğümüz gibi, hem «cemaatçi» özdeğerlerini koruyan ve hem de «İnfiratçı» uygarlığı benimseyecek ütöpik bir dünya cenneti idi.

Üstelik bu dünya cennetinin temelinde yatan sır da, ustası Durkheim'in, mesleki grupların sosyal dayanışmacılığı, tezi idi.

Kısacası, her iki tarafa da baktığımız zaman; sınıf yok. Prens Sabahattin ve taraftarlarına göre, kesin «bireyci» bir toplumsal yapı; Z. Gökalp ve taraftarlarına göre ise, temelindeki kutsal anahtar, mesleki grupların sosyal dayanışması olan, «Cemaatçi» soyut bir halk kavramı vardır.

Bu görüşlerin, Kemalist ideolojinin halkçılık ilkesinde vardığı sentez ise, şöyle olmaktadır :

«Bence bizim ulusumuz, birbirinden çok farklı çıkarları olan ve bu itibarla, birbirleriyle mücadele halinde bulunagelen çeşitli sınıflara malik değildir. Mevcut sınıflar birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir. (1924) (Söylev ve Demeçler, c. II, s. 82)

«O halde, çeşitli meslek sahiplerinin çıkarları birbirleriyle kaynaşmış olduğundan, onları sınıflara ayırmak olanağı yoktur ve heyeti umumiyesi haktan ibarettir. (1923)»

Evet, «Halkçılık» tan ne kastedildiği böylece ortaya çıktıktan sonra, bu kavram, giderek daha da belirginleşmektedir. Şöyle ki :

«Biz, memleket halkı, fertleri ve çeşitli sınıf mensuplarının birbirlerine yardımlarını, aynı kuvvet ve nitelikte görürüz. Hepsinin menfaatlerini aynı derecede ve aynı eşitlik duygusuyla temine çalışmak isteriz. Bu tarzın, ulusun genel refahı, devlet bünyesinin kuvvetlendirilmesi için daha uygun olduğu kanısındayız. Bizim gözümüzde çiftçi - çoban - amele - tüccar - sanatkar - asker - doktor ve sonuç olarak herhangi bir sosyal kurumda çalışan bir vatandaşın hak, menfaat ve özgürlüğü eşittir. (Prof. Afet İnan, Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazmaları, S. 424 - 426)

Daha sonra ise, 1931 yılında M. Kemal'in ağzından, bu «Halkçılık» çok daha net bir formülasyona ulaşacaktır :

«Türkiye Cumhuriyeti halkını, ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdi ve sosyal hayat için, işbölümü itibarıyla çeşitli iş sahiplerine ayrılmış bir toplum olarak kabul etmek, esas prensiplerimizdendir.»

Böylece, E. Durkheim'in 1892 yılında yayımlanan (De la Division du Travail Social) «Sosyal İş Bölümü Üzerine» adlı kitabı, Türkiye Cumhuriyeti Halk Fırkasının, «Halkçılık» ilkesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu «Halkçılığın» asıl amaçladığı şeyin, ne olduğunu görerek, «Halkçılık» ilkesini noktalayalım :

«Fırkamızın bu prensiple hedef kabul ettiği amaç, sınıf mücadelesi yerine, sosyal düzeni ve dayanışmayı sağlamak ve birbirini kırmayacak surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir. Menfaatler, kaabiliyet, bilgi ve çalışma dereceleriyle mütenasip olur.» (Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri, c. IV, s. 550)

Yani, daha «halkça» bir deyimle, «beş parmağın beşi bir olur mu?» düşüncesi; Kemalist ideolojinin, «Halkçılığın» temeli olmaktadır.

DEVLETÇİLİK

Kemalist ideolojide en güzel biçimde senteze kavuşan bu ilke, Osmanlı hakim sınıf ve tabakaları arasında, özde olmasa bile, şekilde bir sürtüşme doğurmuştu. Prens Sabahattin ve taraftarları, Devletin «iş alemini» desteklemesini istemekle beraber, çok gevşek ve liberal bir devlet yönetimini ileri sürmüşlerdi. İttihat ve Terakki ideologları ise, özellikle «Milli İktisat» uygulaması döneminde, «burjuvadan daha çok burjuvaziyi düşünür» bir tavırla ve Bonapartist bir biçime kadar varan tepeden inme yöntemlerle, «devlet eliyle burjuva yaratma» çabasına girmişlerdi. Özde aynı olup, sadece devlet müdahalesinin «dozajında» tez ve anti - tez olarak ortaya çıkan bu ayrılığın, Kemalist ideolojide ulaştığı sentezi görelim :

M. Kemal, önce «devletçilikten» ne anladığını şöyle açıklamaktadır :

«Türkiye devletini idare edenlerin, demokrasi esasından ayrılmakla beraber, devletçilik prensibine uygun yürümleri, bu gün içinde bulunduğumuz hallere, şartlara ve mecburiyetlere uygun olur.

«Bizim takibini uygun gördüğümüz devletçilik prensibi; üretim ve dağıtım araçlarını fertlerden alarak, milleti büsbütün başka esaslar içinde düzenlemek amacını güder; özel ve kişisel ekonomik teşebbüs ve faaliyete meydan bırakmayan sosyalizm prensibine dayalı, kolektivizm, komünizm gibi sistem değildir. Özet olarak, bizim güttüğümüz «devletçilik», ferdi çalışma ve faaliyeti esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha, memleketi bayındırlığa erdirmek için, milletin genel ve yüksek menfaatlerinin gerektirdiği işlerde, özellikle ekonomik alanda, devleti fiilen ilgilendirmektedir.» (Prof. A. İnan, M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, s. 66 - 67)

M. Kemal, daha sonra ise, «Devletçilik» ilkesinin gerçek özünü, şu geniş açıklama ile belirtmektedir :

«Görülüyor ki, iktisadi ve bazı sosyal işler, bir taraftan fertlerin menfaatleri ile ilgilidir. Bunun içindir ki, ferdiyetçiler, bu işlere devletin karışmasını kişisel özgürlüğe tecavüz gibi görürler. Fakat bu işler içinde, dolayısıyla bütün milletin müşterek menfaatine değinen noktalar da vardır. Bu nedenle, devletçilerin haklı olduklarını kabul etmek uygun olur.

«Özel menfaat, çoğunlukla, genel menfaatlerle çatışır. Bir de özel menfaatler, sonunda rekabete dayanır.

«Halbuki, yalnız bununla ekonomik düzen kurulamaz. Bu zanda bulunanlar, kendilerini bir serap karşısında aldanılmaya terkedenlerdir.

«Fertler, şirketler, devlet teşkilâtına nazaran zayıftırlar. Serbest rekabetin sosyal sakıncaları da vardır; zayıflarla kuvvetlileri karşı karşıya bırakmak gibi.. Ve nihayet fertler, bazı müşterek menfaatleri tatmine muktedir olamazlar.

«Bu gibi işlerde, fertlerin kurmaya imkân bulamayacakları geniş ve kuvvetli teşkilât gerekebilir. Yalnız bu gibi işlerde fertler yerince menfaat elde edemeyecekleri için, o işlerden vazgeçerler, halbuki o işler, milletçe hayati bir önem taşır ve devlet onu yapmak mecburiyetinde bulunur.. Herhalde devletin siyasi ve fikri hususlarda olduğu gibi bazı ekonomik işlerde de düzenleyici rolünü prensip olarak kabul etmek caiz görülmelidir. Bu taktirde karşı karşıya kalmamak güçlük şudur: Devlet ile ferdin karşılıklı faaliyet alanlarını ayırmak.. Prensip olarak devlet, ferdin yerine geçmemelidir. Fakat ferdin gelişmesi için, genel koşulları gözönünde bulundurmalıdır. Bir de, ferdin kişisel faaliyeti ekonomik yükselmenin esas kaynağı olarak kalmalıdır. Fertlerin gelişmesine engel olmamak, onların her bakımdan olduğu gibi özellikle ekonomik alandaki özgürlük ve teşebbüsleri önünde devlet, kendi faaliyetleri ile bir engel meydana getirmemek, demokrasi prensiplerinin en önemli esasıdır. O halde, diyebiliriz ki, ferdiyetin gelişmesinin, engel karşısında kalmaya başladığı nokta, devlet faaliyetinin sınırını teşkil eder... Bu açıkladığımız anlam ve telakkide, devletçilik, özellikle sosyal, ahlaki ve millidir.» (Prof. A. İnan, M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, s. 63 - 65)

Ve doğaldır ki, bu görüşleri öne süren Mustafa Kemal :

«Bizim görüşlerimiz, bizim prensiplerimiz, herkesçe bilinmektedir ki; Bolşevik — komünist — prensipleri değildir. Bolşevik prensiplerini milletimize kabul ettirmek için de, şimdiye kadar hiç düşünmedik ve teşebbüste bulunmadık.» (Söylev ve Demeçler, c. I, s. 101)

demekte, yerden göğe dek haklıdır. Mustafa Kemal'in bu son derece haklı olduğu konuda, sanırız ki, Mustafa Kemal'i «olmadığı bir şey gibi göstermeye çalışanlar»dır, haksız ve biraz da saf olanlar...

INKILAPÇILIK

Kemalist ideolojinin inkılapçılık ilkesi ise; ilk beş ilkenin korunması anlamını taşımakta, bu ilkelerin uygulanmasını sürekli kılmak amacını, yani, burjuva devletin sürekliliğini amaçlamaktadır.

Bu amacı, bizzat Mustafa Kemal, şöyle belirtmektedir :

«Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını, tamamen modern ve bütün anlam ve biçimleriyle uygar bir sosyal toplum haline ulaştırmaktır. İnkılâbımızın asıl ilkeleri budur.» (Söylev ve Demeçler, c. II, s. 214)

Mustafa Kemal, sözünü ettiği «tamamen modern ve bütün an-

lam ve biçimleriyle uygar» toplum derken; bu «uygarlığın» ne biçim bir uygarlık olduğunu söyle belirtmektedir :

«Siyasetimizin, ananelerimizin bizi, fikri temayül itibariyle bir Avrupa Türkiye'si, daha doğrusu Batıya yönelmiş bir Türkiye arzu etmeye meylettireceğini... .. Biz daima, doğudan batıya yürüdük. Eğer bu son senelerde yolumuzu değiştirdikse, itiraf etmelisiniz ki, bu bizim hatamız değildir. Bizi, siz mecbur ettiniz... Memleketimizi modernleştirmek istiyoruz. Bütün çalışmalarımız Türkiye'de modern, binaenaleyh Batısal bir hükümet vücuda getirmektir. Uygarlığa girmeyi arzu edip te, Batıya yüzünü dönmemiş ulus hançisidir.» (Söylev ve Demeçler, c. III, s. 67 - 68)

Buraya kadar ana hatlarıyla belirlemeye çalıştığımız, Kemalist ideolojinin, bu ideolojiye adını veren Mustafa Kemal tarafından açılan temel ilkeleri bunlar olmaktadır.

Görüşümüze göre, Kemalist ideoloji, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti hakim sınıf ve tabakalarının, bir toplumsal oluşumdan, başka bir toplumsal oluşuma geçişlerinin belli bir anında, başta Mustafa Kemal ve yakın çevresi olmak üzere, belli bir kadroda odaklaşan ideolojik sentezidir.

Bunun dışında, başka birşey değildir ve olamaz da. Bu her ulusun bir burjuva bütünlüğüne ulaşma süreçlerinde ortaya çıkan, bir genel olgu olup; sadece Türkiye'ye özgü değildir. Türkiye'ye şu yada bu ulusa özgü olan tarafları ise, o ulusun kendi özgül tarihsel gelişimine bağlı bir olgudur. Örneğin, Comte Cavour olgusu İtalya'da, bu genel olgunun, İtalya'ya özgü tarihsel gelişimi de taşıyarak biçimlendiği bir olgudur. Bu, Almanya'da Bismark için böyledir; Çin'de, Sun Yat - sen için; Fransa'da, Napeleon Bonaparte için; ABD'de, Abraham Lincoln için böyledir, v.d..

Her ülkenin Marksist - Leninisti, bu olguyu böyle kavramakta, bu olguyu dikkatle incelemekte, bu olgudan kendi sınıf kavgası için dersler çıkarmaktadır. Ama, hiçbir zaman kendi mücadelesinin bayrağı yapmamaktadır.

Ancak, ülkemizde, bugüne kadar bu böyle olmamıştır. İşçi sınıfı mücadelesi için, dikkatle incelenmesi, dersler çıkarılması gereken bu olgu; Türkiye'deki bazı sol çevreler tarafından bayraklaştırılmıştır. Oysa, bu olguyu bayrak yapması gereken — ve yapan da — Türkiye hakim sınıf ve tabakalarıdır. Bu, onların ideolojisi- dir, işçi sınıfı mücadelesinin ideolojisi değil.

çeviriler

modern kapitalizmin temel çelişkisi

Franz Muhri (*)

Türkçesi : H. Arif SAYGI

Ekonominin kötüleşmesi, gittikçe büyüyen toplumsal gerginlik, siyasal kararsızlığın apaçık belirtileri; Avrupanın kapitalist kesiminde olduğu kadar, daha genel olarak sermaye dünyasındaki bu günkü durumun ayırdeci nitelikleri bunlardır.

Tekellerin ve hükümetlerin endişesi, şimdilerde çok gerçektir. Resmi uzmanlar, bunalımın kökeni üzerine kendi öz açıklamalarını vermeyi ve bunalımın üstesinden gelmenin yollarını belirtmeyi denemektedirler. Bu gün burjuva toplumunu etkileyen kötülüğün kökünü, onlara göre, nerede aramak gerekir? Ekseriya, ya sendikaların «ölçsüz talepler», ya petrol üreticisi ülkelerin «keyfi kararları», yada eski hükümet kabinelerinin yada bazı siyaset adamlarının düşüncesizce yapılan inisiyatifleri veya hataları suçlanmaktadır.

Kuşkusuz, dar bir sınıfsal zihniyet yada taraf tutma, bu itirazların «ölçsüz talepleri», ya petrol üreticisi ülkelerin «keyfi kararları» sadece, fakat soruna yaklaşmaları da kötü: her bunalım olgusu, ayrı ayrı ele alınmaktadır. Böylece, bundan şu sonuç çıkar ki; enflasyonun ve üretimin gerilemesinin, para bunalımının ve kapitalist enerji politikası bunalımının, ekonomik güçlüklerin ve siyasal yö-

(*) Bu yazı, Avusturya Komünist Partisi Başkanı Franz Muhri'nin, «La Nouvelle Revue Internationale» Dergisinin, Şubat 1975 sayısında çıkan yazısından çevrilmiştir.

netim mekanizmasının yetersizliğinin iççeliği, sonunda, hal ve durumların talihsiz bir raslaşması olarak ortaya çıkmaktadır.

Gerçekte, son derece mantıksal bir süreç söz konusudur. Yetmiş yıllarından beri, burjuva toplumunun üst yapısını ve temelini etkileyen bunalım olgularının aşırı keskinliği ve aynı - anda'lığı, Kapitalizmin genel bunalımının gelişmesinde kaçınılmaz olan, belirli niteliksel bir dönüm noktasını göstermektedirler. Bu dönüm noktasının siyasal, teorik - derin bir analizi, marksist - leninist partilerin ortak çabalarıyla yapılabilir ancak.

Elbette ki siyasal bakımdan olduğu kadar, bilimsel bakımdan da bu olgunun çeşitli niteliklerini incelemek yararlıdır. Örneğin, bu günkü enflasyonist patlamanın özel yanlarını ve gerçek nedenlerini göstermek; ücret artışlarını sınırlayarak yada ücreti dondurarak fiyat yükselmesine engel olunabilir, gibi ifadelerin saçmalığını ortaya koymak son derece önemlidir. Bu arada, devrimci teorinin reformizme üstünlüğü, her zaman sosyo - ekonomik sistemin bütünsel (entegral, ç) analizi üzerine temellenmesinden ve bu sistemin çeşitli unsurlarını ve gösterilerini sadece kendisine özgü temel yasaların ışığında incelemesinden gelmektedir.

Burjuva toplumunun bunalım, ciddileşmesi söz önünde bulundurulunca, dikkatimizi modern kapitalizmin ekonomi politikasının başlıca meseleleri üzerine çevirmek te, bu gün, bize uygun görünmektedir. Bu, kapitalist dünyada bugün yaratılan durumun objektif olarak belirli ve kaçınılmaz olduğunu kesin olarak açığa çıkarmayı sağlar. Bu da, işçi sınıfının, komünistlerin siyasal stratejilerinin temelinde bulunan sonuçların keskinliğine ve gelişmesine katkıda bulunur.

★

Formasyon olarak kapitalizme özgü başlıca uyumsuzluk (çelişki, antagonizm, ç.) üretimin sosyal karakteri ile bu üretim sonuçlarını kapitalist gasbetme biçimi arasında var olan çelişkidir. Burjuva rejiminin doğuşundan itibaren bu çelişki, toplumun üretici güçleri ile özel mülkiyet üzerine temellenmiş üretim ilişkileri arasındaki çatışmanın en iyi ifadesi olmuştur. Emek ile sermaye arasındaki temel sınıfsal çelişkinin objektif temelini oluşturmuştur. Kapitalizmin ölümünün, dünyanın sosyalist dönüşümünün tarihsel kaçınılmazlığını da yansıtmaktadır.

Kapitalizm, sonunda tekelleri Devlet kapitalizmine dönüşmek üzere, özgür rekabetten tekellerin hükümlüğüne evrim göster-

miştir. Sosyal rejim olarak ayakta durabilmek için, Devletin ekonomik süreçlere müdahalesinin karmaşık bir mekanizmasını yaratmak.

«kapitalizmin temel niteliklerinden bazıları kendi zıtlarına dönüşmeye başlayacak» (1)

tarzda davranmak zorunda kalmıştır.

Hiç kimse, kapitalizmin, bu gün, bundan birbuçuk yüzyıl yada yüzyıl yada hatta ikinci dünya savaşı arefesindeki kapitalizm olmadığını inkâr etmeyecektir. Kapitalizmin gelişmesi, savaş sonrasında ve hatta son on yılda yeni nitelikler kazanmıştır. Başka nasıl olabilirdi zaten? Gerçekten, dünya güçler dengesinin, sosyalizm lehine kesin kopması kadar; işçi hareketinin ve kitlesel demokratik hareketin, görülmemiş atılımı kadar; kapitalist olmıyan bir gelişme için mücadeledeki, sayısız ulusal kurtuluş devrimlerinin dönüşümü kadar; bütün sosyal ve ekonomik sonuçlarıyla teknik ve bilimsel devrim kadar, bütünsel (global, ç.) bir genişlikteki değişimler, burjuva toplumuna damgalarını vurmayı ihmal etmezler.

Tarihin akışının, kapitalizmin sosyo - ekonomik sistemine getirdiği değişimleri inkar etmeksizin, kapitalizmin bizzat doğasına etkilerinin nitelik ve derecesini doğru olarak değerlendirmeyi bilmek te önemlidir. Bu bakımdan, burjuva toplumunun gelişmesinin motoru, temel çelişki meselesi, temel olmaktadır. Öyleyse, kapitalist üretimin niteliği ve kapitalist gasbetmenin biçimlerine kesin bir etki etmiş ve etmekte olan süreçleri tutarlı bir biçimde açmıyalım (analiz edelim, ç.)

Üretimin yoğunlaşmasının ve sermayenin merkezileşmesinin, kapitalist ekonominin gelişmesinin temel yasalarından biri olduklarına reddedilmez bir biçimde tanıklık eden istatistikleri yeniden vermek zorunlu değildir. Federal Alman Cumhuriyeti'nde, özellikle tahvilli şirketlerin global sermayelerinin, yaklaşık beşte ikisinin yüz kadar şirketin elinde bulunduğunu söylemekle yetineceğiz.

60 yıllarının ortasına doğru, üretim kaynaklarının ve ulusal mali kaynakların çok büyük bir kısmını ellerinde bulunduran şirketlerin genişleme sürecinde bir yükselme oldu. Bu, kapitalist üretimin yoğunlaşmasını hızlandırıp karmaşıklaştıran tekellerin büyümesiyle ortaya çıktı. Aynı yönde bir dönüm noktası da gene, değil sadece küçük ve orta firmalara ve fakat, bilhassa önemli ve hatta dev firmalara da yayılan yutma ve birleşme dalgasıyla kışkırtıldı. Örneğin Fransada, 60 yıllarında, birleşmelerin sayısı iki buçuk misli arttı, Federal Alman Cumhuriyeti'nde sayıları 1972'de, 1966'dakinden altı kez daha yüksekti. Son şaşırtıcı örnek «çelik ev-

lenmesi» oldu: Batı Alman metallürji devleri «August - Thyssen - Hütte» ile «Rheinthal»in birleşmesi.

Diğer gelişmiş kapitalist ülkelere göre, küçük ve orta işletmeler sayısının nispeten yüksek olduğu Avusturyada, memur ve işçilerin yarısından fazlası, bununla beraber, 500 ve daha fazla işçi çalıştıran firmalarda çalışmaktadırlar. Bu rakamların önemini değerlendirmek için, savaştan önce Avusturyalı işçilerin sadece bir çeyreğinin, ücretli personeli 100 kişiyi aşan işletmelerde çalışmakta olduklarını hatırlatmak gerekir. Gene kaydedilebilir ki, eğer, 70 yılların başında, Avusturyada, yıllık satış toplamı, bir milyar şiling'ten fazla olan 40'tan az firma var idiyse, sayıları bugün iki misline çıkmıştır.

Sermayenin merkezleşmesi ve üretimin yoğunlaşması için ulusal sınırlar asla varolmamıştır, fakat günümüzde, bu sürecin uluslararası niteliği, çokuluslu şirketlerin gücünün ulaşılmaz büyümesiyle özellikle vurgulanmaktadır. Yıllık global satış tutarları, kendi başına, şu son bir kaç yıldan beri, Birleşik Devletlerin, FAC'nin, Fransa ve Büyük Britanyanın Devlet bütçelerinin bütününe eşittir. Ayır ayrı her Devletin ekonomisi, bilhassa Avusturya gibi küçük Devletlerin, bu uluslararası ahtapotlara her zaman daha çok bağımlı bulunmaktadır. 1971'in sonunda, Avusturyalı memur ve işçilerin % 29,3'ü yabancı sermayeye ait işletmelerde yada yabancı sermayenin büyük oranda katıldığı işletmelerde çalışıyordu. (2)

Bizzat kapitalist Devletin ekonomik faaliyeti, üretimin yoğunlaşmasının temel faktörü olmuştur. Batı Avrupanın pek çok ülkesinde, sanayi üretiminin % 20 ila % 30'unu sağlayarak üretim kapasitelerini elinde yoğunlaştırmaktadır bugün. Bütün ulusal global yatırımların beşte biri ile yarısını yapmaktadır. Avusturya'da, Devlet işletmeleri, ülkenin brüt ürününün üçte birini üretmekte ve ihracatının yaklaşık beşte birini karşılamaktadırlar. Devlet sektörü, metallürjinin ve enerjetğin önemli bir kısmına yayılmaktadır, ücretli iş gücünün en büyük ulusal işletmecilerine aittir.

Karl Marx, üretimin yoğunlaşmasının, kapitalizmde mantıki süreç olarak, derin bir açıklamasını yaptı. Lenin bunun, doğrudan doğruya sonucunu her yönüyle inceledi: kapitalizmin emperyalist aşamaya girişinin temel faktörlerinden biri olan, tekellerin oluşması. Bugün, tekellerin gittikçe büyüyen gücüyle, ekonomik hayatın örgütlenmesinde tekelleri Devlet biçimlerinin her zaman daha çok yayılmasıyla ortaya çıkan kapitalist oluşumun, bu aynı genel ekonomik yasasının gelişmesine tanık olmaktadır.

Bu yasanın etkisinin bugünkü sonucu, kapitalizmde asla görülmemiş üretim sosyalizasyonunun bir derecesidir (seviyesidir, ç).

Önce, ilk kez, böylesi büyük teknolojik ve insansal kaynaklar tek sanayi süreçlerinde biraraya gelmişlerdir. İkinci olarak, tekelci konsorsiyumlar ve Devlet tarafından birleştirilen çeşitli ekonomik birimler, işletmeler ve teknolojik çevrimler, araştırma ve inceleme çalışmalarının üretimsel birbirine bağılıkları ve çeşitlenmeleri görülmemiş bir düzeye ulaşmışlardır. Üçüncü olarak, Devletin ekonomiye doğrudan doğruya müdahalesinin aldığı genişlik, ulusal ekonomik süreçleri düzenleme girişimleri.

Bunlar reddedilemez olaylardı. Bununla birlikte, buna atıfta bulunarak, burjuva ve sosyal reformcular, kapitalist ekonominin sosyalizasyonunun daha şimdiden mevcut olduğunu yada bitmek üzere olduğunu ve bundan böyle, kapitalizmin kendi öz çerçevesini aştığını söylediklerinde, bu olumlamalar (eğer bunların sınıfsal siyasal yönelişleri hesaba katılmazsa) gerçekte hiçte bağdaşmamaktadır. Gerçekten, üretimin niteliği, ispat etmeye çalıştığımız gibi, her zaman daha da sosyal oluyorsa da, meyvelerini gasbetme biçimleri üretim ilişkilerince, herşeyden önce mülkiyet ilişkilerince, her zaman koşullandırılmaktadırlar. Elbette ki bu sonuncular (mülkiyet ilişkileri, ç), donup kalmamaktadırlar, olmuş bitmiş değerlerdir. Fakat evrimlerinin niteliğini ayrıca açıklamak uygun olur.

Meselenin, kapitalizmin temel çelişmesine bağlı, bu ikinci yanının açıklanmasına geçmeden önce, altını çizmek gerekir ki, bizi ideolojik ve siyasal hasımlarımızın karşısına diken başlıca nokta buradadır. Köklü düşünce ayrılığı şu meseleden gelmektedir: sosyalizasyon zorlayarak büyümektedir, acaba yalnızca üretim alanına mı yayılmaktadır yada, aynı ölçüde, mülkiyet ilişkilerini de, bundan böyle ücretli emeğin ürününün kapitalist gasbedilme biçimini yıkararak, ilgilendirmekte midir?

Fransız burjuva iktisatçısı F. Perroux bu kritik soruya şöyle karşılık vermektedir :

«Üretim biçimlerinin sosyal niteliği artık şu, (üretim araçlarının özel mülkiyeti) olan soyutlamaya karşı olmaz, fakat kapitalist bir türde karmaşık ve ince sosyalizasyon biçimleriyle karşılaştırılmalıdır» (3).

Siyasal ve ideolojik hasımlarımızın tipik tavrı böyledir işte. Şimdi sorunun can alıcı kısmına geçelim.

Kendi zamanında, özel kapitalist mülkiyetin ortaya çıkışı, di-

rekt meta üreticisinin küçük mülkiyetinin inkarı (negation) idi. Aynı şekilde, mali kaynakları tahvil çıkarılmasıyla oluşturulan işletmelerin ortaya çıkışı da, Marks'a göre :

«bizzat kapitalist üretim biçiminin sınırları içinde özel mülkiyet olarak sermayenin ortadan kaldırılması» (4)

anlamına geliyordu.

Gerçekten, bireysel işletmeciye göre, tahvilli şirket kolektif bir mülkiyetçidir. Fakat, topluma göre, toplumun emekçi çoğunluğuna göre, her zaman özel mülkiyetin bir çeşididir. Bu duruma dikkat çeken Marx :

«kapitalist üretim temel olarak özel bir işletmedir, bireysel kapitalist ortak kapitalistle yer değiştiğinde bile» (5)

diye belirtiyordu.

Diğer yandan, burjuvazinin sınıf bilinci, bu meselenin anlamını kendi ideolog âlimlerinin yazılarından çok daha iyi dile getirir. Burjuvazinin bütün kapitalist ülkelerde, Devlete ait olmayan, ekonominin millileştirilmemiş sektörünü (tahvilli sermaye biçimi burada hakim olmasına rağmen) adlandırmak için, **özel sektör** terimini kullanması boşuna değildir. Tahvillerin dağılması sonucu, «mülkiyetin dağıtımı» diye, «sermayenin demokratlaşması» diye, reformistler boşuna tutturmaktadır; mülkiyetin ister birleşik, ister ortaklık, ister korporatif olsun, tekelci elitin özel çıkarı olarak, özel hukuku olarak topluma karşı çıkması büyük bir olgudur.

Fakat, yoksa, kapitalist mülkiyetin kaderindeki bu köklü dönüşüm noktası Devlet mülkiyetinin, Devletin faal ekonomik güce dönüşmesinin gelişmesi sonucunda mı olmaktadır?

Burjuva Devletin elinde bulunan üretim araçlarının, sosyal bir mülkiyeti oluşturdukları sonucunu çıkarmak, son derece yüzeysel bir analiz yapmak anlamına gelir. Zira, bu Devlet mülkiyetinin yöneticisi ve gerçek efendisi olarak kalanın, gerçekte ekonominin bütününde hakim olan tekelci sermayenin ta kendisi olduğuna inanmak güç değildir. Genel kural olarak, Devlet işletmelerini kontrol edenler hükümetler değildir, iktidarın temsilci organları hiç değildir, fakat bu amaçlar için özel olarak kurulmuş yönetimler ve tröstlerdir ki, içlerinde tekellerin sözcüleri kesin bir etkiye sahiptirler.

Örneğin, Avusturya sanayi şirketinin denetim kurulunda, ki bu kurulun himayesinde Devlet sektörü işletmeleri çalışmaktadırlar,

batı Alman konsorsiyumunun yerli şubesi olan «Siemens» firmasının genel müdürü gibi sima ile karşılaşmaktayız.

Millileştirilmiş işletmelerin ve Avusturya bankalarının yönetimi özbeöz kapitalist ilkeler üzerine temellendirilmiştir, bu ilkeler tahvilli şirketlerin ve özel bankaların faaliyetini yöneten ilkelerin tıpatıp aynılarıdır.

Devlet mülkiyetini, mülkiyetin ilk temelini —kapitalist özel mülkiyet— birleştiren yıkılmaz, sıkı bağ; Batı Avrupa ülkelerinin hükümetlerinin ve iktidardaki partilerin iktisadi politikasında, daha kesin olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bakımdan Avusturya örneği çok öğreticidir. Avusturya burjuva halk partisinin (Ö.V.P.) iktidarda tek başına olduğu andaki (1966 - 1970) politikası, millileştirilmiş sektörü açıkça dağıtmak hedefindeydi. Avusturya Halk Partisi, Devlet mülkiyetine hiçbir imtiyaz (ayrıcalık, ç) verilmemesini, anayasal olarak korunması için hiçbir tedbirin alınmamasını isteyerek bu tavrı doğruladı. Bu beyanlar, daha önce, millileştirilmiş işletmeler için anayasal garantiler getirmeye çağıran Sosyalist Partinin (bkz. «Avusturya programı», 1966) çizgisini dengeliyordu. Fakat, o zamandan beri, sosyalist yönetim, tavrını yeniden gözden geçirdi. Siyasal iktidarın dümeninde, Sosyalist Parti, özel ve Devlet sektörlerinin «organik ortak çalışması» zorunluğunda ısrar etmektedir. Bu sektörlerin «eşit ortak yaşaması» parolasını ortaya atan, Sosyalist Parti, millileştirilmiş işletmelere hiçbir «ayrıcalık» verilmemesi için, çıkarlarının özel sermayenin çıkarlarına ters düşmemesi için çalışmaktadır.

Devlet ve özel (tahvilli, tekelci) işletmelerin toplumu için «eşit yararlılık», başka pek çok ülkede olduğu gibi, Avusturyada da reformizmin politikacıları ve ideoloğlarının kullandıkları deliller arasında çok iyi yer alan bir tezdır. Eğer düşüncelerini belirtseler, haklılardı. Gerçekten de, burjuva toplumunda, Devlet mülkiyeti ile özel mülkiyet, kısacası bir ve aynı sosyal fonksiyonu yerine getirmektedirler: kapitalizmin üretim ilişkilerinin bu günkü sistemini, birleşerek, bir arada oluşturmaktadırlar.

Devlet mülkiyetinin niteliği, siyasal iktidarın sosyal doğası (niteliği, ç) tarafından belirlenir. Siyasal iktidarın hangi sınıfa ait olduğunu, hangi çıkarları dile getirip savunduğunu bilmek söz konusudur. Özel mülkiyetin yerini kendi karşısına —toplumsal mülkiyete— bırakması için, toplumsal ilişkilerde devrimci bir dönüm noktası zorunludur. Fakat burjuvazinin siyasal ve toplumsal hükümlerliği, bütününde elde tutuldukça —ister sadece birkaç işçi çalıştıran küçük işletmelerde olsun, ister en büyük şirkette olsun, ister

76.000 kişinin çalıştığı Avusturyanın çelik konsorsiyumu gibi Devlet firmalarında olsun— her yerde, üretim araçlarından yoksun işçinin, bireysel bir işletmeci yada ortak bir mal sahibi tarafından elde tutulan kapitalist mülkiyete yada bütün kapitalistleri temsil eden sadece Devlete karşı koyması gerekmektedir. Bugün haklı olarak Friedrich Engels'in sözlerini tekrar edebiliriz :

«ne tahvilli şirketlere dönüşüm, ne de Devlet mülkiyetine dönüşüm; üretici güçlerin sermaye niteliğini ortadan kaldırmaz» (6)

Böylece mülkiyetin temel meselesi, üretim araçlarına göre toplumun çeşitli sınıflarının durumu bakımından, tekelci Devlet kapitalizminde durum, temel olarak, özgür rekabet zamanındaki aynı olarak kalmaktadır. Fakat, bu temel olguyu saptadıktan sonra, burjuva mülkiyetinin biçimlerinin evrimini gözden kaçırmamak gerekir. Bu mülkiyet, kapitalizmin başlıca çelişmesini geliştirmeye, emek ve sermaye arasındaki başlıca sınıfsal uzlaşmazlığı (antagonizm, ç) ciddileştirmeye büyük oranda katkıda bulunmuştur.

Bugün, kapitalist mülkiyetin iki temel değişikliği— tekelci ve tekelci Devlet (mülkiyeti, ç)— burjuva toplumunun üretim ilişkileri sisteminde hakim bir rol oynarlar. Bu üretim araçlarının özel mülkiyetinin reformist ve burjuva teorisyenlerinin sözünü ettiği ortadan kaybolması değil, fakat bu mülkiyetin, tekellerin ve emperyalizm aşamasındaki kapitalist gelişimin yolu olan Devletlerinin ellerinde yoğunlaşmasıdır.

Böylece, bir yandan, üretimin sosyalizasyonunun görülmemiş bir düzeyine ve diğer yandan, üretim ilişkilerinin tekelci ve tekelci Devlet mülkiyetince hakimiyetine sahip olmaktadır. Sırf ekonomik bakımdan, üretimin toplumsal niteliğinin derinleşmesi, ücretli emeğin üretiminin atılımına ve yarattığı ürünler yığınının çoğalmasına götürür. Fakat, son derece artmış olan ulusal zenginlikleri yöneten ve (bunlara, ç) sahip olan; burjuvazinin her zaman daha dar bir kısmı, daha doğrusu varlığının ekonomik temeli tekelci sermaye ve tekelci Devlet sermayesi tarafından oluşturulan kısımdır.

Mülk sahiplerinin (tahvil sahiplerinin) sayısının artması ve ekonomideki Devlet sektörünün gelişmesi, yani ilerlemeli bir «sosyalizasyona» benzeyen bir süreç, gerçekte, sosyal üretimin ürünlerini gerçekten gasbeden ve bu ürünleri kendi çıkarlarına kullanma ola-

nak ve hakkına sahip olan sosyal gurubun ani bir daralmasına götürür.

Bundan şu sonuç çıkar ki kapitalizmin başlıca çelişkisi yeni nitelikler kazanmaktadır. Bu, her şeyden önce proletarya ile burjuvazi arasındaki temel uzlaşmazlığı (çelişkisini, ç) ilgilendirir. Tekelci Devlet kapitalizmi, işçi sınıfının sosyal varlığını her zaman daha çok düzenlemeyi arzu eder, böylece sömürüsünü artırarak ve yoğunlaştırarak, Grev hakkının dolaylı yada dolaysız sınırlamaları, başlıca olarak ücretin artması için bir tavan tespit ederek, ücretin Devlet tarafından doğrudan doğruya düzenlenmesi, «toplumsal işbirliği» politikası, enflasyonun ve ekonomik bunalımın başka olgularının temel yükünü emekçilere çektirmeye yönelik tüm tedbirler yığını; bütün bunlar, burjuva toplumunun başlıca çelişkisini daha çok vurgulamaktadır.

İkinci olarak, emek ve sermaye arasındaki çatışma, proletaryanın sınıf çıkarları ile burjuvazinininkilerin çarpışması çerçevesinden çıkmıştır. Örneğin, ücretli olmaktan daima uzak olan köylülük, tekelci sömürünün gitgide daha çok kurbanıdır. Tekelci Devlet kapitalizmi ve bu teknik ve bilimsel devrim şartlarında daha fazla gelişmiş kapitalist ülkelerde faal nüfusun ortalama % 80'ine ulaşan ücretli emek ordusunu, geçmişte olduğundan çok daha fazla son derece genişletmektedir. Emek ve sermaye arasındaki çelişki; üretim araçlarından yoksun ücretlilerin en geniş kitleleriyle, topluma hakim olan ve tekellerin gücü ve Devlet iktidarı tarafından desteklenen mali ve sanayi oligarşisi arasındaki derin bir sosyal uyumsuzluğa dönüşmektedir.

Üçüncü olarak, tekelci Devlet kapitalizmi koşullarında, burjuvazinin bizzat içindeki ayrılık daha da belirgin olmaktadır. Hakim sınıf, sayısız guruplarını, özellikle küçük ve orta işletmecileri mallarından etmektedir. Tekellerin ekonomik rekabetlerine direnemekte ve ulusal çapta siyasal kararlara gittikçe daha az etki edebilmektedirler.

İşçi ve komünist partilerinin 1969'daki uluslararası Konferansı, tekellerin ve teknik ve bilimsel devrimin hakimiyeti altında üretimin sosyalizasyonu,

«toplumsal uyumsuzlukların (sosyal çelişkilerin, ç) daha çok keskinlik ve çok daha büyük oranlar almasını sağlamaktadır»

diye gözlemlemiştir.

Gördüğümüz gibi, bu, kapitalizmin maruz kaldığı değişmelerin

mantıksal sonucudur, bu değişmeler, temel çelişkisinin gösterilerini derinleştirip değiştirmiştir. Bundan şu sonuç çıkar ki, burjuva toplumunun doğasından gelen, emeği sermayeden ayıran uçurum, günümüzde, ulusun çoğunluğu ile ekonomide ve Devlette hakim olan tekeller arasındaki ayrılık olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu açıklamadan çıkarılabilecek ilk sonuç, tekellere karşı mücadelenin toplumsal temelini genişlediğidir ve bu objektif olarak belirlenmiştir. Bizim, modern kapitalizmin gelişmesinin, kaçınılmaz olarak işçi sınıfının ve müttefiklerinin genişlemesine yol açar sonucunu çıkarmamızı sağlayan da budur.

Son on yıllar boyunca, ekseriya tam tersinin söylendiği duyuldu: gelişmiş kapitalist ülkelerde köylülüğün sayısal bir azalması, yani proletaryanın ilk ve en doğal müttefikinin toplumsal ağırlığının bir azalması olasıymış. Hatta, emek ve sermaye arasındaki şokları, tıpkı bir tampon gibi, azaltan «orta sınıfın» gelişmesi ölçüsünde toplumun devrimci yeteneklerini kaybetmekte olduğu bile iddia edilmektedir.

Modern kapitalizmin temel çelişkisinin gelişmesinin gerçek toplumsal sonuçları, bu spekülasyonların tutarsızlığını parlak bir şekilde ispatlamaktadır. Çeşitli kapitalist ülkelerin komünist partileri ve işçi sınıfı, demokratik ve anti-tekelci güçlerin geniş ulusal bir kümeleşmesine götüren yolda büyük başarılar kazanmaktadır bugün. Bu, burjuva toplumunda açığa çıkan ve bugünkü kapitalizm için niteliksel olan sosyal ve ekonomik çıkarların yeni ayrılıklarının siyasal ifadesidir gerçekten.

Öte yanda, işçi sınıfı mücadelesinin perspektiflerini ve bugünkü koşullarını değerlendirirken, devrimizde üretimin sosyalizasyonunun kapitalizme özgü hızlarını (rythmes, ç) ve boyutunu bilmezlik edilemez. Aksine, özel bir dikkat gerektirirler, zira kapitalizmin yıkılmasının objektif koşullarının biraraya gelmesinin hangi yoğunlukta olmakta olduğunu gösterirler. Gerçekten de Lenin'e göre :

«emperyalist aşamasına erişen kapitalizm, üretimin tam sosyalizasyonunun kapılarını götürür; kapitalistleri, iradelerinin rağmına ve bundan bilinçli olmaksızın, rekabetin tam özgürlüğü ile tam sosyalizasyon arasında yeni bir sosyal düzene sürükler bir çeşit.» (7)

Meseleye böyle bir leninist yaklaşımla, bugünkü burjuva toplumunun, hakim sınıfın iradesine karşı ve bu sınıf bundan bilinçli olmaksızın, kaçınılmaz mahkumiyetini, geçici niteliğini ve yeni bir

sosyal rejime yerini bırakmasının kaçınılmazlığını, her zamankinden çok daha fazla açığa çıkararak gelişmesinin yeni bir aşamasına girdiğini belirtmek hakkına sahibiz.

Devlet mülkiyetinin genişlemesine koşut olarak gerçekleşen, üretimin sosyalizasyonu, doğrudan doğruya sosyalizme götürür ve Lenin'in altını çizdiği gibi,

«devrim koşullarında, devrim döneminde... **derhal** sosyalizme dönüşür.» (8)

Tekelci Devlet kapitalizmi, toplumdaki tekellerin tam hakimiyetinin en iyi ifadesidir ve aynı anda sosyalizmin bekleme odası olur. Kapitalist millileştirmenin iç diyalektiğini belirleyen de budur. Bunu hesaba katmak, işçi sınıfının politikasını doğru bir biçimde yönlendirmektir.

Partimizin XXII. Kongresi (Ocak 1974) şunu gözlemledi :

«Millileştirilmiş mülkiyet —işletmeler ve bankalar— Avusturyada tekelci Devlet kapitalizmini sağlamlaştıran bir lövyeye oldu.»

Fakat diğer yanda, Avusturyalı komünistler, Devlet sektörünün genişlemesinden yana düşüncelerini daima faal olarak söylediler. Yanılıyor muyuz? Hayır! Bu gün hâlâ, yabancı olduğu kadar, Avusturya tekelci sigorta şirketlerinin ve firmalarının da millileştirilmesi için davranmayı zorunlu saymaktayız.

Tekellerin çıkarına olan insanları, Devlet işletmelerinin yönetiminden çıkarmak, emekçilere daha önceden ve yeni millileştirilmiş işletmelerin yönetimine katılmayı, faaliyetlerini kontrol hakkını garantilemek XXII. nci Kongremizin sosyalizm yolunda ara - düzey, anti - tekelci demokrasi için mücadelede ileri sürdüğü görevlerden biridir. Bu görevin, yeni bir Devlet iktidarı için, bir anti - tekelci demokrasi Devleti için, mücadeleye sıkı sıkıya bağlı olması gerektiğini gözlemledik.

Millileştirme, burjuva niteliğini korusa bile, özel mülkiyeti, özellikle tekelci özel mülkiyeti, hissedilir derecede sarsar. Halk kitlelerine parlak bir şekilde ispat eder ki; tekelci burjuvazinin ekonominin yeri doldurulmaz bir örgütçüsü olduğu iddiası, tamamen tutsuzdur; hakim sınıfın bu üst sektörü, bizzat, uzun zamandan beri, asalak bir sosyal gurup olmuştur.

Kapitalist ekonomideki bunalım, olayları bugün kesinlikle or-

taya çıkarken, enerji güçlüklerinin yaratılmasında tekeller tarafından oynanan rol, özellikle göz önünde bulundurulduğunda; millileştirme, nüfusun en geniş çevrelerinin çıkarlarını ifade eden bir talep, onları birleştiren demokratik bir parola olmaktadır. Bu parolanın siyasal güncelliği, sayısız sermaye ülkelerinin komünistleri tarafından vurgulanmıştır.

Nihayet, altını çizmek gerekir ki kapitalizmin temel çelişkisinin yeni değişikliklerinin objektif ve de sübjektif sonuçları vardır. Bundan böyle, tekelci Devlet kapitalizmi koşullarında, üretimin sosyalizasyonu ile birlikte gelen, toplumdaki sosyo - ekonomik ayrımın derinleşmesinin, otomatik olarak siyasal ve ideolojik pozisyonlarda (tutum, ç) uyumlu bir sınırlamaya götürdüğünü olumlamak dar düşünceliliktir.

Gerçekte, modern kapitalizm, emekçilerin, halk kitlelerinin bilincine çelişkili bir etki eden faktörleri harekete geçirir. Kuşkusuz, ekonomik güçlüklerin ve toplumsal gerginliğin artması, sınıf duygularını güçlendirir; halkın emekçi tabakalarının siyasal faaliyetini yükseltir; muhalefet haleti ruhiyetini bilir. Fakat, öte yandan, mülkiyetin Devlet biçimine eklenen, üretimin geniş sosyalizasyonu, tekelci çevreler tarafından alabildiğine sömürülen her çeşit toplumsal hayaller için bir alan olur.

Emekle sermayenin «çıkarlarının ortaklığını», ulusal refahın temeli olarak sınıfların işbirliğini va'z eden oportünist ve burjuva fikirler, Avusturya dahil, Batı Avrupanın pek çok ülkesinde alabildiğine yayılmıştır. Eğer Avusturya işçi hareketi sayısız zayıflıklarla ayırdeyiliyorsa, bugün bunun hatası, herşeyden önce sosyal demokrasinin reformist yönetiminin, bu parti kanalı, Devlet organları ve sendikalar aracılığıyla emekçilerin kafasına soktuğu, toplumsal işbirliği politikası ve ideolojisininidir.

Bu koşullarda, proletaryanın kendi sınıf çıkarlarının bilincine açıkça varması için; anti - tekelci hareketin başlıca gücü ve yöneticisi rolünü, karalca oynaması için mücadele etmek, son derece sorumlu ve kolay olmıyan bir görevdir. Bunun gerçekleşmesi, işletmeler ve yerel ve ulusal hareketler düzeyinde, işçi sınıfının saldırgan eylemlerinin birliğini zorunlu kılmaktadır. Reformist yanlıları yıkmanın, sınıf mücadelesinin objektif yasalarının bilimsel kavramlarına uygun düşünceleri özümleyip tavırlar seçmenin, en iyi aracıdır bu. Böylece, proletaryanın sınıf bilincini ve siyasal faaliyetini yükseltmek için, marksist - leninist fikirleri yorulmaksızın yaymak gerekmektedir.

Kapitalizmin başlıca gelişkinin derinleşmesi, sermaye dünyasındaki bu günkü durumun teorimize getirdiği büyük sorunlardan ancak bir tanesidir. Bu durumun aşırı oynaklığı, yüksek değişme hızı, yeni gelişmelerin eskilerin ciddileşmesiyle aynı anda ortaya çıkması; bütün bunlar, derin bir marksist - leninist açıklamayı, emredencesine zorunlu kılmaktadır. Bilindiği gibi, işçi ve komünist partilerinin 1969'daki Konferansına katılanlar,

«bugünkü siyasal ve teorik sorunların ortak bir açıklamasının ve tartışmasının»

yararlılığını doğrulamışlardır.

Gerçekten de, kapitalizmin genel bunalımının ciddileşmesi sonucu ortaya çıkan sorunların, geçerli bilimsel bir açıklamasını vermek için, komünist hareketin bütünü düzeyinde yaratıcı bir açıklamasını yapmak gerekmektedir.

★

Burjuva toplumu tarafından bu gün geçirilmekte olan bunalımın belirleyici özellikleri, dergimizin sayfalarında devamlı olarak tartışılmaktadır. F. Muhri yoldaşın makalesinin, okurlarımızı — kardeş partilerin araştırmacıları ve politikacılarını — kapitalist dünyanın bugünkü durumunun açıklamasını, yeni makalelerinde, derinleştirmeye iteceğine inanmaktayız.

Örneğin, kapitalist ekonomide bu eşi görülmemiş ikili olgunun sosyo - politik sonuçları ve nedenleri ile ilgili sorunların; üretimin gerilemesi ve dörtlü bir enflasyonun; kapitalist enerji politikası bunalımının, uluslararası mali ve para sisteminin kötüleşmesinin, gıda sorununun ciddileşmesinin, her şeyden önce siyasal olmak üzere, çeşitli yönlerinin; özellikle işsizliğin birdenbire artmasıyla ve grev mücadelesinin atılımla belirlenmiş toplumsal gerginliğin çok sayıda gösterilerinin; tekellerin siyasal iktidarının mekanizması bunalımıyla ilgili meselelerin; emperyalistler arası gelişmelerin güçlenmesinin yeni faktörlerinin; daha geniş bir açıklamasını yapmak gerekmektedir.

Yukarıda sayılan sorunların ve dünya kapitalizminin bugünkü bunalımının diğer pek çok sorunlarının çok-

yanlı bir açıklaması bize, perspektifleri doğru olarak değerlendirip, işçi sınıfının ve müttefiklerinin devrimci hareketinin stratejisini düzenlemek için çok büyük bir önemde görünmektedir. (Nouvelle Revue Internationale)

DİPNOTLAR

- 1) Lenin : **Eserler**, c. 22, s. 286.
- 2) Bkz. **Ausländische Direktinvestitionen in Österreich per Ende 1971. Mitteilungen des Direktoriums der Österreichischen Nationalbank**, nc: 9, 1974, s. 653.
- 3) F. Perroux : **La coexistence pacifique**, c. I, s. 47, Paris, 1958.
- 4) K. Marx : **Le Capital**, III. cü Kitap, c. II, s. 102, Editions Sociales, Paris, 1959.
- 5) Aynı eser, II. ci Kitap, c. I, s. 225.
- 6) F. Engels : **Anti - Dühring**, s. 318, Editions Sociale, Paris, 1950.
- 7) Lenin : **Eserler**, c. 22, s. 223.
- 8) Aynı eser, c. 26, s. 172.

Anadolu dağıtımı tarafımızdan yapılmaktadır.

burjuva ideolojisinin bunalımı

John Lewis (*)

Türkçesi : H. Arif SAYGI

Felsefeyi, düşünce tarafından kavranılmış dönem olarak tanımlayınca, o tarihsel gerçekliği yansıtır basit olumlamasından çok ileri gidilir. Varolan şeylerin düzeni karşısındaki tavrımızda, felsefe çok önemli bir rol oynar. Gerçek bize bulanık ve korkunç görüldüğünde, felsefe bizi katlanmaya razı etmeyi deneyebilir, zira, bir tek örnek vermek gerekirse, mutlak Fikir (İde) bakımından dünyamız mümkün dünyaların en iyisidir. Böylece, yada başka şekilde felsefe bizi, bu dünyada hüküm süren adaletsizlik ve katılık karşısında avutmaya çalışabilir. Bu durumda, rolü *statu quo*'yu doğrulamak ve savunmaktan ibarettir.

ZİHİNLERİN KARIŞIKLIĞI

Felsefe, var olan şeylerin halini yansıtmak durumunda, yalnız değildir. Birinci dünya savaşının canavarca ve alıkça katliamları, sonra savaşı izleyen işsizlik, burjuva toplumunda karamsarlık, yarın endişesi ve tiksintiye neden oldu. Bu duygular, ifadelerini, o zaman şiirde buldular. Ezra Pound (*), insanlık tarafından yaratılmış olan uygarlığı, her türlü değerden yoksun olarak mahkûm etti. İnsanlığı koruyup savunmaya çalışmak, ona göre;

«gürük dişli yaşlı bir köpek için, baştan savma yapılmış bir uygarlık için, bir tarafı kırılmış iki düzine heykel için, bir kaç bin eskimiş kitap için»

mücadele etmek olurdu.

Bu dönemi yaşamış olan bizler, ancak bir tek dünyayı; bir adaletsizlik, akılsızlık, şiddet dünyasını; onulmaz bir kötülüğe yakalanmış bir dünyayı tanımakta olan felsefeleri hatırlıyoruz. Bu dünyayı, olduğu gibi almalıydı, gerçeksizliği bakımından hiç hayal kurmamalıydı. Olaylar ortadaydı ve baştan savılamazlardı.

(*) Bu yazı, «La Nouvelle Revue Internationale» Dergisinin, Şubat 1974 sayısından çevrilmiştir.

«Yaratmadığım bir dünyada
Korkuyorum, kendimi yabancı hissediyorum» (2).

Ancak aramızda en iyi görenler, bize, adaletin nihai zaferini ummanın zayıf nedenlerini buluyorlardı.

Bu yılların zamanımıza miras bırakmış olduğu ve «ampirizm» adıyla belirtilen, «yalın olgular» felsefesi; duyuşal tecrübemizin bize verdiği, «pozitif» bilgi sayesinde metafizik yanılguların üstesinden geldiğini iddia etmektedir. Bu, ne desteğe ne de doğrulamaya ihtiyacı olmayan ve zorunlu objektiflik ve kesinlik niteliklerini kendi kendine yakalayan, dünyanın doğrudan doğruya yakalanmasına bir çağrıdır. Bu, başka kaynaklardan gelen açıklamaları aramaksızın, şeyleri oldukları gibi samimice kabul eden bir felsefedir. Bize, tecrübe tarafından doğrudan doğruya verilen olayları, sınırlamasız kabullenmek ve duyularımıza ve izlenimlerimize güvenmek kalmaktadır.

Marx, şeylere bu şekilde değinmede, «bütün eski materyalizmin» (3) hatasını görüyordu.

Zira akıl, izlenimleri pasif bir şekilde almaz. Çevreyle aramızda bir etkileşim olur; kendimizi çevrenin efendisi kılmaya, onun bilimsel bir bilgisini almaya bağlarız; çevreden hareketle, teknikler ve ekonomik örgütlenme bakımından yeni bir dünya yaratırız. İnsan ve dünya; akla, gözlemci rolünden başka oynayacağı rol kalmayacak derecede, birbirlerinden ayrılmamışlardır. Burada ayrılmaz ve çok karmaşık bir birlik vardır.

Dünyayı tanıyarak ve onu kendi kullanımına hizmet ettirerek, insan dünyayı faaliyetinin bir ürününe dönüştürür ve bu bir kez değil, sürekli bir şekilde, bilim ve teknikler geliştiği ölçüde, bir ekonomik örgütlenme biçimi diğerinin yerini aldıkça. İnsan, diyor Marks,

«dış doğaya etki edip değiştirdiği anda... kendi öz doğasını da değiştirir.» (4)

Eğer dış çevre, ister fizik olsun, ister ekonomik yada sosyal; insana, zihniyetine, davranışına, bilgilerine ve doğasına damgasını vuruyorsa; bu çevreyi yaratan ve durmaksızın dönüştüren, insanın bizzat kendisidir.

Çevrenin, hareketsiz ve bağımsız bir gerçeklik olarak insana karşı koymadığı, fakat insan faaliyetinin bir ürünü olduğu göz önünde bulundurulduğunda; insanlar, hal ve durumlar karşısında güçsüz değildirlere, zira, diye yazıyordu Marks, bu hal ve durumları değiştirenler insanlardır. (3)

O halde, insanın dünya hakkında edindiği bu anlayış, insanın, şu anı en büyük gerçeklik saydığı anlamına gelmekten uzaktır. Akıl, şimdi de (şu içinde bulunduğumuz anda, ç) sadece bir geçiş halini görür. Burjuva dünyası söz konusu olunca; sömürüye ve getirdiği çelişkilere bağlı olan şimdiki halin, çok gerçek bir şeyi : sosyal gelişimin kapitalist aşamasını temsil etmesine rağmen, ebedi olmadığı nasıl kabul edilmez? Bu dünyayı son gerçeklik saymak, en hakiki gerçekliği farketmemektir, yanlış bir bilince sahip olmaktır. Doğru bir bilinc, gerçekliği sadece gelişimde olan bir sistem, başka bir halin yada sistemin yerini almış bir sistem sayar. Bu gerçeklik, sürekli gibi görünen şeylerin oluş sürecini yansıtır, gerçek niteliklerini açıklığa kavuşturur ve hangi yönde değişikliklerini gösterir. Dünyayı gelişiminde kavramak yeteneksizliği; dünyayı belirli bir sınıfın ideolojik aleti yapan, «ampirik realizmin» bir niteliğidir.

SAÇMANIN VE İNSANSAL OLMİYANIN BİR KÜLTÜRÜ

Ampirizm, fikirlerinin en coşkun yorumcusunu ve en inanmış taraftarını; **Dil, gerçeklik ve mantık** adlı kitabı, ikinci dünya savaşından sonra, bu felsefeyi mantıksal pozitivizm adı altında yeniden şereflelendirmeye katkıda bulunan profesör A. Ayer'de (6) buldu. Tutumu en basitlerdendir: geçerli bir anlama sahip olmak için, yargularımız; ister postülatların mantıksal olarak içerdikleri şeyin ötesine asla gitmeyen matematiksel soyutlamalar; ister tecrübe tarafından, gerçekliğin gerçek bilgisinin bu günkü dünya hakkında sahip olduğumuz görüşü yansıtan, doğrulanabilir her olumlamada içerebilecek şekilde doğrudan doğruya doğrulanabilen yargulamalar olmalıdırlar.

A. Ayer'in mantıksal pozitivizminden sonra, mantıksal bir hayatı içerdiğini farketmiş olduğu gerekçesiyle, bir yargının gerçekliğini duyusal tecrübeye her bağlama girişimini terketmiş olan, L. Wittgenstein'in (7) dilbilimsel açıklaması (analiz, ç) ortaya çıktı. Sözlü anlatımın ve gözlemlenen olayın ikiciliğini (düalizm) reddetti. Birtek dünya, sözlerimizin alelade bir şekilde ifade ettiği gibi, günlük tecrübenin dünyası vardır ancak, dedi.

Bu demektir ki, tanıma olanaklarımız eylemlerimizin basit anlatımı ile sınırlıdırlar. Günlük sözlerimizde böylesi önemli bir yer tutan ön yargularımız da, bundan böyle gerçeklikler sırasına yükselmektedirler. Hiç bir açıklama kabul edilmediğinden, anlatım, Wittgenstein'da, felsefe olmaktadır. Bu öğretisi;

«bize, dünyanın her zaman görüldüğü gibi olduğu saçma fikrini telkin etmeyi iddia etmektedir, zira anlatım alela-

de kavramları ifade eden alelade terimlerle yapılmalıdır. Bu da, düşünmeden yoksunluğumuz sonucu ortaya çıkan ve kendi kendimizi alelade ifade etme tarzımızda bulunan bütün ön yargıları, bütün saçma sözleri sırtlamamız anlamına gelir» (8)

diye yazıyor, bu öğretinin en kavrayıcı yorumcularından biri.

Bu gün bu felsefe, İngiliz üniversitelerinde felsefe bölümlerinin çoğunluğu tarafından, özellikle Oxford'da, kabul edilmiştir. Oxford'dan R. G. Collingwood, bunun sonuçlarının neler olduklarını göstermektedir. Profesörler öğrencilere, yaşanmaya değer idealleri ve hayatlarını uydurabilecekleri ilkeleri öğretmeye hiç te niyetleri olmadığını açıkladıklarında, öğrenciler bundan şu sonucu çıkardılar :

«ne düşünürlerde ve ne de bizzat düşüncede hayatın sorunları karşısında bir tavır kuralı aranamazsa eğer, en iyisi düşünmeyenlere (aptallara), düşünceden başka faaliyetlere (tutkulara) yönelmektir. Eğer bu filozoflar, ilk önelerine çıkan şarlatan tarafından aldatılmaya hazır bir İngiliz kuşağı yetiştirmek istemişlerse, daha iyisini bulamazlardı» (9).

Değil yalnızca felsefede, fakat toplumumuzun manevî hayatının başka alanlarında da, insanın, sarp, çelişkilerle dolu bir dünya karşısında, bir yoksunluk ve gerçekleşmemiş olanaklar dünyası karşısında güçsüz olduğu fikri yayılmaya çalışılmaktadır. Aydınlarımızın, romancılarımızın ve tiyatrocularımızın büyük bir kısmı; insana güvenilemez ve geleceğin kapalı olduğunu belirten düşünme biçimlerini aldıkları, zamanımızın akıl fukaralığının eleştirmenleri olma rolünden vaz geçmişlerdir. Modern edebiyat, bize korkunç, hoyrat ve soylu olan her şeye düşman gösterdiği ve korku verici ve geniş bir çöplük olarak anlattığı bu dünyayı kabul etmektedir.

«Saçmanın tiyatrosu» nun tipik eserleri olan Beckett'in piyesleri, eleştirmen M. Esslin'e göre,

«acımasız yıkım sürecinde, hiç bir şeyin güvenli olmadığı bir dünyada, sürekli değişimde olan bir gerçeklikte, bizzat aşkın bile trajik olduğu zamanda kendi kendini tanımanın trajik güçlüğü duygusunu ifade ederler. Kısmın sonu bir duygusuzluk, dayanılmaz bezginlik ve umutsuzluğa, derin bir umutsuzluk halinin yarattığı duygular, derin bir çökme halinin yarattığı duygulara boğar. Dünya, kurbanının iniltilerine sağır kalır.» (10)

Bu tavrı niteleyen şey, geçmiş yüzyılların felsefesinin temel kategorilerinin ve kesin bilgilerinin silinip süpürülmüş oldukları, sınamaya dayanmamış oldukları ve değersiz olarak, ucuz hayaller ve hatta biraz çocuksu hayaller gibi gözden düştükleri fikridir. Camus sormakta: «madem ki hayat bütün anlamını yitirdi, insan kendi kurtuluşunu neden intiharda aramasın?» (11)

Bu umutsuzluk ideolojisi, açık seçik bir deliliği prestijiyle örtmek durumunda olan bilime de etki etmekten uzak değildir. Hayvan davranışını inceleyen etoloji, çok sayıda yazarı insanın faaliyetinin doğasını (niteliğini, ç) ve gerekçelerini (motivation) maymuna kadar çıkararak kahtımsal akrabalığıyla açıklamayı denemeye itti. Biz adeta hayat biçimimizin bir dönüşümü umudunu terketmeye çağrılmaktayız. Zira :

«saldırgan duygularımızı kontrol etmeğe, doğal iç güdülerimizi bastırmağa... yetenekli olduğumuzu düşünmek katkısız deliliktir. İçimizdeki vahşi hayvan, buna asla izin vermeyecektir». (12)

Davranışçı (behaviorist) psikolog Eysenck ve Skinner, insan davranışını anlayıp kontrol etmek için, en iyisinin laboratuvarda fareler yada diğer hayvan türlerini incelemek olduğunu söylerler. Onlara göre, bu durumda akla baş vurmamak yararsızdır. (13)

Bu türden fikirler, kendi alanlarında çok yetkili olan uzmanlar tarafından savunulduğu zaman tehlike belki çok daha büyüktür. Bilginin özel bir alanında elde ettikleri değerlilikler, kendilerinde tamamen yabancı olan başka alanlarla ilgili sorunlar söz konusu olduğundan bile, sözlerine ağırlık vermektedir. Böylece, insanda doğuştan varolan bu saldırganlık fikri ve sonra yeryüzünde barışı hüküm sürdürmenin olanaksızlığı fikri; kavgacı balıklar ve kazlar üzerine çalışmalarının meşhur ettiği, Konrad Lorenz tarafından ele alınmıştır. İncelemelerinin sonuçlarını insanda genelleştirmeye tereddüt etmemektedir; bununla birlikte, araştırmaları ne dört elli hayvanlar ne de memeliler üzerine bile değildir.

Sosyal darvinizm ve davranışçı psikolojinin bütün bu biçim değişiklikleri; bir yandan tecrübe olaylarını açıklama olanağına bile itiraz eden ve diğer yandan yüzeysel hayat ve davranış benzetmelerine dayanarak, insanı hayvan düzeyine indirgeyen fenomenalizmi vaaz eden, ampirizmden destek görmektedirler.

Bu fikirler, büyük tirajlı ve ucuz yayımlar tarafından seve seve ele alınmaktadır, pazar gazeteleri ve televizyonda halka sunulmaktadır. Eleştiriye gelince, o bu konuda susmayı tercih etmekte-

dir, zira aksi halde, rekabet üstüne kurulmuş olan bir toplumun en olumsuz yanlarını açıkça doğrulayan bir ideolojiye saldırması gerekirdi. Pek az kimse farkına varmaktadır ki, davranışçı psikolojinin masalları burjuva sosyal sistemine hizmet etmektedir, bu sistemi sürdürmeye meyletmektedir.

Fakat unutmamalıyız ki, yanlış öğretilerle savaşmak için, niteliklerini ve sınıfsal amaçlarını açığa vurmamak yetmez. Delillendirmelerinin tutarsızlığını da göstermek gerekir. Fikirlerin bu meydan savaşında, bilim maskesi bürünen bir anti-hümanizmi mahkum eden bilim adamları arasında, müttefiklerimiz vardır.

Kendileri için tarih, içinde yaşadıkları toplumda kalan yazarların ve sanatçıların hatasını da göstermemiz gerekir. Toplumun evriminde başka bir şeye, daha iyi bir şeye doğru bir geçiş aşamasının söz konusu olduğunu görmemektedirler. «Gerçek bu mu?» dan ziyade; «bütün gerçek bu mu?» diye kendi kendine sormak gerekir. Bir uygarlık ölürken, başka bir uygarlığın çoktan doğmakta olduğunu vurgulamak zorundayız. Sosyal ve kültürel hayatın bütün alanlarında ve bu marksist ideolojinin hakim olduğu yerde değil sadece; konformizme ve kötümserliğe karşı başkaldıran, felsefedeki gericiliği kurtarıcı bir eleştiriye tabi tutan, köklü ve ilerici bir düşüncenin nabız atışlarını gösteren yeni bir kültürün, yeni bir edebiyatın, yeni bir romanın filizleri uç vermektedir.

Toplumumuzun manevi hayatında hakim akımlarını yargıya vurmaya girişildiği zaman, eğer toplumun kültürü kör içgüdüye ve akıl dışı bir inanca kapılmak üzere akıldan vaz geçerse, toplumda tehlikeli bir durumun yaratılmakta olduğu nasıl olur da görülmez? Tarih boyunca uygarlıkları yıkıma götüren nedenleri araştıran herkes, bu nedenlerin başlıcalarından birinin hurafe ve ön yargıların akla artık hiç yer vermeyecek kadar hükümlan olmalarından olduğunu saptamakta hiç güçlük çekmeyecektir. Bu durumlarda, yıkıma neden olmak için, bir dış darbe yetiyordu. Generaller teslim olmak için ilk fırsatı yakalamazdan önce, hakim sınıfın hizmetindeki aydınların ihanet ettiği Fransa'da, 1940'ta olan da budur.

MİLİTAN TUTUCULUK

Bu günkü burjuva toplumu ideolojisinin, son açıklamada (analiz) bu toplumun parçalanmasını belirtmesi, ister varolan rejimi doğrulamak, ister eleştirilmesine karşı savunmasını yapmak söz konusu olsun, burjuva toplumunun faal bir rol oynamasını engellemez.

Açıklamaktan çok anlatmayı tercih eden bir sosyoloji, var olan rejim, gelişme yada dönüşümü, geleceği üzerine her soruyu boş ve bilime karşı ilan etmektedir. Londra üniversitesinde profesör, M. Oakeshott, şöyle yazıyor :

«İnsanlar sınırsız ve dipsiz bir deniz üzerinde kürek çekmektedirler. Ne liman, ne barınak, ne demir atacak yer, ne hareket noktası, ne de gidilecek yer (yoktur, ç). Yan yatmaksızın denizde kalmak söz konusudur ancak. Bütün seyretmek sanatı, kimin gelenekten geldiğini bilmekte özetlenir.»

Ne toplumun bir eleştirisine, ne de gelişmesinin hedefleri üzerine bir düşünceye yer yoktur burada. Tek tasarlanabilir değişimler, varolan sosyal düzene girenlerdir; yada bu değişimler, normalin aksi bir tesadüften doğan farkları olarak sayılırlar. Tamamen bitmiş bir model çerçevesinde detay düzeltmeleri ve yeniden düzenlemeler yapılabilir, fakat bizzat yapılar (structure) dokunulmaz olarak kalırlar.

Sosyoloji, sosyal süreçlerin özünün derin açıklamasına (analiz) gittikçe sırt dönmektedir, öyle ki insanın gerçek ihtiyaçları kendisine yabancı olarak kalan bir bilim olmaktadır. Bu eğilim de, öğrencilerimizin kullandıkları sosyoloji el kitaplarında çok belirgindir (14). Sosyolojinin konusu, böylece, sosyal durağanlık; bilimsel kederi, kısırlık; siyasal fonksiyonu, tutuculuk olmaktadır.

Felsefi alanı, amprizmdir ki buna göre; bu günkü burjuva toplumunun yapıları, ilk ve son kez verilmişlerdir. Bu toplumun temelleri kımıldamaz kalıyorsa, onu iyileştirme olanakları çok sınırlı kalmaktadır. Toplum, her şeyin var olan ekonomik düzen ve yasaları ile ilişkide ve uyumlu bulunduğu özerk bir bütün olarak görünür. Eğer akıl, ekonomik mekanizmanın işleyişinin sonuçlarına itiraz eder, akıldışı niteliğini ve gelişmelerini ortaya çıkarırsa, ampirizm boyun eğmeyi öğütler; çünkü kurulu düzenin temellerinde her ne olursa olsun, değiştirmek olanaksızdır. Fakat dünyayı her akıllıca dönüştürme arzusu, merhametsiz bir yasa karşısında güçsüz bir aklın umutsuzluğunun ürünü gibi görünürse, tarihin artık anlamı yoktur. Zira, ampiriklere göre, içinde yaşadığımız kapitalist toplum, tarihin genel yürüyüşünün bir kesimi değil midir?

Bize istisnasız kabul etmemiz öğütlenen kapitalist gerçekliğin donmuş, katılaşmış, yüz karaları üzerine ışık tutmaya çalışan her öğretiyi inatla reddeden bir gerçeklik olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Burada ilerleme için yer yoktur. Ahlak adına bile, hak-

sız ve insan dışı görününe saldırmaya izin yoktur. Zira, mademki yalın olaylar dünyasında mevcut değiller, ahlaki (ethique) emirlerin de önemi yoktur öyleyse. **Statu quo**'yu her geride bırakma önerisi, metafiziğe giresiymiş ve bilimsel bir düşünce için kabul edilemez olasıymış.

Böylece şu halde, olayların açıklamasını anlatımlarına indirgeyen ampirizm, var olan şeylerin halini her değiştirme girişimine karşı çıkmaktadır. Kendi öz niteliğini, bu günkü sosyal düzeni savunan bir ideolojinin felsefi temelini anlaşılmamasını da yasaklamaktadır. Özerk, insana yabancı ve anlaşılmaz, kendiliğinden açık ve kuşkuya karşı bağışık bir sosyal yapının acaip hayaletini çağırılmaktadır. Bu durumlarda, ütopyaya düşmeden gerçek dünyanın başka bir anlayışı elde edilebilir mi?

Buna şöyle cevap vermekteyiz: bu gerçekten mümkündür; eğer şeylerin bu günkü düzenine, objektif bir yasa değeri verilirse. Fakat, «şeylerin olduğu gibi» felsefesinin yaptığı gibi, tarihin akışına inatla göz kapanamaz. Bu günkü kapitalizmin akıl dışı niteliğinin; kapitalizmin gelişmesinin sonuçlarının, yararlı olmuş olduktan sonra, zararlı olduklarını gösteren bir sınıra ulaşıldığı ve bizzat kapitalizmin hazırladığı ve kapitalizmden sonra gelmek durumunda olan yeni bir çağın açıldığı nasıl görülmez?

Ekim Devriminden beri bu yeni çağ, sosyalizm çağı, tarihsel bir gerçeklik olmuştur. Yüzbinlerce insan, bundan böyle bilimsel öğretisi gelişimi yönlendiren bir toplumda yaşamaktadır. Orada, gerçekliğin açık bir görüşü, insanlığın ilerleme merdivenine her zaman daha çok tırmanmasını sağlayacak olan çözüm yollarının yorulmadan araştırılmasına hiç te karşı koymamaktadır.

İNKARIN İNKARI

Burjuva toplumunun manevi hayatındaki bu günkü eğilimlerin gözlemlenmesinden hangi sonuçları çıkarmalıyız? Bu bulanıklık, akıl dışılık ve umutsuzluk tablosunda ne görmekteyiz? Bu tablo bize dünya hakkında ne fikir vermektedir; yanlış bir fikir mi? yada doğru bir fikir mi? Bu ideolojinin özünün marksist bir açıklaması, bu ideolojinin, burjuva toplumunun yanlış bir bilinci olduğunu gösterir. Fakat burada katıksız hayaller önünde değiliz: sosyal gerçekliğin özel bir biçimi mi söz konusudur? Zira bu ideoloji var olan, hakim ve kendisini objektif olarak koşullandıran sosyal ilişkilere sıkı sıkıya bağlıdır. Ve bu, bakımdan gerçektir zira, karamsarlığıyla, her türlü amacı ve her türlü ideali reddetmesiyle, önünde hiç bir geleceği olmayan bir toplumun halini sadıkça

yansıtmaktadır. Bundan şu sonuç çıkar ki, onun üstesinden gelmek için aynı anda iki yönde davranmak gerekmektedir: mücadele, bu toplumun hem akılcı bir eleştirisini ve hem de objektif sosyal koşulları değiştirmeyi hedef alan pratik bir eylemi içermelidir.

Ne toplum, ne ekonomi, ne insan doğası değişmez gerçeklikler değildirler. Marksizm dünyayı tarihsel bir görüşle, yani geleceğin de görmektedir. Toplumumuz bu gün son aşamasına gelmiş olan kapitalizmin gelişmesinde belirli bir aşamadır, akla karşı bir meydan okuma olan ve bir yoksunluk, bir büyük felaket duygusu doğuran derin çelişkilerin görüldüğü anda bir aşama.

Fakat, yakın bir yıkılmanın sadece kritik bir dönemi değildir bu. Bu, büyük olanakların da dönemidir ki, bu dönemde, bu olanakları gerçekleştirme koşulları ve zorunluğu çoktan mevcuttur. Tarihsel evrimin bizi götürdüğü bir sonraki aşamaya geçerken, felaketten sakınılacaktır. Olduğu gibi dünya inkardır, diyor bize, umutsuzluğun felsefesi. Kuşkusuz, fakat sınıra çoktan ulaşılmıştır, bu sınırın ötesinde inkarın inkarı kendini göstermektedir. Fakat nasıl? Yeni bir felsefe okulunun çözmek zorunda olduğu bir sorun, hiç te söz konusu değildir burada.

Tarihsel kurtuluş güçleri, toplumun bizzat içinde gelişmektedir. Marksist öğretinin mihenk taşı budur. Varolan durumun anlaşılmasına ulaşan insanların eylemiyle sorun çözülür. Bu toplumun maddeleştirdiği inkarı ortadan kaldırmak, insanlara ve ancak insanlara düşer; zira bu toplum onların hayatlarını sıkıştırmaktadır, zira zorunlu maddi koşullar çoktan vardır bunun için.

Gerçeklik, gerçekliği yansıtmakla yetinmek yerine, ona biçim veren, onu kontrol eden ve yeniden kuran insan tarafından, bizzat karar alma esnasında doğar. Tarihin bu diyalektiği;

«yönetici sınıflar ve onların öğretisel ideologları için bir rezalet ve iğrenç verici bir şeydir; çünkü, var olan şeylerin pozitif anlayışında, bu diyalektik, onların ölümcül inkarlarının ve zorunlu yıkımlarının kavranılmasını aynı fırsatla içermektedir; çünkü, her biçimi sadece geçici bir dış görünüş olan, bizzat hareketi kavradığından, ona hiç bir şey zorla kabul ettirilemez; çünkü, temel olarak eleştirel (critique) ve devrimcidir» (15)

Burjuva kültürünü ve ideolojisini yanlış bilinç biçimleri olarak ele vermenin ve sonra, sosyal temelini biz yok eder etmez, bu kültür ve bu ideolojinin kendiliklerinden kaybolacaklarını sanarak siyasal kavgaya girmenin yettiği sanılırsa, ciddi bir hata yapılır.

Hiç kuşkusuz, bu sosyal temel var oldukça kaybolmayacaklar. Fakat, ideolojik mücadelesiz siyasal zafer olanaksız olacaktır. Devrimci faaliyet, teorik eleştirinin ve siyasal pratiğin birliğini gerektirir.

Toplumumuzda ideolojik tuzakların üstün geldiğini; sonu yaklaşan bir kapitalizmin kendi kendini yıkıcı ve bozguncu ideolojisinin kültürümüzün, kurumlarımızın, basınıımızın, düşünme biçimimizin içine işlediğini kabul ederek, sosyal hayatın bütün alanlarında, bir yandan yeninin filizlerini ve diğer yandan gerçeğin biçimini kötüye değiştiren yalancı ideolojiye karşı bir baş kaldırı oluşturan her şeyi, her zaman arayıp bulmasını bilmeliyiz. Bu tür olayları ayırdetmek, onları cesaretlendirmek, onları değil yalnızca marksistler arasında, değil yalnızca işçi sınıfında, her yerde uyararak zorundayız. Marks'ın hatırlattığı gibi, işçi sınıfının bilinçli kısmının karşısında «bir tek gerici kitle» olduğunu düşünmek koskoca bir hatadır. Diğer sınıflardan gelen müttefikler, ideolojisi marksizmden henüz uzak olan müttefikler olmaksızın asla devrim olmadı, asla olmayacaktır.

Fakat elbette, her şeyden önce gereken şey, proletaryanın bilincinin burjuva ideolojisini çıkarıp atmaktır. İşçiler, burjuvazinin ideolojik zincirlerini kırmadıkça,

«hareketleri boyunca bizzat işçi kitleleri tarafından katarılan bağımsız bir ideoloji söz konusu olamaz... sorun 'ancak şöyle' konmaktadır: ya burjuva ideolojisi ya sosyalist ideoloji. Ortası yoktur.» (16)

diye vurgulayan Lenin'den başka, hiç kimse bunu daha iyi anlamamıştır.

İşçilerin sınıf bilinci, tarihsel ifadesini devrimci materyalist diyalektikte bulur. Geleceği kurmak isteyenlerin, bu diyalektik, şimdiki gerçekliğinde anlamlarını sağlar. O, bu günkü toplum ekonomik temeliyle birlikte yıkılınca ve diğer yandan, ideolojisi tamamen aşılıp ortadan kaldırılınca, fikirlerin meydan savaşını keskin kazanacaktır. Fakat bundan böyle, devrimci sınıfın felsefesi;

«proletaryanın, savaş alanları ve barikatlarda muzaffer olmadan önce, bir dizi entellektüel zaferlerle iktidara gelişini haber verdiğini» (17)

bir kez daha göstererek, üstünlüğünü ortaya koyar.

DİPNOTLAR

- 1) Ezra Pound (1885 - 1972), Amerikalı şair ve eleştirmen, felsefe ve sanatta imajinist denilen (aşırı bireyci) akımın öncü ve teorisyenlerinden biri. (redaksiyon notu)
- 2) Bu mısralar eseri, çok az raslanan bir güçle, burjuva gerçekliğinin kendisinde uyandırdığı öfkeyi, çıkmaz umudu ve hayal kırıklıklarını ifade eden İngiliz şairi Thomas S. Eliot'un (1888 - 1965) bir şiirinden alınmıştır.
- 3) K. Marx ve F. Engels : **Seçme Eserler** (üç cilt), c. 1, s. 7, Editions Du Progrès, Moskova, 1970.
- 4) K. Marx : **Kapital**, I. nci K., c. 1, s. 180, Editions Sociales, Paris.
- 5) K. Marx ve F. Engels : **Seçme Eserler** (üç cilt), c. 1, s. 7, Editions du Progrès, Moskova, 1970.
- 6) Alfred J. Ayer (doğumu 1910), İngiliz Akademisi üyesi, Oxford üniversitesinde mantık profesörü. (redaksiyon notu)
- 7) Ludwig Wittgenstein (1889 - 1951), Avusturyalı filozof; Cambridge Üniversitesinde öğretim yaptığı İngilterede yaşadı. (redaksiyon notu)
- 8) E. Gellner : **Words and Things**, s. 103, Londra, 1963.
- 9) R. G. Collingwood : **Autobiography**, s. 37, Oxford, 1951.
- 10) M. Esslin : **The Theatre of the Absurd**, s. 53, Londra, 1962.
- 11) Albert Camus (1913 - 1960), Fransız yazar, gazeteci ve filozofu, dinsiz varoluşçuluk (existentialisme) denilen akımın temsilcisi. **Sizif Efsanesi**'nde, intiharın, varoluşun (hayatın, ç) saçmalığından kurtulmak için bir araç olduğu tezini geliştirir. (redaksiyon notu)
- 12) D. Morris : **The Naked Ape**, s. 59, Londra, 1967.
- 13) Bkz. S. Rose : **The Conscious Brain**, p. 14, Londra, 1973.
- 14) «Sosyolojinin, sosyal değişimlerin geniş ve karmaşık sorununa önerecek çözümleri yoktur» demektedir, Beienstedt, (**Modern Social Science**, s. 179, Londra, 1964)'ün iki yazarından biri. Bu konuda yetkin olan A. T. Parsons ise, şöyle demektedir: «sosyal sistemlerin değişmelerinin genel bir teorisi, bilgilerimizin bu günkü halinde olanaksızdır» (**Modern Sociological Theory**, s. 289, New York, 1954).
- 15) K. Marx : **Kapital**, I. nci K., c. 1, s. 29, Editions Sociales, Paris.
- 16) Lenin : **Eserler**, c. 5, s. 391.
- 17) K. Marx ve F. Engels'ten aktarma : **Eserler** (rusça basım), c. 7, s. 440.

Emperyalizme karşı ithamname (*)

Haziran 1969'da, Komünist ve İşçi Partilerinin Uluslararası Konferansının hazırlık Komisyonunun istemi üzerine, emperyalizme karşı bir İddianame hazırlanmıştır.

Beş yıl geçti o zamandan beri. Emperyalizm insanlığa karşı, tiksiniç yeni cinayetler işledi. Emperyalizmin, 1969'dan 1974'e kadar ki canî faaliyetleri üzerine bugün, belgeler, rakamlar ve yeni olgular yayınlıyoruz.

Size sunacağımız veriler tam olmaktan uzaksa da, 1969 İşçi ve Komünist Partileri Uluslararası Konferansının vardığı sonucu, bir kez daha, doğrulamaktadırlar : (1)

«İnsanlığın ne vicdanı ne de aklı, emperyalizmin büyük cinayetine boyun eğemez.»

EMPERYALİZM İNSANLIK DIŞIDIR

İnsanlığın ilerlemeye doğru her yeni adımı, zamanını doldurmuş bir sistemin canî niteliğini gittikçe açığa vurmakta; emperyalizmin tarih tarafından mahkum edildiğini ve kaçınılmaz olarak kaybolacağını yeni bir güçle doğrulamaktadır. Kitaplar ve müzeler, gelecek kuşaklara, insanlık tarafından yaşanmış ızdırapların tek tanıkları olsunlar.

Yüzyılım bu son çeyreği arifesinde, emperyalizm, insanları işsizliğe (dünyada 100 milyon kişi işsizdir); eğitimsizliğe (783 milyon kişi ne okuma ne de yazma bilmemektedir); açlığa (375 milyon kişi açlıktan ölmekle tehdit edilmektedir) ve ölüme mahkum etmektedir.

Tarih, insanlığı sosyal ve ulusal baskıdan kurtuluşa çağırın ve götürünleri ezmekte; vahşi olduğu kadar kalles, usta olduğu

(1) Bu belgeyi hazırlamak için, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının ve yetkili servislerinin resmi istatistiklerine, çeşitli ülkeler tarafından yayınlanmış resmi istatistiklere; İşçi ve Komünist partilerinin, Büyük Britanya, Almanya Demokratik Cumhuriyeti, İtalya, Polonya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, A.B.D., Fransa bilimsel Araştırma Enstitülerinin çok sayıda belgelerine, çeşitli ülkelerin gazete ve dergilerindeki olaylara başvurduk.

(*) Bu yazı, «La Nouvelle Revue Internationale» Dergisinin, Mayıs 1974 sayısından çevrilmiştir.

kadar kanlı yöntemlere başvuran başka hiç bir rejim tanımamaktadır.

Şu son yıllarda, cesur, komünist ve demokrat özgürlük savaşçıları; emperyalizmin yada aynasızların kurbanları olmuşlardır.

Mozambik: 3 şubat 1969'da, Afrikadaki ulusal kurtuluş hareketinin tanınmış militanı, Mozambik Kurtuluş Cephesinin (FRELİ-MO) başkanı Eduardo Mondlane kahpece katledildi.

Haiti: Haziran 1969'da, Haiti Komünistleri Birleşik Partisinin yöneticileri; Gérald Brisson, Daniel Sansaricq, Gérard Wadestrandt, Jacques Jeannot ve bu partinin diğer militanları kıyıldılar.

A.B.D.: Ağustos 1971'de, kara halkın cesur savunucusu, George Jackson, Saint-Quentin hapishanesinde katledildi.

Uruguay: Nisan 1972'de, hepsi de komünist olan; Luis Mendiola, Jose Ramon Abreu, Raul Gancio, Elman Fernandez, Ricardo Walter Gonzalez, Jose Washington Sena, Ruben Lopez, Hector Jose Cervelli; Montevideo'da katledildiler.

Guatemala: Aralık 1972'de, dünya, Guatemala Emek Partisi Merkez Komitesi genel sekreteri Bernardo Alvarado Monzon'un; Merkez Komitesi üyeleri Mario Silva Jonama, Carlos Rene Valle, Hugo Barrios Klee, Carlos Alvarado Jeres, Miguel Angel Hernandez'in ve bu partinin kadın militanı Fantina Rodriguez'in vahşice katledilmiş olduklarını şaşkınlıkla öğrendi.

Gine-Bisao: Afrika kurtuluş hareketinin büyük kişisi; Gine ve Yeşil Burun adaları Bağımsızlık Afrika Partisi (P.A.I.G.C) genel sekreteri Amilcar Cabral'ın katledilişi, 20 ocak 1973'tür.

Sili: 11 eylül 1973'te, görev başındaki Başkan Salvador Allende katledildi. Halk Birliğinin yasal hükümetini devirdikten sonra, faşist cunta, 30.000'den fazla kişiyi idam etti. Şehitlerin listesi uzun ve heyecan vericidir... Aralarından bazıları çok genç, diğerleri de denenmiş idiler. Hayatı seviyorlardı, insanları seviyorlardı; emperyalizme karşı kinleri bundandı.

Herbirisinin ölümü, emperyalizme karşı bir ithamnamedir.

EMPERYALİZMİ EMEKÇİLERİ YAĞMALAMAKLA İTHAM EDİYORUZ

Şu son beş yıl, burjuva öğretilerinin ne kadar tamamen tutarsız olduklarını doğruladı: teknik ve bilimsel devrimin, kapitalizmin yeni bir gelişmesini sağlayacağını; tekeli Devlet kapitalizminin, bunalımsız bir büyümeyi hiç kuşkusuz sağlayacağını, sermaye

ile emek arasında «katılmanın», «hakların eşitliğinin» sağlanacağını ve sömürü rejiminin halka karşı niteliğini değiştireceklerini olumluyan öğretilerin... Eskiden olduğu gibi, bu gün de, kapitalist toplumdaki sefalet ve zenginliği ayıran uçurumun derinliği ölçülemez. Enflasyon, fiyatların dörtmala yükselmesi, uzun süren işsizlik, te-kellerin emekçi haklarına uyumlu saldırısı, gelişmiş kapitalist ülkelerde günlük olaylardır.

SEFALET ve ZENGİNLİK KUTUPLARI

Zenginlik: Amerika Birleşik Devletler'de, nüfusun % 5'i ulusal gelirin % 41'ini almaktadır. Fransa'da, en zengin 6.000 kişiden birinin geliri, bir uzman işçinin ücretinden 2.000 ila 4.000 kez daha fazladır. Batı Almanya'lı büyük maliyeci Flick, söz gelimi, Münih bölgesine eşit bir araziye satın alacak, yada tüm Frankfurt emekçilerinin yıllık ücretini ödeyecek imkanlara sahiptir.

Sefalet: Birleşik Devletler'de, 25.5 milyon insanın —bütünün nüfusun % 12.5'i— sefil bir hayatı sürdürmek için yardıma ihtiyacı vardır. Birleşik Devletler'de, Büyük Britanya'da, Fransa'da, İtalya'da, Japonya'da ve diğer kapitalist ülkelerde, çok geniş «sefalet bölgeleri» vardır.

Resmi olarak sayımı yapılmış işsizler sayısı (bin olarak)

	1969	1970	1971	1972	1973(*)
Gelişmiş kapitalist ülkelerin tümünde	6.000	7.900	10.000	10.500	11.000
A. B. D.	2.831	4.088	4.993	4.840	4.435
B. Britanya	566	602	776	855	720
Federal Alm. C.	179	149	185	247	408
Fransa	223	262	337	380	423
İtalya	663	616	613	701	818
Japonya	512	491	547	584	543
Kanada	382	495	552	562	561

(*) Tahminler.

1973 sonu ekonomik gerileme ve bunalım (kriz, ç) olgularının ciddileşmesi, işsizliğin ani bir artışına neden oldular; 1974 şubatında, Birleşik Devletler'de, aşağı yukarı 5 milyon ve Ortak Pazarın dokuz ülkesinde 4 milyon işsiz sayılıyordu.

Fiyat Artışı

Şu son beş yılda hayat pahalılığı, Birleşik Devletler'de % 26 arttı ve perakende fiyatlar, önceki onbeş yıl boyunca aynı oranda yükseldi. Enflasyon, milyonlarca Amerikalıda «çanak yalayıcı»

rolü oynamaktadır. 1973 yılının ilk yarısı boyunca, tüketim, nüfus başına % 12 azalırken, et fiyatları % 41 arttı.

Dört yıl önce, muhafazakarlar, iktidara geldiklerinde, Britanyalıları «daha iyi bir gelecek» vaad ettiler. İktidarları boyunca, gıda maddelerinin fiyatları; et için % 52, balık için % 62 ve süt, peynir ve meyve için % 40'lık bir artış gösterdi.

Şu son zamanlarda, enflasyonist gidişler büyük bir hız kazandı. 1973'te fiyat artışı, görülmemiş bir düzeye ulaştı: Yunanistan'da % 30,6, İzlanda'da % 28,4, Portekiz'de % 20,1, Japonya'da % 19,1, İspanya'da % 14,3, Büyük Britanya'da % 10,5 ve Birleşik Devletler, Fransa ve Federal Almanya Cumhuriyetinde aşağı yukarı % 9.

Kapitalist ülkelerin hükümetleri tarafından alınmış olan düzenleme tedbirleri boşa çıktı. Fiyatların oynaklığı ve artışları, tekelere kâr avlarında geniş perspektifler sunmaktadır.

Kırankıranaya Bir Kâr Yarışı

Emperyalizm, emekçilerin sağlığından, çok az tasalanan bir yarıtıdır. Emegün durmadan ve gittikçe artan yoğunlaşması, bunun sonucu olan sinirsel ve bedensel bitkinlik, güvenlik kurallarının patronlarca hiçe sayılması; A.B.D. işletmelerinde hergün, örneğin 55 kişinin ölümüne ve 8.500 kişinin de sakatlanmasına neden olmaktadır. Federal Almanya Cumhuriyetinde, ortalama her onüç saniyede bir kaza olmakta ve bir işçi devamlı çalışamaz duruma düşüp sakat kalmaktadır ve her iki saatte bir de ölümcül bir kaza olmaktadır.

Sömürü Güçlenmektedir

Emperyalist Devletler, emekçilerin hem ücretlerini hem de hayat düzeylerini baskıda tutmak için, gittikçe mükemmelşen sömürü biçimleri, dolaylı yada dolaysız yöntemler kullanmaktadırlar. Böylece, söz gelimi 1947'den 1972'ye kadar, Birleşik Devletlerin dönüşüm sanayisinde emek üretkenliği % 170, bu sanayi kolu üretiminin perakende fiyatları % 87 ve ulusal ekonominin bu kesimindeki işçilerin ücreti ancak % 47 artmıştır. Bu verilerden hareketle, Amerikan iktisatçısı V. Perlo, 1947'ye oranla bir işçinin, aynı mamul madde hacmi için gerekli satın alma gücünden, aşağı yukarı iki kez az bir ücret aldığı; oysa patronun, aynı zaman süresinde % 84'lük bir ek kazancı cebine indirdiği değerlendirmesini yapmıştır.

Kapitalist ülkelerin çoğunluğunda iş günü, süre bakımından,

yasa ve toplu sözleşmelerle düzenlenen normu aşmaktadır. Fransa'da ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nde, söz gelimi, bu aşma sırasıyla haftada 4 ve 3 saattir.

Vergiler, emekçilerin omuzlarına çöken gittikçe ezici bir yükür. Birleşik Devletler'de, örneğin, sadece 1972'de, yerel vergiler % 12 ve federal vergiler % 18 artmıştır; kaydedelim ki bu vergilerin aşağı yukarı % 70'i işçilere düşmektedir. Ortalama bir Amerikalının ücretindeki vergi payı, ortalama % 30'a yükselmektedir. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde, emekçiler tüm vergi gelirlerinin aşağı yukarı % 80'ini yatırmaktadırlar.

Kapitalist ülkelerde **çocukların emeği** geniş bir şekilde kullanılmaktadır, ki bu ülkelerde, Uluslararası Çalışma Bürosuna göre, 43 milyon çocuk çalışmaktadır.

Kadınlar, yapılan aynı iş için, erkeklerin ücretine göre çok düşük bir ücret almaktadırlar; kadının ücreti erkeğinkinden Büyük Britanya'da % 41, Belçika'da % 32, İtalya'da % 25 ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nde % 30 düşüktür.

Göçmen işçiler gaddar bir sömürü konusudurlar. Batı Avrupa'da aşağı yukarı 10 milyondurlar; genellikle barakalarda, «gecekondularda», teneke ve karton köylerde «yaşamaktadırlar». Federal Alman Cumhuriyeti, Fransa ve Belçika kentlerinde gerçek gettolar oluşmaktadır. Göçmen işçiler en düşük ücretleri almaktadırlar. Böylece, Fransa'da, sayısız göçmen işçi Genel İş Federasyonunun istediği en az ücretin çok altında bir ücret almaktadırlar.

Göçmen iş gücü ticareti, en kazançlı kollardan birisi olmuştur. Örneğin Federal Alman Cumhuriyeti'nde, aşağı yukarı 2.500 patron bu faaliyet alanını seçmiştir. En usta olanlar için, böylece edinilen kazanç günde 50.000 mark'a ulaşmaktadır.

Bir Barınak Peşinde

İnşaat sanayisindeki büyük gelişmeye karşın, kapitalist ülkeler halkının çok büyük kesimleri, en zorunlu olandan yoksun evlerde yaşamaktadırlar ve sayısız insan barınaksızdır.

Konut dağılımındaki oransızlıklar nedeniyle, durum ciddileşmektedir: buradaki, kapitalist toplumun özünden gelen bir olgudur. Fransa'da örneğin, büyük daireler —8 ila 10 odalık ve ekseriya 16 ve daha fazla odalık (ki bunlar ülke konutlarının % 12'sini oluşturlar)— 1 ile 5 arası üyesi olan ailelerce işgal edilmektedirler. Buna karşılık, 300.000'den fazla küçük daire (bir oda, bir mutfak bir banyolu, ç.) 4 ile 5 üyeli aileler tarafından işgal edil-

mektedir; bir göz odalık 92000 konutta, altı ila on kişi yaşamaktadır; iki göz odalık 178.000 konut, 6 ila 7 kişilik aileleri ve 57.000 konut 8 ila 16 kişilik aileyi barındırmaktadır.

Kapitalist ülkelerin çoğunluğunda, kira bir işçi aylığının % 30 ila 40'ı karşılığıdır ve yükselen bir eğri çizmektedir. İkinci dünya savaşı süresince ve savaş sonrasını hemen izleyen yıllarda yürürlükte olan, kira artışlarını sınırlıyan yasaların hepsi bütün kapitalist ülkelerde yürürlükten kaldırılmıştır. Şu son yıllarda, Batı Avrupa ülkelerinde kira, % 10 ila 12 artmıştır.

Rahat konut koşullarından yararlanabilme durumunda olan kişilerin sayısı, devamlı olarak azalmaktadır. Pek çok ev ve konut boş durmaktadır. İtalya'da, örneğin, aşağı yukarı 7.400.000 oda boştur; yalnızca Roma'yı örnek verirse, burada 80.000 boş yeni konut sayılmaktadır.

EMPERYALİZMİ, TEK AMACI KAR OLAN BİR POLİTİKA SÜRDÜRMEKLE İTHAM EDİYORUZ

Kapitalist dünyada, emperyalistlere yararlı olan şey emekçilerin temel çıkarlarına zarar verir.

Köyler ve kentler, yollar ve konutlar düzenlenmek ister; fakat büyük kaynaklar sömürücülerin çıkarına çarçur edilmektedir.

Kahve, tereyağı, meyveler ve sebzeler mahvedilmektedir; fiyatlar ne kadar yükselmektedir; milyonlarca insan yeterince yemezse ne önemi var!

Bir işçi tarafından bütün ömür boyunca kazanılan ücretlerin karşılığını, bir dakikada harcayan insanlar vardır. Zenginlerin köpekleri, lüks içinde yaşamaktadır; fakat insanlar, doğdukları günden itibaren sefaletle mahkumdurlar. Bankalar saray; okullar ise, bakımsız hücrelerdir.

Sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme süreci, uluslararası tekel guruplarına, devasa ekonomik güçleri sayesinde, hükümet politikasına gittikçe büyüyen bir etki etmeyi sağlamaktadır. Batı-Alman dergisi *Der Spiegel*'in belirttiği gibi :

«sanayinin bu devleri bütün kıtalarda üretmektedirler, emirleri altında yüz binlerce emekçiye sahiptirler, birçok hükümeti iktidardan uzaklaştırmakta ve ülkeler arasına anlaşmazlık tohumu ekmektedirler».

«General Motors»un satış rakamı, İsviçre'nin brüt ulusal ürününü geçmektedir; «Standard Oil»inki, bu konuda Danimarka'yı; ve «Ford»unki, Norveç'i geçmektedir. Çokuluslu tekellerin ellerinde

bulundurdıkları kaynaklar, 268 milyar dolarlık bir toplam gösterir, ki bu rakam bütün gelişmiş kapitalist ülkelerin merkez bankalarının para rezervleri tutarından iki kat fazladır.

Emperyalizm, tıpkı bir kanser uru gibi, toplumu tufeylice kemirip boğmaktadır. Tekellerin çıkarlarını savunan bir Devlet, sistemin genel bunalımının ciddileşmesini, emekçilerin ocaklarına ızdırap getiren gösterilerinin girişikliğini ve genişlemesini engellemekten acizdir.

Para Bunalımı

1967 sonu - 1968 başında, altın hummasının yükselmesi ve aşağı yukarı diğer 30 kapitalist ülkenin parasını peşinden sürükleyen sterling'in devalüasyonu, para bunalımının bu günkü aşamasının başlangıcını belirtti. Her iki en yüksek nokta da, 1971'de ve 1973'te, doların devalüasyonu sonucunu doğurdular.

Altmış yıllarında külçe altın 35 dolarsa da, 1973'ün ilk yarısında, bir külçe altın için 100 dolar ve daha fazla ödeniyordu. Spekülasyon ateşinin yükselmeleri esnasında, altın külçesinin fiyatı 175 doları aştı.

Bunalım, savaştan sonra kurulmuş olan kapitalist para sistemini yıktı. Amerikan emperyalizmi tarafından izlenen iddialı dünya jandarması politikası, saldırı hedefli askeri ve siyasal programlara ayrılıp harcanan çok büyük masraflar, kapitalist dünyanın en zengin ülkesi tarafından bile desteklenemez olup çıktılar. Kapitalist ülkelerin çoğunluğunun para kurlarının sağlamlığı (stabilite, ç) tehlikeye düştü.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin ödemeler dengesinin gittikçe büyüyen açığı da, mali ve para sistemini karıştıran bunalımı gösterir. İktisatçıların hesaplarına göre, açık, 1974'te çok aşırı oranlara erişecektir: Japonya'da 6,5 milyar dolar, Büyük Britanya'da 5 milyar dolar, Fransa'da ve İtalya'da 3,5 milyar dolar, Federal Alman Cumhuriyeti'nde 2,5 milyar dolar.

Amerikan dolarının devalüasyonu, diğer ülkelere pahalıya mal oldu. Eğer birinci devalüasyon (doların resmi kuru, % 8,57 düşünce) onlara, iki ayda 2 milyar dolara mal olduysa; ikincisi, (resmi kurun % 10 düşmesi) daha da ciddi kayıplar verdirdi onlara. F.A.C.'nin Federal Bankası yönetimi, örneğin, Amerikan parasının devalüasyonu sonucu, Almanya'nın kayıplarının 7,2 milyar marktan yüksek olduğunu resmen haber verdi.

Para bunalımı, gelişme yolunda olan ülkelerin ekonomisi üzerinde çok kötü sonuçlar doğurdu. Aralık 1971'de doların birinci

enflasyonundan sonra, UNCTAD'ın verilerine göre, bu ülkeler 1,6 milyar dolar kaybettiler.

Ekonomik Bunalım

Kapitalist üretim biçimi, en çok kâr avı sakınılmaz olarak çevrenin yıkımına götürür.

Su: Birleşmiş Milletler Teşkilatının verilerine göre, yılda okyanuslara 10 milyon ton petrol ve 5 milyon ton merkür dökülmektedir. Kirlenmiş suların kullanımı her yıl aşağı yukarı yarım milyon insanın yakalandığı dizanteri, karın tifüsü, kolera vs., gibi hastalıklara neden olmaktadır.

Hava: her yıl, İsveç sanayisi, atmosfere 200.000 ton toz, 400.000 ton kükürt biyoksit boşaltmaktadır.

Kapitalist tekeller, ekolojik çevre zehirlenmesinin başlıca kışkırtıcılarıdır. Örneğin, brüt üretimi Birleşik Devletler'de kirlenmenin % 35'inden sorumlu olan «General Motors»; kirlenmeye karşı tedbirler almak için, bitmiş üretiminin maliyetinin, torutopu % 0,06'sını harcamaktadır ancak.

Radyasyonlar insanlığın hayatını gittikçe daha tehlikeli bir şekilde tehdit etmektedirler. Örneğin, Birleşik Devletler'deki Kolumbia ırmağına boşaltılan radyoaktif dışkılar, bu yerde plankton'un radyoaktivitesini kabul edilebilen düzeyin 2.000 misli üstüne, balığinkini 15.000 misli üstüne çıkarmıştır.

Emperyalizm, hayatın korunmasının ulusal ve gezegenler arası sisteminin yıkımının sorumluluğunu taşımaktadır.

«Enerji Bunalımı»

Kapitalist dünyadaki gaz ve petrol sanayilerine; en büyük yedi tekeli içine alan ve kapitalist ve gelişmekte olan ülkelerde çıkarılan gazın % 80'i ve petrolün % 63'üne el koyan, bir çokuluslu petrol karteli tarafından hükmedilmektedir. Daha da dev çıkarlar arayan tekeller, kendi ülkelerinin petrol yataklarının işletilmesinde yeni mali araçlar yatırımında bulunmak yerine, ithal edilen petrol üzerinde indirimli fiyatlarla zenginleşmeyi tercih etmektedirler.

Örneğin, kapitalist dünyanın en güçlü sanayi korporasyonu «Exxon» tarafından hükmedilen Amerikan petrol tekelleri, yabancı ülkelerdeki petrol üretimini, 1950'den 1972'ye, 100 milyon tondan 850 milyon tona çıkararak, artırdılar; dışarıdaki üretimleri içerdeki üretimlerini 1,6 kez aşmaktadır.

Bu gün, tekeller, bazan yapay olarak «petrol kıtlığı» yarata-

rak, petrol ürünleri fiyatlarını ok gibi yükseltmektedirler. **L'Humanité**(*), 1972'nin aynı dönemine oranla, 1973'ün üçüncü çeyreğinde en büyük yedi petrol tekelinin kâr artışı gösteren bir tablo yayınladı: «Exxon» % 80,9; «Gulf» % 56; «Standard Oil of California» % 50,6; «Mobil» % 58,5; «Texaco» % 47,2; «British Petroleum» % 285 ve «Royal Dutch-Shell» % 275 (ilk beşi Amerikan, son ikisi İngiliz-Hollanda tekelleridir).

Tekellerin enerji politikasının bunalımı, emperyalist ülkelerdeki sosyal çelişkileri ciddiye getirmekte, üretimin kısıtlanmasına, kitlesel işten çıkarmalara neden olmaktadır. 1974'ün ilk iki ayı boyunca, «General Motors» işçilerinin beşte birini, 113.000 kişiyi işten çıkartmıştır.

Hasta Bir Toplumun Belirtileri

Canilik durmadan artmaktadır. F.A.C.'de, cinayetlerin sayısı son on yılda iki misli artmıştır; hapisaneler daha şimdiden bir buçuk milyon insanla doluyken, 8.000 Amerikalı her gün ilk kez bir hapisane eşiğini aşmaktadır; Paris ve banliyösü, her saat, kilit kırma ile 4 hırsızlığa tanık olmaktadır, her gün aşağı yukarı 100 konut soyulmaktadır.

Yeni yetmelerde cinayet oranı, felaketli bir yükselen eğri çizmektedir. Böylece, istatistikler bize, Londra ve banliyösünde işlenen cinayetlerin yarısından çoğunun, yeni yetmeler tarafından işlendiğini öğretmektedir.

Zehir düşkünlüğü, yarım milyon insanın eroin gibi uyuşturucu madde kullandığı Birleşik Devletler'de, endişe verici bir genişlik almıştır. 1973'te, 25.000 kişi uyuşturucu madde yaymaktan tutuklanmıştır, bununla beraber, bu, Birleşik Devletlere 5 milyar sigara yapabilecek miktarda uyuşturucu (mariyuhana ve haşhaş gibi) sokulmasına engel olamamıştır. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde, yaşı 15 ila 25 arasında olan nüfusun % 30 ila 40'ı az yada çok uyuşturucu kullanımına baş vurmaktadır.

Şiddete teşvik, kitap sayfalarında, sinema ve televizyon ekranlarında yankılanmaktadır. 600'den fazla uzmanlaşmış sinema, Birleşik Devletler'de sadizm sahneleriyle dolup taşan filmler göstermektedir; her ay, şiddet ve işkence sahnelerinin etrafı anlamlarına ayrılmış kitap ve dergiler bu ülkede yirmi milyon kadar nüsha çıkmaktadır; Amerikan sineması, saatte ortalama sekiz

(*) Fransız Komünist Partisi gazetesi (ç. n.)

şiddet sahnesi göstermektedir. Federal Almanya Cumhuriyeti televizyon programlarının bir incelemesi, seyircinin, bir haftada 416 cinayete (103 öldürme, 52 kavga, 27 yayılım ateşi, 7 banka soygunu, 8 ölümcül yangın, 8 idam sahnesi, 18 insan kaçırmaya, 27 otomatik tabancayla tehdit, 16 kilit kırarak hırsızlık) katıldığını ortaya çıkarmaktadır.

Güven Bunalımı

Halk kitlelerinin emperyalizmin kurumlarına karşı güvensizliğinin artması, kapitalist dünyanın gittikçe doğrulanan gerçeklerinden birisidir.

Fransa'da yapılan bir nabız yoklaması, soru yöneltilen kişilerden % 52'sinin, kamularınca, hükümetin ülkeyi içine battığı ekonomik ve mali çirkeften çıkarmaktan aciz olduğunu belirttiklerini ortaya koymuştur.

Geniş kitleler, emperyalist hükümetlere ve Devlet iktidarının temsilcilerine itibar etmeyi reddetmektedirler. Böylece, «middle-class»tan (orta sınıf, ç) seçilip soru yöneltilen Amerikalılardan % 70'i, «siyasi kişilerin ahlak bozukluğunun» gerçek bir ulusal sorun olduğunu belirtmişlerdir ve bu aynı kişilerin % 61'i, «hükümetin sorunları çözme acizliğini» ciddi bir endişe konusu olarak saymaktadırlar.

Amerikalılar, bilhassa Watergate rezaletinin dünyasal yanısından beri, bu sonuçlara varmaktadırlar. Adalet bakanlığının bir raporuna göre, sadece 1973'te, Birleşik Devletler ikinci başkanı, bakanlar kurulunun iki üyesi, temsilciler Meclisinin üç üyesi, bir senatör, bir federal hakim ve Devlet yönetiminin elliden fazla yüksek memuru adalete teslim edilip suçlu görülmüşlerdir.

EMPERYALİZMİ, GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN HALKLARINA KARŞI CİNAYETLE İTHAM EDİYORUZ

1960'ta, B.M.T. genel Meclisi, 89 olumlu ve 9 çekimser oyla, bütün biçim ve gösterileriyle sömürgeciliğe derhal ve koşulsuz olarak son vermenin zorunluluğunu açık ilan etmiştir.

Fakat sömürgeciliğin bıraktığı müthiş miras, gelişmekte olan ülkelerin halklarını bu gün hâlâ ezmektedir.

Bu gün hâlâ, emperyalist Devletler, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin yağmalanmasını sürdürmek amacıyla incelemiş, yeni sömürgeci yöntemlere başvurumaktadırlar.

Bu gün hâlâ, 35 milyon civarında insan, sömürge boyunduruğuna katlanmaktadır.

Ölüm ve Kıtık

En yüksek ölüm oranının (% 10) üzücü rekorunu ellerinde tutanlar, Asya ve Afrikanın bazı ülkeleridir.

Ortalama yaş umudu Paraguay'da 50, Bolivya'da 45, Brezilya'da 40 ve Haiti'de 32'dir ancak.

Hergün, 80.000 kişi açlık ve bitkinlikten ölmektedir. Afrikalı çocukların üçte biri, 5 yaşından önce ölmektedirler. Brezilya'da, çocukların % 40'ı (8 milyon), kötü beslenme nedeniyle, beyinsel faaliyette veremden acı çekmektedir. Arjantin'de 30.000 ve Kolombiya'da 90.000'den fazla altı yaşına gelmemiş çocuk, her yıl bitkinlik ve açlıktan ölmektedir.

Eğitimsizlik

Eskiden korunma altında olan (protektora, ç) yada sömürge ülkeler, ne okuma ne de yazma bilmeyen (% 97 okuma yazmasız) 756 milyon insanı biraraya toplamaktadırlar.

Bazı Afrika Devletlerinde, okuma yazma bilenlerin sayısı % 2 ila 5 arasındadır; Suudi Arabistan'da 10 çocuktan 9'u, İran'da 10 çocuktan 5'i okula gitmemektedir. Amerika Devletleri Örgütünün resmi verilerine göre; Latin Amerika'da 14 milyon çocuğun, 300.000 adet sınıf olmadığı için, ilk okul eğitimi alma olanağı yoktur. Haiti'de nüfusun % 90'ı okuma yazmasızdır. Brezilya'da, 1.400 çocuktan 1.000'i birinci sınıfa girebilmekte, ancak 396'sı ikinci sınıfa geçmektedir ki bunların da 168'i dördüncü sınıfı bitirmekte, 20'si orta eğitim görmekte ve ancak bir teki üniversite bitirebilmektedir. Kolombiya'da, bin öğrenciden 8'i öğrenimlerini bitirmektedirler.

Sürdürülen Eşitsizlik

Gelişme yolunda olan ülkelerin halkı, sosyalist olmayan dünya nüfusunun % 72'si, ancak % 12 sanayi üretimine sahiptir. Bu ülkelerin kesintisiz yağmalanması, kişi başına düşen gelir seviyeleri arasındaki uçurumu büyütülmektedir. Böylece, 1950'de, kişi başına ulusal gelir yılda, Avrupa'da ve Birleşik Devletler'de 145 dolar (1960'ta uygulanan fiyatlara göre) ve dünyanın geri kalan kısmında 80 dolar idi. 1970'te, gelişmiş kapitalist ülkelerde 2.970 dolara ve gelişme yolunda olan ülkelere ancak 225 dolara ulaşıyordu. Amerikalı uzman H. Kahn ve A. Wiener'in hesaplarına göre, Birleşik Devletlerin bir yurttaşının 1965'te sahip olduğu gelir düzeyine erişmek için; Endonezya'nın 600 yıldan fazla, Kolombiya'nın 350 yıldan fazla ve Nijerya'nın 300 yıldan fazla beklemesi gerekmektedir eğer bugünkü gelişme hızlarıyla yetinilirse.

EMPERYALİZMİ, GENİŞ İNSAN VE MADDİ KAYNAKLARI EMEN VE TERMONÜKLEER BİR DÜNYA SAVAŞI TEHDİDİ TAŞIYAN SİLAHLANMA YARIŞIYLA İTHAM EDİYORUZ

Askeri sanayi kompleksi, emperyalizm tarafından yaratılan bu canavar, savaş makinasının kesintisiz şişmesine kendini adayan militaristlerin, silah fabrikatörlerinin ve saldırgan hükümet çevrelerinin korkunç niyetlerinin yoğun bir ifadesidir.

Bugün, 50 milyona yakın kişi, Büyük Britanya ve Federal Almanya'nın tüm faal nüfusunun toplamından yüksek bir rakam, az yada çok doğrudan doğruya askeri üretime bağlıdır. Dünyanın bütün bilim adamı ve mühendislerinin en azından bir çeyreği, askeri alanlarda çalışmaktadır. Askeri araştırma, yaklaşık 25 milyar dolar tüketmekte, bununla birlikte, tıbbî araştırmalar dünyanın tümü için ancak 4 milyar dolara ulaşmaktadır.

Askeri tekniklerin maliyeti, bu tekniklerin gelişmeleri ölçüsünde yoğun bir şekilde artmaktadır. İkinci dünya savaşı tarihli bir deniz-altı, 4,7 milyon dolara mal oluyordu; 1968'inki 200 milyon dolara; en mükemmelleştirilmiş tipte Amerikan deniz altısı «Tri-dent», bir milyar dolardan fazlaya gelmektedir. Bu tipte 25 denizaltının yapımı, Fransa'nın yıllık bütçesinin yarısına eşit mali olanaklar gerektirmektedir.

Daha şimdiden varolan yıkıcı potansiyel, o kadar büyüktür ki; gezegenimizin her bin sakini, ortalama, patlaması 140.000'den fazla kişiyi öldüren yada sakat bırakan, Hiroşima üzerine atılan bombanın gücüne eşit bir patlayıcı güçle tehdit edilmektedir.

Her şeyden önce emperyalist tekellerdir silah yarışına ilgi duyanlar, zira bu çok büyük maddi ve insansal kaynakların çarçur edilmesiyle zenginleşmek zorunluğunda olanlar, yalnız onlardır.

En Askerileştirilmiş Güç

İkinci dünya savaşının sürdürdüğü beş yıl boyunca, Birleşik Devletler, askeri amaçlar için 281,4 milyar dolar ve şu sonbeş yılda ise 400 milyar dolar harcadılar.

1974-1975 mali yılı için, Birleşik Devletler, askeri ihtiyaçları için 87,7 milyar dolarlık bir kredi öngörmektedirler; şu halde bu, bu ülkenin tarihinin kaydettiği 198 yılın en önemli askeri bütçesi olacaktır. Vergi yükümlülere tarafından devlet hazinesine ödenen her doların, yaklaşık 30 sentini yutacaktır.

Amerikan birliklerinin bir çeyreği, 561.000 asker, yabancı ülkelerde bulunmaktadır. 1920 yıllarında Amerikan askerleri, ancak üç yabancı ülkede bulunmaktaydı; ikinci dünya savaşı boyunca, 39 ülkede; 1970 yıllarının başlangıcında 64 ülkedeydiler; Birleşik Devletler, yabancı ülkelerde 450'den fazla büyük askeri üs kurmuşlardır.

Militaristlerin İttifakı

NATO'nun askeri güçlerinde bir milyondan fazla insan bulunmaktadır. Londra Stratejik Araştırmalar Enstitüsü kaynaklı verilere göre, 5.500 tanklık ve 2.166 uçaklık 26 Nato tümeni, hazır bekler durumdadır. Merkezi ve kıta Avrupasında, 2100 tanklık ve Güney Avrupa'da, 980 uçaklı 34 tümen vardır. NATO askeri sisteminin 200 havaalanı; yakıt nakli için 6.300 mil pipe-line, 27.300 mil kara ulaşım araçlarıyla donatılmıştır. Amerikan kumandanlığı, Batı Avrupada 7.200'den fazla nükleer başlık kontrol etmektedir.

NATO'nun varoluşunun 25 yılı boyunca, üyesi bulunan ülkeler, askeri amaçlar için 1.700 milyar dolardan fazla harcamışlardır. Bu para ile, herbiri Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Assuan su enerjisi kompleksi çapında, yaklaşık 2.000 baraj kurulabilirdi ve dünya elektrik enerjisi üretiminin seviyesi yaklaşık üç kat artırırdı.

EMPERYALİZMİ, HALKLARA KARŞI KANLI CİNAYETLER VE SAVAŞ KİŞİRTİCİSİ OLMAKLA İTHAM EDİYORUZ

Yirminci yüzyıl boyunca, emperyalizm, insanlığın önceki yüzyıllar boyunca asla görmediği ölüm ve tahriplerden daha çoğuna sebep olmuştur.

İki dünya savaşları 60 milyondan fazla insanı öldürmüşler ve 110 milyonu sakat bırakmış yada yaralamışlardır. Emperyalizm, üçüncü bir dünya savaşı tehdidini savurarak, insanlığı yıkıcı bir silahlanma yarışına sokmuştur.

İkinci dünya savaşından sonra, emperyalistler, 30'dan fazla savaş patlatmışlar ve yüzlerce silahlı saldırı yapmışlardır. Şu son beş yılda, emperyalistler, hükümlerlerini ellerinde tutarak, askeri hareketlerini sürdürmüşlerdir.

Birleşik Devletler, 1965'ten 1973'e, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ne karşı.

Birleşik Devletler, 1945'ten 1973'e, Laos halkına karşı.

Birleşik Devletler, 1960'dan 1973'e, Güney Vietnam halkına karşı.

Birleşik Devletler, 1970'den bugüne, Kamboçya halkına karşı.

İsrail, 1956'dan bu güne, Arap ülkelerine karşı.

Portekiz, 1961'den bu güne, Angola'ya karşı.

Portekiz, 1962'den bugüne, Gine-Bisso'ya karşı.

Portekiz, 1964'ten bu güne, Mozambik'e karşı.

Emperyalizm, bağımsız genç Devletler arasına, kin tohumları ekmekte, toprak iddialarını ve kabile ayrılıklarını körüklemektedir.

Portekiz Sömürgecilerinin Gaddarlıkları

1972'de, B.M.T. Genel Meclisi, Portekiz'in Gine-Bissao, Mozambik ve Angola ulusal kurtuluş hareketleriyle, bu halklara bağımsızlık vermesi amacıyla görüşmelere başlamasını isteyen bir kararı kabul etmiştir. Aynı yıl, 16 aralıkta, Portekiz birlikleri Wiriyanu adlı bir Mozambik köyünün bütün sakinlerini, 400'den fazla kişiyi, katlettiler. Askerler, kadınların karınlarını deştiler ve sonra kesik başları kazıklara taktılar. Portekiz sömürgecileri, Angola'da ve Gine-Bissao Cumhuriyeti'nde de aynı şekilde davranmaktadırlar.

1971 başlangıcından haziran 1973'e kadar, Portekiz birlikleri, Mozambik Kurtuluş Cephesi partizan kümelerine karşı, 10.000 askeri harekât yaptılar. Portekiz sömürgecileri, Gine-Bissao'da, henüz ellerinde tuttıkları küçük bölgeden itibaren devamlı olarak, ceza niteliğinde seferler örgütlemektedirler.

Zorba Rejimler İçin Bir Destek

Emperyalizm, halkların ulusal bağımsızlıkları ve sosyal adalet için mücadelesini ezmeye kalkışan, bütün gerici rejimleri desteklemektedir.

Birleşik Devletlerin **Paraguay**'a ekonomik ve askeri yardımı, yılda 12 milyon doları aşmaktadır; bu ülkede, yirmi yıldan beri, savaş hali yürürlüktedir. **Haiti**'nin yıllık bütçesinin üçte biri, 11 milyon dolar, Birleşik Devletler tarafından sağlanmaktadır; burada hapisaneler, diktatörlük rejiminin kurbanlarıyla doludur. Birleşik Devletler «yardımı» olarak, **Guatemala** tarafından alınan 4 milyon doların yarısı, zorbalık aracının bakımı için hasredilmektedir; iki yılda, 2.000'den fazla demokrat militan katledilmiştir. Bir çeyrek yüzyıldan beri, birkaç kısa dönem hariç, **Kolombiya** sı-

kı yönetim yaşamaktadır; 1970'te, Birleşik Devletler, Kolombiya polisine yaklaşık 8 milyon dolar ayırmıştır. **Brezilya** gericiliğinin vahşetleri, Birleşik Devletler'in, o'na yılda yaklaşık 80 milyon dolarlık bir «yardım» yapmasına engel olmamaktadır. 1974 başından itibaren, yurttaşları en küçük bir bahaneyle tutuklamayı sağlayan sıkıyönetim yasası, **Bolivya**'ya getirilmiştir; bu ülkeye, Birleşik Devletler tarafından verilen yıllık «yardım»ın miktarı, 42,6 milyon dolara çıkmaktadır. **Filipinler**, 1972'de ölüm cezasını getirmiş olan ve 100 milyon dolardan fazla bir askeri ve ekonomik «yardım» almakta olan (Birleşik Devletlerin çıkarlarına hizmet eden) başkanlar tarafından yönetilmektedir, bir çeyrek yüzyıldan beri. 50.000'den fazla siyasal tutuklunun toplama kamplarında olduğu **Endonezya**, Birleşik Devletler'den her yıl 250 milyon dolar almaktadır. Birleşik Devletler, 200.000 yurtseverin hâlâ hapishanelerde olduğu **Güney Vietnam** ve **Kamboçya** rejimlerine ve diğer zorba rejimlere silahlar, besin maddeleri ve para vererek muntazam bir «yardım» yapmaktadır.

Ulster Bunahımı

Şiddet ve zor, sokaklardaki suikastler ve bomba patlamaları, yerel gericiliğin ve İngiliz askerlerinin gemi azya aldıkları Kuzey İrlanda'da hayatın günlük sahneleridirler. Yaklaşık 30.000 kişilik İngiliz birlikleri, burada bulunmaktadırlar. 1965'ten beri, bu bölgede öldürülenlerin sayısı bin kişiye yükselmektedir ve binlercesi yaralanmıştır. Yüzlerce insan, hapisanededir. Sadece şu son yıllarda, 60.000'den fazla insan, Belfast'ın ve Londonderry'nin katolik mahallelerinden kaçmıştır.

Şili Trajedisi

Emperyalizm, Halk Birliği'nin yasal hükümetini devirmek için, faşist cuntaya iktidar yolunu açmak için elinden geleni yapmıştır. Halk Birliği hükümetinin iktidara gelişinden sonra, Şili, Birleşik Devletlerin ve Batı Avrupalı güçlerin ekonomik ve mali bir kuşatmasının kurbanı olmuştur. Ülke, uluslararası çeşitli emperyalist örgütlerden eskiden aldığı borçlardan yoksun kalmıştır. Aynı zamanda, özel Amerikan bankaları 220 milyon dolarlık kısa vadeli kredileri «dondurmuşlardır». Şili bakır ihracatları üzerine konan ambargo, ülkenin gelirlerini büyük ölçüde kısıtlamıştır.

«International Telephon anda Telegraph» gibi Amerikan ttekelleri, Halk Birliği hükümetinin devrilmesi planlarının yapılmasına doğrudan doğruya katılmışlardır. Hükümet darbesi, 11 eylül'de gerçekleştirildiği zaman, Amerikan savaş gemileri Şili kıyıları boyunca dolaşp kol geziyorlardı.

Bu gün, uluslararası kamu oyuna meydan okuyan emperyalistler, cuntaya açıkça yardım etmek için acele etmektedirler. Cunta, 760 milyon dolara yükselen borcun, büyük bir kısmının ödeme süresinin 1977'ye kadar uzatılmasını elde etmiştir. Üstelik, 90 milyon dolarlık bir kredi, Şili faşistlerine Uluslararası Para Fonu tarafından vaad edilmiştir.

Hemen her Şili ailesi, Şili «gorilleri» tarafından başlatılan şiddetin gadrine uğramıştır. Ülke, büyük bir toplama kampı olmuştur. Bütün ilerici partiler, gazeteler ve örgütler, her türlü seçim biçimleri dahi: sendika, öğrenci, siyasal seçimler, vs. yasaklanmıştır.

Ülkenin tarihinde ilk kez Kongre feshedilmiştir; 250.000 emekçi işten atılmış ve 25.000 öğrenci üniversiteden atılmıştır. Hayat pahalılığı rekor hızlarla artmaktadır: birinci derecede zorunlu malların fiyatları, bazı hallerde 18 misli artırılmıştır. Sadece 1973 ekim ayı için, hayat pahalılığı % 87,9 artmıştır.

Şili askeri cuntasının cinayetleri üzerine Uluslararası Komisyonun belgeleri, emperyalizmin tekellerinden yardım görmüş olan cuntanın, Şili'nin yasal hükümeti ve Şili halkına karşı bir komplo kışkırttıktan sonra iktidarı zorla ele geçirdiğini beyan etmektedirler. Komisyon, kamu oyunu, hükümetleri ve uluslararası bütün örgütleri, cuntanın insanlığa karşı (işlediği, ç) cinayetleri ve emperyalizmin Şili iç işlerine müdahalesini mahkûm etmeye çağırmaktadır.

EMPERYALİZMİ, FAŞİZMİ DESTEKLEMEKLE İTHAM EDİYORUZ

İkinci dünya savaşının sonunda, nazizme ve faşizme son verileceği vaadi yapıldı halklara (1945 Potsdam Anlaşmaları ve Yalta Deklarasyonu). Bununla birlikte, İspanya'daki ve Portekiz'deki faşist rejimler, ayakta tutulup güçlendirildi. NATO'nun süngüleri sayesinde Yunanistan'a faşist bir rejim yerleşti. Emperyalistler tarafından yerleştirilen kukla rejimler, ekseriya faşizmin bayrağını çekmektedirler: Güney Kore'de, Güney Vietnam'da, Brezilya'da, Şili'de ve pek çok diğer Latin Amerika ülkesinde.

Faşist Rejimler Tekellere Dayanmaktadırlar

Bu gün faşizm, saldırgan ve hayvani niteliğini tam olarak açığa vurmaktadır. Sendikalar ve siyasal partiler yasaktır; İspanya'da, hükümet tarafından kontrol edilenler hariç ve bütün demokratik özgürlüklerin hesabı görülmüştür. On sendika yöneticisi, aralarında Marcelino Camacho da var, toplam 162 yıla mahkûm edil-

diler. 1972 martında, El-Ferrol'da polis, 3.000 kişiyi bir araya getiren bir işçi gösterisi üzerine ateş açtı; bir işçi öldürüldü ve pek çoğu yaralandı. Bu bir tek olay değil. Sayısız kentte, işçi ve öğrencilerin kanı aktı. Geçenlerde, öğrenci Puig Antich, Barselona askeri mahkemesinin kararıyla, Orta Çağ'dan kalma canavarca bir ceza yöntemiyle kafatası sıkıştırılıp ezilerek idam edildi.

48 yıldan beri Portekiz, faşist diktatörlüğün çizmesi altında yaşamaktadır. Bu yıllar boyunca, yüzlerce demokrat ve antifaşist öldürüldü; binlerce insan vahşi işkencelere tabi tutuldu; 70.000'e yakın insan tutuklandı. Bütçenin % 44'ünü yiyip kurutan sömürge savaşları, halkı sefalete boyun eğdirmektedir; 1.300.000 Portekizli göçmek zorunda bırakıldı.

Yunanistan'da, kasım 1973 hükümet darbesi, rejimin sadık politikasını sadece güçlendirdi: kitlesel tutuklamalar, cezaevlerindeki işkenceler ve yurtseverlerin (gördüğü, ç) zulümler, hitlerci işgal dönemini hatırlatmaktan geri kalmamaktadırlar.

Faşist rejimler, ekonomilerinin emperyalist tekeller tarafından «sömürgeleştirilmesi» sayesinde, tutunmaktadırlar. İspanya'da, yabancı sermaye kimya sanayisinin % 80'ini, turizm ve hizmetlerin % 50'sini kontrol etmektedir.

Portekiz'de, yabancı yatırımlara kapılar ardına kadar açıktırlar. Böylece, İngiliz kumpanyaları, bu ülkede zengin wolfram ve kaolin yataklarını, Lizbon'un kamu taşıt araçlarını, kimya sanayisinin önemli kesimlerini, tekstil sanayisi ve besin sanayisi fabrikalarını, kağıt hamuru fabrikalarını, sigorta kumpanyalarını, bankaları, vs., ellerinde bulundurmaktadırlar. Şu son yedi yılda, Portekiz'deki yabancı yatırımlarının toplamı, dört misli çoğalmıştır.

Neo-Faşizmin Tehdidi

Partiler ve faşizan eğilimli guruplar, 60 kapitalist ülkede iş görmekte-dirler; uluslararası neo-faşist örgütler kurulmuştur.

İtalya'da, mayıs 1972 parlamento seçimleri sırasında, neo-faşistler, 2,9 milyon oy (% 8,7) elde etmeyi başardılar: Parlametoda 56 milletvekili ve 26 senatörleri var. Neo-faşist partinin seçim kampanyası, 5 milyon lirt harcayan tekelci çevreler tarafından paraca desteklenmiştir.

Birleşik Devletler'de, 2.600'den fazla aşırı sağcı, örgüt sayılmaktadır; Batı Almanya'da, Almanya Ulusal Partisi (NPD) tarafından, 113 neo-faşist örgütün çekirdeği oluşturulmuştur.

Diğer ülkelerde, zaman zaman faşizan unsurlar baş göstermektedirler.

EMPERYALİZMİ, İRKÇILIKLA İTHAM EDİYORUZ

İkinci dünya savaşı bitince, bütün ırk ayırımı biçimleri, B.M. T.'nin sayısız belgesinde mahkum edilmişlerdir. Bununla birlikte, emperyalizm, uluslararası hukuk kuralları ile alay etmektedir. Bu gün, milyonlarca insan, ırkları yada derilerinin rengi nedeniyle, her türlü ırk ayırımının ve zulmün kurbanıdır; ırkçı kin ateşlenmektedir, nedeni ırkçılık olan cinayetler işlenmiştir.

Birleşik Devletlerdeki Ulusal Azınlıkların Sefaleti

Siyahlar, ikinci sınıf yurttaş sayılmaktadır; Birleşik Devletlerin nüfusunun % 12'sinden azını temsil eden siyahlar, yoksullar toplamının % 31'ini ve okuma yazmasızların % 36'sını oluşturmaktadırlar. Diğer azınlıklar; Meksikalılar, Portorikolular ve Yahudiler de ırk ayırımlarına hedef olmaktadır. Yaklaşık 2 milyon Portorikolu yaşamaktadır Birleşik Devletler'de; aralarından sadece 2.000 aile, nispeten uygun bir gelire sahiptir, fakat 23.000 ailenin yıllık geliri, dört misli az ve «yoksulluk eşiği»nden fazladır.

Yerli Halkların Yok Edilmesi

Birleşik Devletler'de kalan yerlilerin yarısı (1970 sayımına göre, 792.730 kişi), kıtanın en verimsiz ve iç kara bölgelerinde ayrılmış yerlerde yaşamaktadırlar. Yerlinin ortalama yaş süresi 46 dır; ulusal ortalama düzeyden, bir çeyrek azdır; çocuklarda ölüm oranı, % 50 fazladır, veremlilerin sayısı 8 kat fazladır, menenjit kurbanlarının sayısı ülkenin diğer bölgelerinden 20 defa fazladır.

30 milyondan fazla Latin Amerika yerlisi, İspanyol ve Portekiz sömürgecileri devrindeki aynı koşullarda yaşamaktadırlar. Paraguay'da, vahşi hayvan saydıkları Aşe kabilesi Yerlilerine karşı, Beyazlar, insan avı düzenlemektedirler. Yetişkinler öldürülmekte ve çocuklar zengin tarım işletmecilerine satılmaktadır. Brezilya ve Kolombiya'da da Yerliler vahşice yok edilmektedir.

Apartheid'in Kesintisiz Desteklenmesi

Güney Afrika Cumhuriyetinde, 14 milyondan fazla Afrikalı, bütün haklardan yoksundur. Yerli halkı haklardan ve Beyazların sahip olduğu koşullardan yoksun bırakarak, bir apartheid politikası yönetmektedir ülkeyi. Nüfusun aşağı yukarı % 70'i Afrikalılar, «beyaz» Güney Afrika Cumhuriyetinde hiç bir hakka sahip olamıyan «yabancı unsurlar» gibi, «dışarıdan göç etmiş işçiler» gibi addedilmektedirler.

B.M.T. ve örgütleri, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki ırkçılığa karşı 80 karar oylamıştır. Bununla birlikte, Birleşik Devlet-

ler, İngiltere, F.A.C., Fransa, Japonya ve İsviçre tekelleri bu ülkenin iç pazarındaki kârlarını çoğaltmak için, birbirleriyle yarışmaktadırlar; doğrudan doğruya yatırımları, yaklaşık 966 milyon dolar tutan 292 Amerikan şirketi ve diğer ülkelerdeki İngiliz tekkellerinin kârını % 50 geçen, 500'den fazla İngiliz şirketi burada faaliyettedir.

EMPERYALİZMİ, SOSYALİST DEVLETLERE KARŞI YIKICI DOLAPLARLA İTHAM EDİYORUZ

İlk sosyalist Devletin dünyaya gelişinden itibaren, emperyalizm, genç Sovyetler Cumhuriyetine karşı 14 Devletin askeri müdahalesinden, sosyalist Devletlere karşı bugün aralıksız süren şarşırtmaya kadar, gerçek sosyalizmi her çareye başvurarak yıkmaya çalıştı.

Sosyalizme Karşı Silahlı Mücadele

İkinci dünya savaşından sonra, emperyalizm, sosyalist Devletlere karşı bir çok kez saldırgan eylemler, askeri müdahaleler denedi. Sosyalist Vietnama karşı kanlı mücadelesinde, rezil oldu.

Bu utanç verici savaşta, Birleşik Devletler, 56.000'den fazla asker kaybetti ve diğer 300.000'i yaralandı. Birleşik Devletlerin Vietnama saldırma masrafları, 146 milyar dolarlık masalsı meblağa ulaştı.

Sosyalist Devletlerin ve bütün ilerici insanlığın desteğinden güç alan, Vietnam kahramanları galip geldiler.

Fakat, hâlâ bu gün, gericilik Paris Anlaşmasının uygulanmasına zarar vermeğe, sağlam bir barışın kurulmasına engel olmağa çalışmaktadır. Savaşın durdurulması anlaşmasının imzalanmasını izleyen yıl, Birleşik Devletler Güney Vietnama 284,7 milyon dolarlık, 1972'de verilen silah düzeyinden % 75 fazla, silah verdiler.

İdeolojik Saptırma

Her yıl, sosyalist ülkelere karşı ideolojik savaş sürdürmek için, önemli araçlar işletilmektedir; Birleşik Devletler, bu amaçla, 500 milyon dolar harcamaktadırlar, F.A.C. 150 milyon dolar ayırmakta, Büyük Britanya, Fransa, Japonya ve diğer emperyalist Devletler milyonlarca dolar harcamaktadırlar. Şu son yirmi yılda, Sovyetler Birliğine yönelik yıkıcı yayın hacmi, 1.500 misline çıkmıştır.

Anti-komünist «kurumlar», Birleşik Devletler'de 170 üniversite, kolej ve bu konuda uzmanlaşmış enstitülerde vardır ve bunların FAC'de sayılarınının 100 olduğu sayılmaktadır.

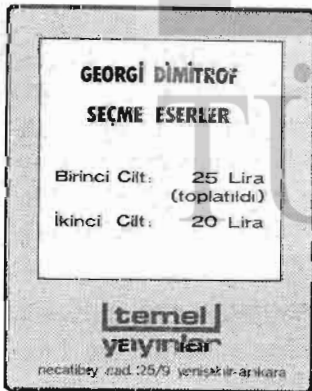
Bu ideolojik savaşta, emperyalizm, örneğin USIA (13.000 kol-laboratör, her yıl 250 milyon dolarlık kredi) enformasyon ajan-sına düşen resmi propagandayla yetinmemektedir. En gemi azıda saldırgan propaganda, pek çok ekseriyetle, hükümetten «bağımsız» örgütler adı altında yapılmaktadır.

Örneğin, Amerikan CIA hesabına çalışan «Liberte» (Özgür-lük) ve «Europe Libre» (Özgür Avrupa, ç) radyo istasyonlarını sayalım. Bu istasyonların genel merkezleri, Birleşik Devletlerdedir ve teknik servisler, sosyalist Devletlerin sınırlarının yakınında ça-lışmaktadırlar. Batı Avrupa ülkelerinde, kamu oyu, böylesi teh-likeli uluslararası gerilim kaynaklarının kendi ülkelerinde olması-na karşı gitgide daha sık müdahale etmektedirler.

Tarih emperyalizm hakkında hükmünü verdi, halklar bun-dan böyle kararı uygulamalıdır.

marksizm—leninizm'in ideolojik ve politik düşmanı: maoizm

- bulgar bilimler akademisinin çağdaş toplumsal kuramlar enstitüsü
 - macaristan uluslararası ilişkiler enstitüsü
 - alman sosyalist birlik partisi merkez komitesine bağlı toplumsal bilimler enstitüsü
 - polonya birleşik işçi partisi merkez komitesine bağlı marksizm—leninizm'in temel sorunları enstitüsü
 - sovyetler birliği komünist partisi merkez komitesine bağlı marksizm—leninizm enstitüsü
 - sovyet sosyalist cumhuriyetler birliği bilimler akademisine bağlı uzak doğu enstitüsü
 - çekoslovakya komünist partisi merkez komitesine bağlı leninizm enstitüsü
- bilim işçileri** elbirliğiyle hazırlanmıştır.

öncü kitabevi

Edirne Cadd. No. 8 C/İskele - İSTANBUL

- **MARKSİZM-LENİNİZM'İN İDEOLOJİK VE POLİTİK DÜŞMANI : MAOİZM** 20 TL
- **TÜRKİYE'DE İLK SENDİKA —Sarıksız'da 1932—**
İbrahim Topçuoğlu 10 TL
- **ATEŞ -Roman-**
Henri Barbusse 30 TL
- **BİRİNCİ ENTERNASYONAL**
Marx, Engels, Lenin, Stalin 20 TL
- **BABEUF**
—Hayatı, Eserleri ve Siyasi Savunması—
J. Lepine 10 TL
- **AYDINLIK -Roman-**
Henri Barbusse 12.50 TL
- **SİYASİ DÜŞÜNCE TARİHİ VE 1961 TÜRK ANAYASASI**
Bülent Tanör 15 TL
- **İZDÜŞÜMÜ**
Balaban 15 TL
- **ÖLÜ EKMEĞİ**
Dursun Akçam 7.50 TL
- **GARİBİN HOROZU**
Rıfat Ilgaz 10 TL
- **SOVYET ŞAİRLERİ ANTOLOJİSİ**
67 Şair (beraat etti)

ÇIKACAK KİTAPLAR

- **TEKELLER** Jean Pierre DELILEZ
- **İSYANCI** Jules Valles —Paris Komünü Günlüğü—
- **KARL MARX'IN BİYOGRAFİSİ** —Bilim İşçileri Kurulu—

ÖNCÜ KİTABEVİ : Babıali cad. No: 8 Cağaloğlu-İSTANBUL

SER YAYINLARI

JACK WOODİS
MİLLİYETÇİLİK VE
ENTERNASYONALİZM

7,5 Lira

İBBAROLA
EKONOMİ POLİTİK
EL KİTABI
Yabancılaşma - Hümanizm

8 Lira

LENİN

KİTLE İÇİNDE
PARTİ ÇALIŞMASI
12,5 Lira

Genel Dağıtım
ANKARA DAĞITIM

ankara

**kitap
dergi
afiş
Yayın**

dağıtım

BAYINDIR SOK. 38/3
YENİŞEHİR ANKARA

ÜRÜN
DERGİSİNİN

ve Bütün
Devrimci
yayınların
Ankara
Dağıtım
Merkezi

DER-DA

(DERGİ DAĞITIM)

dergiler:

☐ ÜRÜN	☐ KATKI
☐ MİLİTAN	☐ AŞAMA
☐ YENİ ADIMLAR	☐ YENİDÜNYA
☐ TÜRKİYE DEFTERİ	☐ BİRİKİM
☐ YARINA DOĞRU	☐ SED
☐ GERÇEK SİNEMA	☐ KÖKEN
☐ YEDİNCİ SANAT	☐ ÇAĞ
☐ SOYUT	☐ YAZI
☐ EKİTİ	☐ EMEKÇİ

gazeteler:

- ★ SOSYALİST ★ SOSYALİST GENÇLİK
- ★ ÖNCÜ ★ EMEKÇİDEN MEKTUP

kitaplar:

- G. DİMİTROF, Seçme Eserler, cilt: 1 25 T.L.
- G. DİMİTROF, Seçme Eserler, cilt: 2 20 T.L.
- İ. MİCHAİLOV, Dünyada İlk Anti-Faşist Ayaklanma-Eylül 1923 6 T.L.
- LENİN, Proletarya Partisi Üzerine 6 T.L.
- Marksizm ve Sovyet Hukuk Teorisi 25 T.L.
- Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı ... 20 T.L.
- ADRES : Çağaloğlu Yokuşu, Kemaliye Han, 4/14, İSTANBUL
- DAĞITIM ŞARTLARI : Dağıtımı yapılan yayınlar, bayilere % 25 indirimli, ödemeli gönderilir. 50 Liraya kadar olan talepler karşılığında, pul gönderilmesi rica olunur. Dergilerin eski sayıları bulunur.

ODAK YAYINLARI

● Aşağıdaki listede bulunan kitapları posta masrafları ya-
yınemimizce karşılanmak üzere % 25 tenzilatlı olarak ve öde-
meli temin edebilirsiniz.

1 — KAPİTAL 1 — 1	Karl - Marx	35 TL.
2 — KAPİTAL 1 — 2	Karl - Marx	35 TL.
KAPİTAL 3 — 1	Çıkıyor	
3 — Sosyalizmin Alfabetesi	Loe Huberman	8 TL.
4 — Bilimde ve Felsefede Dialektik nedir?	Ali Kızıllırmak	5 TL.
5 — Emperyalizm Çağı	H. Magdoff	15 TL.
6 — Sendikacılık ve siyaset	Alpaslan Işık	40 TL.
7 — Konut sorunu	F. Engels	10 TL.
8 — Lenin'den anılar I	Kurupskaya	10 TL.
9 — Lenin'den anılar II	Kurupskaya	15 TL.
10 — Lenin'den anılar III	Kurupskaya	12.5 TL.
11 — Tarihte neler oldu	G. Childe	30 TL.
12 — Kırsal yoksullarına	Lenin	8 TL.
13 — Leninizmin esasları	J. Stalin	10 TL.

● Genel Dağıtım :

Odak Yayınevi

Atatürk Bulvarı

Yüksel Çarşısı 105/13

Kızılay / ANKARA

DER-DA

(DERGİ DAĞITIM)

dergiler:

☐ ÜRÜN	☐ KATKI
☐ MİLİTAN	☐ AŞAMA
☐ YENİ ADIMLAR	☐ YENİDÜNYA
☐ TÜRKİYE DEFTERİ	☐ BİRİKİM
☐ YARINA DOĞRU	☐ SED
☐ GERÇEK SİNEMA	☐ KÖKEN
☐ YEDİNCİ SANAT	☐ ÇAĞ
☐ SOYUT	☐ YAZI
☐ İLKE	☐ EMEKÇİ

gazeteler:

- ★ SOSYALİST ★ SOSYALİST GENÇLİK
★ ÖNCÜ ★ EMEKÇİDEN MEKTUP

kitaplar:

- G. DİMİTROF, Seçme Eserler, cilt: 1 25 T.L.
- G. DİMİTROF, Seçme Eserler, cilt: 2 20 T.L.
- İ. MİCHAİLOV, Dünyada İlk Anti-Faşist Ayaklanma-Eylül 1923 6 T.L.
- LENİN, Proletarya Partisi Üzerine 6 T.L.
- Marksizm ve Sovyet Hukuk Teorisi 25 T.L.
- Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı ... 20 T.L.
- ADRES : Cağaloğlu Yokuşu, Kemaliye Han, 4/14, İSTANBUL
- DAĞITIM ŞARTLARI : Dağıtımı yapılan yayımlar, bayilere % 25 indirimli, ödemeli gönderilir. 50 Liraya kadar olan talepler karşılığında, pul gönderilmesi rica olunur. Dergilerin eski sayıları bulunur.

TÜSTAV

10 Lira